

OBRAZOVNI PAKET

ZA UČENJE O TEMI SEKSUALNOG NASILJA NAD DECOM
ZA PREDŠKOLSKE USTANOVE U SRBIJI, RODITELJE I STARATELJE

VERUJ UVEK SVOM
UNUTRAŠNJEM
GLASIĆU.
POTRAŽI POMOĆ.

www.incesttraumacentar.org.rs
www.ijasamuztebe.org.rs

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ,
НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА

World of
Children
Award
SETTING THE GOLD STANDARD
IN CHILD ADVOCACY

Activity supported by the
Canada Fund for Local Initiatives
Activité réalisée avec l'appui du
Fonds canadien d'initiatives locales

Canada

Autorka: Dr Ljiljana Bogavac, Incest Trauma Centar - Beograd

Naziv originala: YES I AM Prvi stručni časopis u Srbiji za prevenciju seksualnog nasilja
Broj 5/2016

Obrazovni paket za učenje o temi seksualnog nasilja nad decom za predškolske ustanove u Srbiji,
roditelje i staratelje

Izdaje: Incest Trauma Centar – Beograd

Autorka: Dr Ljiljana Bogavac

Dizajn i prelom: Svetlana Pavlović

Korektura: Stanislava Lazarević

Obrazovni paket se izdaje u elektronskoj formi.

*Publikacija je nastala u partnerstvu Incest Trauma Centra – Beograd i Ministarstva prosvete, nauke
i tehnološkog razvoja Republike Srbije i proizvedena uz finansijsku podršku Canada Fund, Rekon-
strukcija Ženskog fonda i World of Children Award.*

ISSN 2217-9798 (Online)

Ljudi-brige iz Gvatemale

Postoji priča da kada Indijanci iz plemena Maja u Gvatemali zbog nečega mnogo brinu, oni te svoje brige ispričaju lutkicama koje se zovu Ljudi-brige, koje zatim stave pod jastuk tokom noći. Do jutra, Ljudi-brige će odagnati sve njihove brige.

SADRŽAJ

Uvod	5
PRVI DEO – Bojanka: Za decu od 3 do 5 godina	9
Prvi susret: Naših 5 čula	10
Drugi susret: Različiti dodiri – “Sunce” i “Kišni oblak”	20
Treći susret: Osoba “Kišni oblak” i odrasli koji mogu da ti pomognu	25
Četvrti susret: Privatni delovi tela i “Moje telo pripada meni!”	29
Peti susret: Šta ćeš da uradiš?	32
Šesti susret: Reci osobi kojoj veruješ	37
DRUGI I TREĆI DEO: Za decu od 5 do 7 godina	44
DRUGI DEO – Nasilje	
Sedmi susret: Vrećica briga	44
Osmi susret: Posebne brige iz vrećice briga	46
Deveti susret: Kaži svoju brigu odrasloj osobi!	52
Deseti susret: Patuljčicin kviz	57
TREĆI DEO – Seksualno nasilje	
Jedanaesti susret: Upoznajte Kika	63
Dvanaesti susret: Dobre i loše tajne	66
Trinaesti susret: Dobri i loši dodiri	69
Četrnaesti susret: OK-NIJE OK poljubac	72
Petnaesti susret: Proslava naših znanja	75
Prilozi	
Prilog 1: Komplet od 6 razglednica: „Šta je to nasilje i kako da se odbranim od njega?“	76
Prilog 2: Materijal za decu i roditelje/staratelje „KIKO i Ruka“	78
Prilog 3: Slikovnica protiv seksualnog nasilja „Plašim se onog gospodina“	104
Prilog 4: Sličica za štampu, kao nagrada deci za dragoceni trud	151

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta

Član 1: Dete je ljudsko biće koje nije navršilo 18 godina života.

Član 19: Države potpisnice će zaštititi decu od svih oblika fizičkog ili mentalnog nasilja, maltretiranja ili eksploatacije.

Član 34: Države potpisnice se obavezuju da štite decu od svih oblika seksualnog iskorišćavanja i seksualne zloupotrebe.

Član 42: Države potpisnice se obavezuju da o principima i odredbama ove Konvencije upoznaju kako odrasle, tako i decu.

Uvod

Odrasli zajedničkog verovanja i posvećenosti u prepoznavanju značaja rada na temi nasilja sa decom najmlađeg uzrasta, Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije svojim mandatom i nas, Incest Trauma Centra – Beograd, specijalizovane službe za društveni problem seksualnog nasilja koja beleži 23 godine iskustva u radu – pretočen je u ovaj Obrazovni paket za vrtiće. Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije ovim jasno šalje poruku vaspitači(ca)ma, roditeljima/starateljima i deci **O VAŽNOSTI UČENJA O TEMI NASILJA OD VRTIĆA DO FAKULTETA**, a Incest Trauma Centar – Beograd predlaže na koji način govoriti o temi nasilja, posebno seksualnog nasilja, deci najmlađeg uzrasta.

Ovaj Obrazovni paket je sačinjen za decu uzrasta od 3 do 7 godina. Aktivnosti su osmišljene kroz igru, koja je zabavna i kreativna. One su vođene i strukturirane, što deci daje osećanje sigurnosti, bezbednosti i predvidivosti. To obezbeđuje lakoću i jednostavnost u učestvovanju dece i usvajanju vrednosnog sistema protiv nasilja i diskriminacije. Deca uče o nasilju, posebno seksualnom nasilju – da ga prepoznaju i suprotstave mu se.

Obrazovni paket uvažava i prati mogućnosti deteta, ali i podstiče učestvovanje svakog deteta. Pronalazi prave reči i način da se deci najmlađeg uzrasta govori o nasilju, bez brige odraslih (vaspitač/ice i roditelja/staratelja) da će tema seksualnog nasilja decu uplašiti ili im uneti nesigurnost. Aktivnosti jačaju decu, ulivaju im samopoštovanje, jačaju samopouzdanje da mogu i smeju da se odbrane od nasilja i nauče kako da to postignu. Istovremeno, *aktivnosti na brižljiv način prate potrebu dece da vole i veruju onim odraslima koji ih sa ljubavlju neguju, brinu o njima i vaspitavaju.*

Preporuka je da iz ovog Obrazovnog paketa deca uče ne samo u vrtiću, već i sa svojim roditeljima/starateljima. Time će efekat biti još veći i kvalitetniji za dete.

U dugogodišnjoj praksi Incest Trauma Centra – Beograd, delovi ovog Obrazovnog paketa su korišćeni i u radu sa decom koja imaju iskustvo seksualnog nasilja kako bi naučila šta su lične granice, dobre i loše tajne, dobri i loši dodiri, da njihovo telo pripada samo njima, da imaju pravo da kažu NE, **da uvek veruju svom Unutrašnjem Glasiću kad kaže da nešto nije u redu**, da veruju svojim osećanjima. Da nauče da pronađu kome da kažu i kako da potraže pomoć i da ne odustaju dok se nešto ne promeni. **Zato što nisu znala sve ovo unapred, deca koja su preživela seksualno nasilje bila su laka meta za počinioce.**

Obrazovni paket sadrži **3 celine** koje se realizuju kroz **15 susreta** i pripremljena su **4 štampana priloga** i niz od **31 slajda** za učenje i obnavljanje. Celine su povezane i deca postepeno napreduju iz jedne u drugu. Naša preporuka je da deca od **3 do 5 godina**, kojoj je namenjen Prvi deo Obrazovnog paketa, obavezno, osim u vrtiću, uče i sa svojim roditeljima/starateljima (bakama, ujacima, starijom sestrom, i dr.), jer će potom na uzrastu od **5 do 7 godina** Drugi i Treći deo lakše, sigurnije i rasterećenije usvajati. Roditelji/staratelji će time takođe jednostavnije pratiti ovaj proces i učestvovati u njemu. **Prilozi: 1. „KIKO i Ruka“ materijal 2. Komplet od 6 razglednica koji nosi naziv „Šta je to nasilje i kako da se odbranim od njega?“ i 3. Slikovnica „Plušim se onog gospodina“ su idealni za dnevne zajedničke trenutke učenja i igre dece sa ukućanima. Prilog 4 je sličica za štampu, kao nagrada deci za dragoceni trud.**

Za decu koja nisu imala priliku da iz ovog Obrazovnog paketa uče u vrtiću, važno je znati da je primenljiv i za decu mlađih razreda osnovne škole. Pravo mesto bi bilo na časovima odeljenjske zajednice.

Možemo da krenemo, želimo svima puno uspeha i radosti u učenju i sticanju novih znanja!

Grupa za zaštitu od nasilja i diskriminacije i Incest Trauma Centar - Beograd

OBRAZOVNI PAKET

VERUJ UVEK SVOM UNUTRAŠNJEM GLASIĆU. POTRAŽI POMOĆ.

Ciljevi:

1. Da se obezbedi da deca razumeju pojam nasilja u svim njegovim vidovima i da budu sposobna da prepoznaju znake upozorenja.
2. Da se obezbedi da deca znaju kako da se zaštite od svih vidova nasilja.
3. Da deca budu svesna kako da nađu izvore pomoći, potraže pomoć i dobiju je.

Trajanje svakog susreta: 30 min.

UZRAST: Za decu od 3 do 7 godina

Vaspitač/ica kaže da će danas početi da pričaju koje sve brige mogu da imaju deca, kako da kažu da ih brige tište i da ostanu bezbedna, i da dobiju pomoć kad im je potrebna.

Objašnjava kako puno ljudi radi na tome i da je ona jedna od njih.

Svi zajedno ćemo razgovarati i donosićemo važne odluke i zaključke koji će služiti da se deca osećaju sigurno i bezbedno. Pričaćemo šta mogu da urade da budu bezbedna, a tako da to što ih tišti kažu odrasloj osobi kojoj veruju, a koja čini da se osećaju s njom dobro.

Nema malih i velikih briga. Čim je briga, ona tišti i treba da kažeš u vezi sa čim je ta briga.

Vaspitač/ica predstavlja Patuljčicu:

Ovo je naša Patuljčica i tokom narednih nekoliko nedelja naučićemo da ona predstavlja ono u šta verujemo.

Vaspitač/ica pita:

Da li neko može da kaže kakva je Patuljčica? Šta mislite, koliko ima godina?

U zavisnosti od toga za šta se deca budu odlučila koliko Patuljčica ima godina, i kakva je po nekoj osobini koju deca budu navela (npr. lepa, snalažljiva, pametna, nestašna...), vaspitač/ica, na primer, kaže:

Od danas ćemo se družiti sa petogodišnjom snalažljivom Patuljčicom.

Da vidimo o čemu će nam Patuljčica danas pričati!

UZRAST: Za decu od 3 do 5 godina

PREPORUKE ZA IZVOĐENJE PRVOG DELA OBRAZOVNOG PAKETA - BOJANKA

Budite ushićeni! Ovo je novo iskustvo i za Vas i za decu. Proživite ga, tako što ćete deca i Vi biti zajedno u tome! Naučićete ih novim važnim stvarima za život, zavirićete i u sebe iz perioda kada ste bili dete. Pružićete im znanja koja Vi niste imali kao dete. Ako Vam dete obelodani da je izloženo nasilju, to znači da ste njena/njegova OSOBA OD POVERENJA, a to je neprocenjiv dar koji Vam dete pruža.

Imajte u vidu sledeće tokom učenja iz Bojanke!

- Svaku situaciju prikazanu u Bojanci najpre objasnite deci (ko je na njoj, šta kaže i šta radi).
- Podstaknite decu da zamisle sebe u prikazanim situacijama.
- Rad organizujte u malim grupama.
- Razgovor i bojenje se mogu odvijati istovremeno ili sukcesivno. Vi najbolje poznajete grupu dece s kojom radite i imaćete najbolju procenu koji način vodi ispunjenju zadatka tokom svakog susreta.
- Nije neophodno obojiti svaki list u celosti. Prioritet je razgovarati o situaciji.
- Bojenje može da se dovrši kod kuće s roditeljima, starateljima i drugim osobama koje svakodnevno brinu o deci. To je prilika da dete ispriča kod kuće šta je naučilo u vrtiću.
- Posle svake zadate situacije, poželjno je koristiti list iz Bojanke pod nazivom „Šta možeš da uradiš?“ Deca vole da ponavljaju stvari iz kojih uče da budu snažna i hrabra.
- Predlog je da se Bojanka radi kroz 6 polučasovnih susreta. Vi svakako najbolje znate koliko je vremena potrebno da svako dete usvoji sadržaj na kojem svi zajedno radite. Ukoliko smatrate da je potrebno više od 6 susreta da bi se uspešno završili zadaci, budite slobodni da izvršite prilagođavanje vremenskog okvira.
- Kad završite učenje iz Bojanke:
 - a) Budite uvek budni i uporni da prožimate druge aktivnosti koje se odvijaju u vrtiću ovde stečenim znanjima o tome kako prepoznati seksualno nasilje i suprotstaviti mu se!
 - b) Strpljivo sačekajte da trogodišnjakinje, trogodišnjaci, četvorogodišnjakinje i četvorogodišnjaci porastu i, kad napune pet godina, nastavite učenje koristeći Drugi i Treći deo Obrazovnog paketa!
 - c) Sa petogodišnjakinjama i petogodišnjacima, odmah nastavite sa Drugim i Trećim delom Obrazovnog paketa!

Želimo Vam uspeh!

Autorki su u sačinjavanju Preporuka pomogle kolegice, psihološkinje Violeta Vrcelj Odri, Milana Jovićević i Dijana Kopunović iz Predškolske ustanove „Naša radost“ iz Subotice, koje su Bojanku pilotirale sa decom uzrasta od 3 do 5 godina i pružile značajne sugestije, na čemu im Incest Trauma Centar – Beograd zahvaljuje. Jednaku zahvalnost u ovom procesu dugujemo Fondaciji mentalne higijene „Expecto“ iz Subotice za nesebičnu pomoć koju su nam pružile naše dugogodišnje saveznice Livia Joo Horti, Tinde Ric Denč i Dijana Živanović.

PRVI SUSRET

Naših pet čula

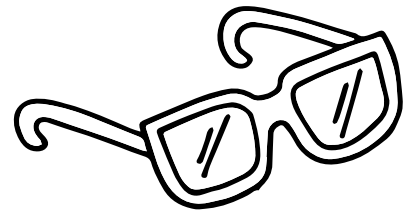
Čulo ukusa

Čulo sluha

Čulo vida

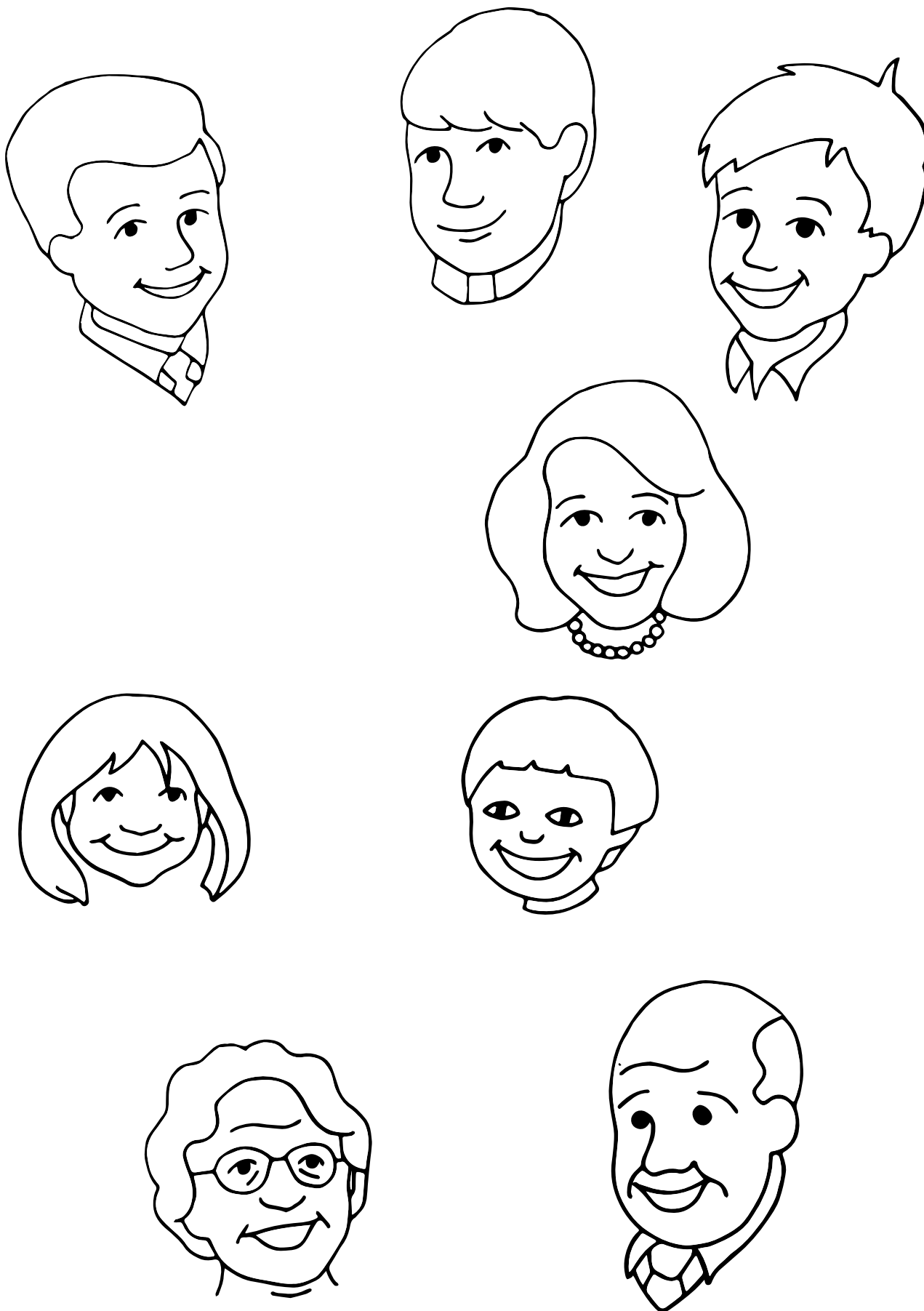
Čulo mirisa

Čulo dodira

**Dodiruju nas mnoge različite osobe
Ko to sve može da bude?**

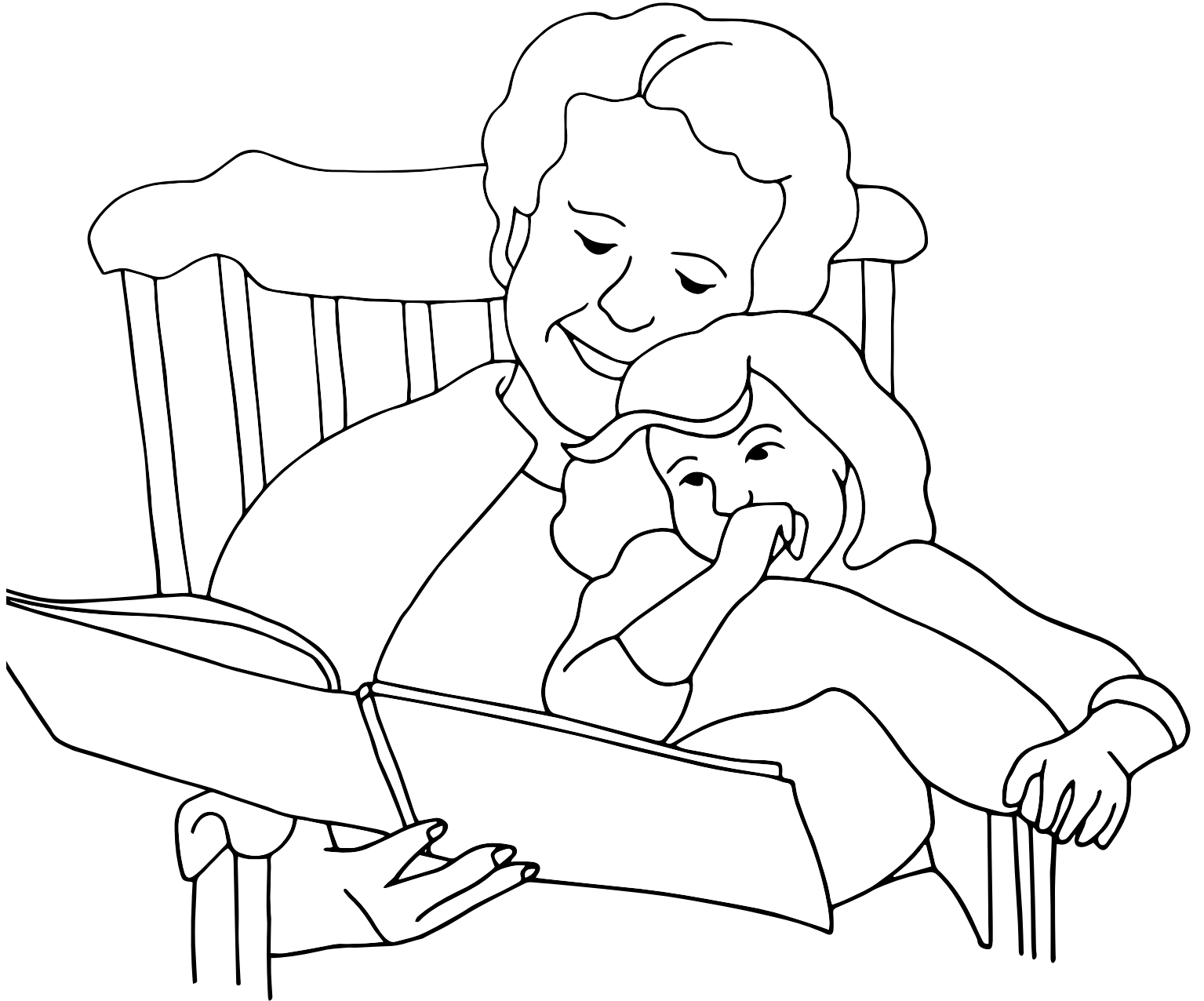
Dodiruju nas mame

Dodiruju nas tate

Dodiruju nas bake

Dodiruju nas deke

Dodiruju nas vaspitačice/bebisiterke

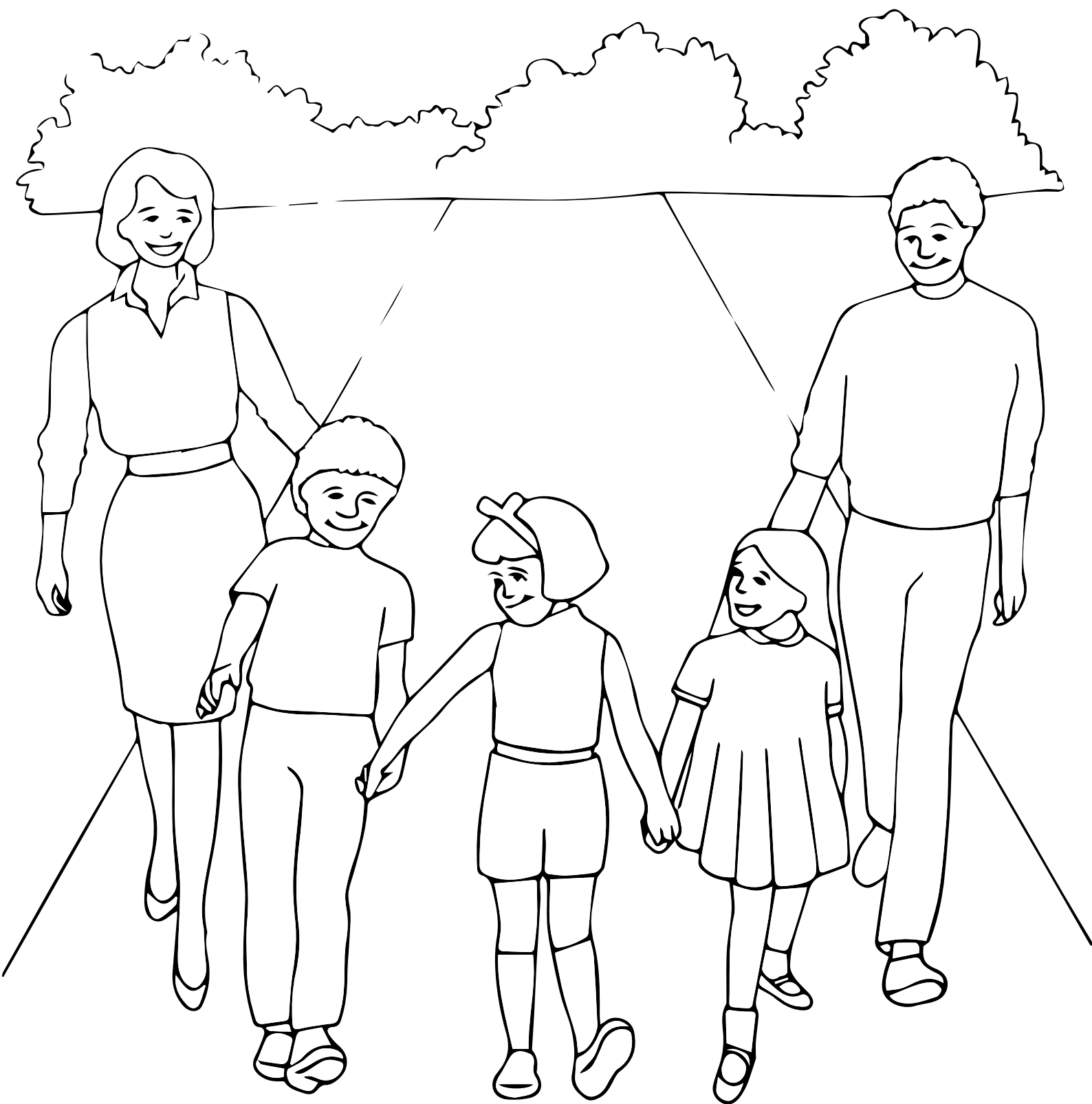

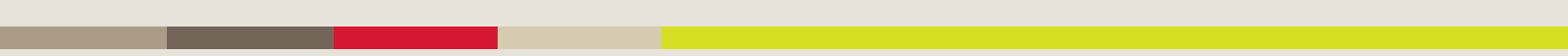
Za vaspitačice: Objasnite deci šta je bebisiterka

**Doktor nas dodiruje takođe, on nam
pomaže kada smo povređeni ili bolesni**

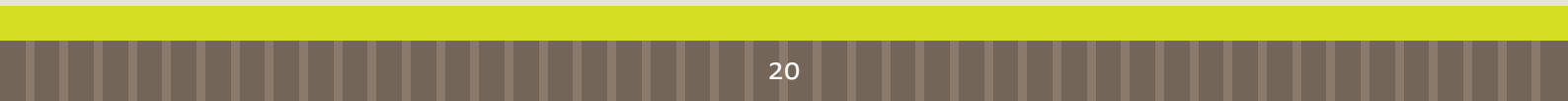

Dodiruje nas puno različitih osoba. Mnogi dodiri su dobri i oni čine da se osećamo srećno.

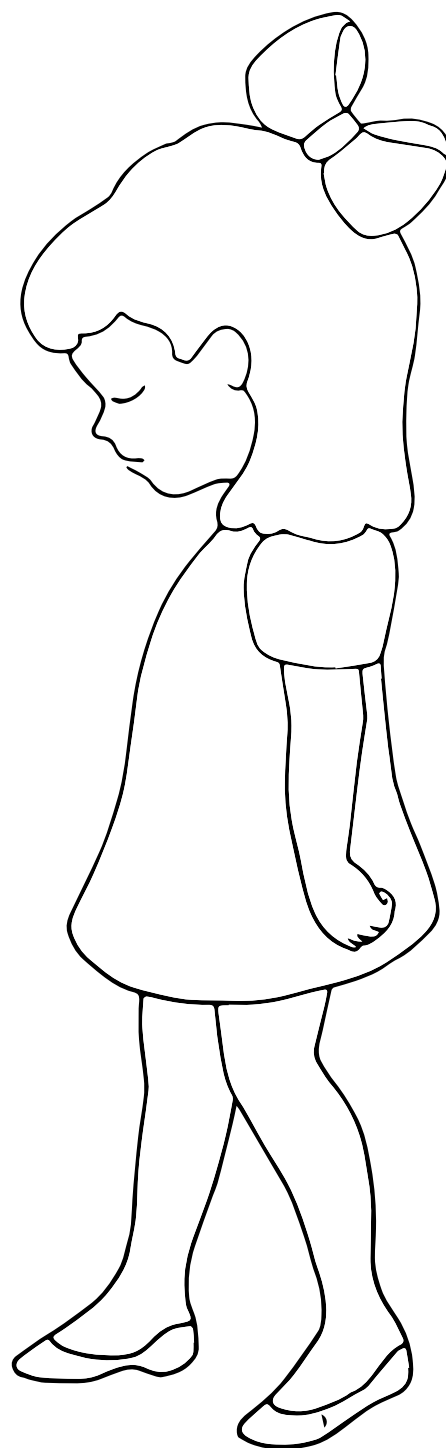

DRUGI SUSRET

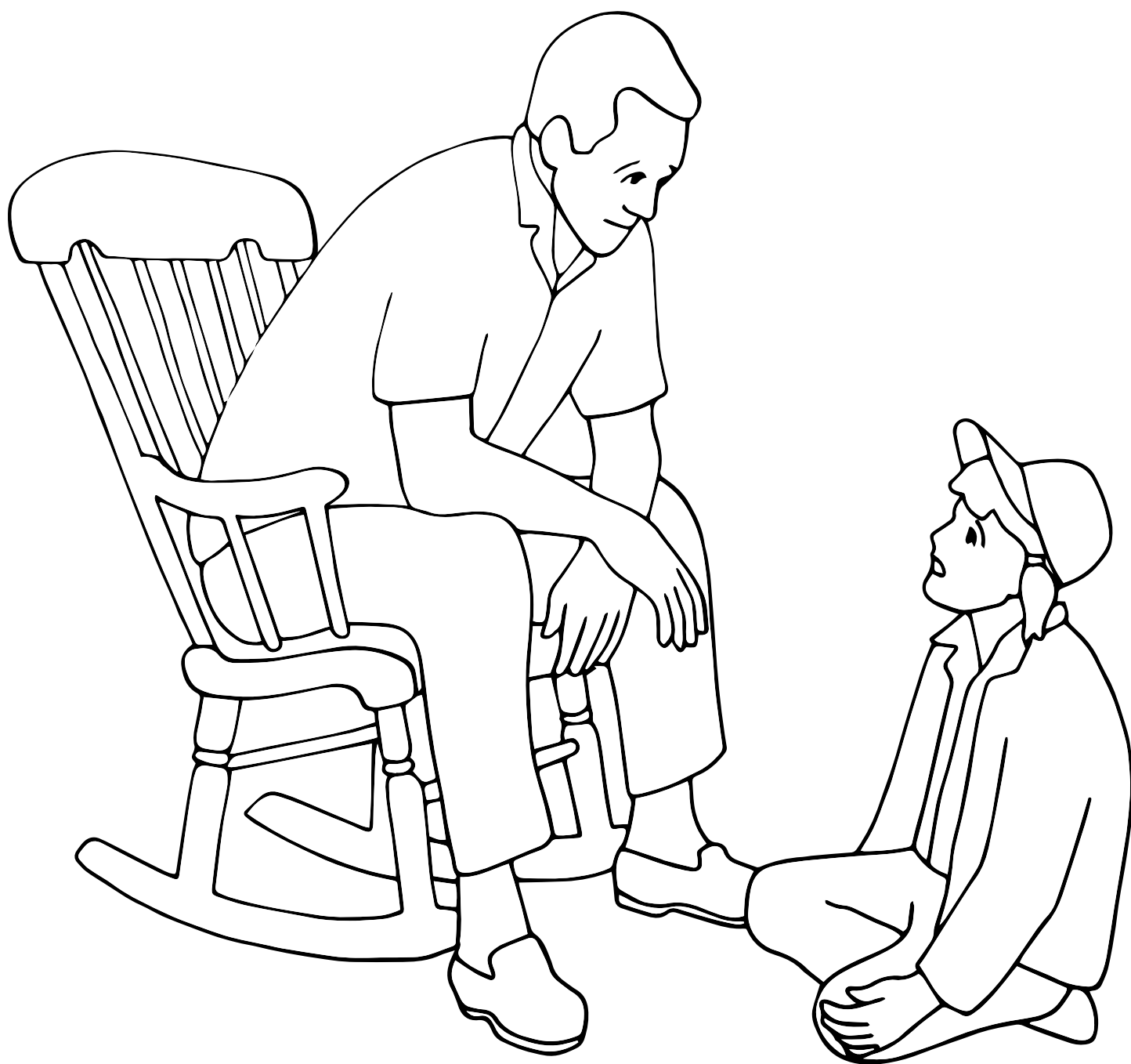

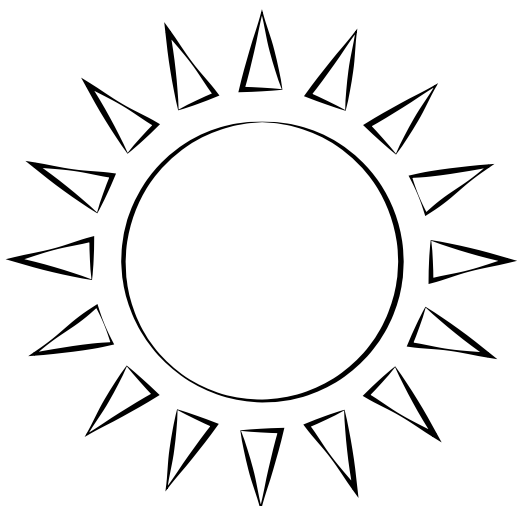
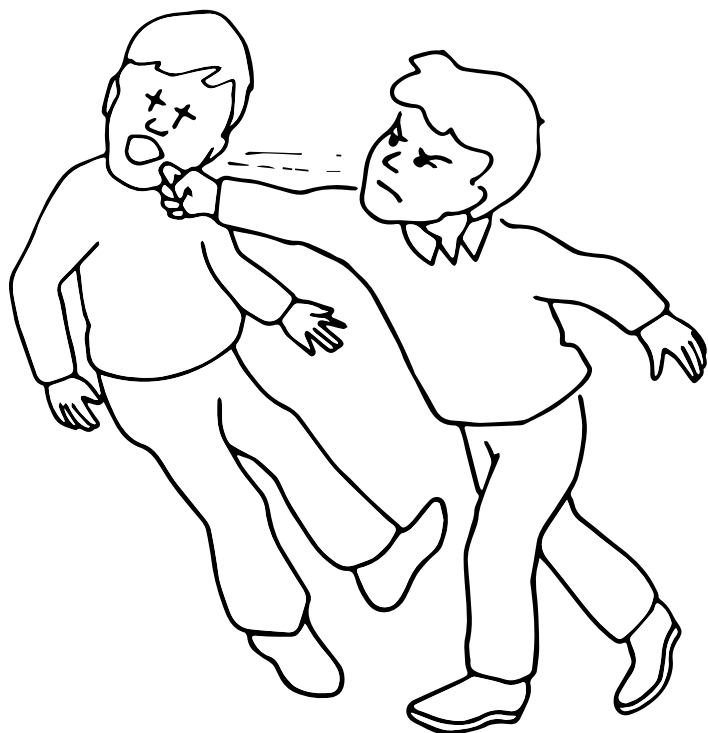
Postoje različite vrste dodira. Neki čine da se osećamo srećno, bezbrižno, a neki da se osećamo tužno, uplašeno, zbunjeno - ne znamo kako. Mnogi dodiri mogu i da nam nanesu povrede.

Koje dete izgleda srećno, a koje tužno?

Neki dodiri čine da se osećamo zbunjeno ili ni ne znamo kako se osećamo. Ako u tim slučajevima o tome razgovaramo sa nekom odraslom osobom, kojoj uvek verujemo, ona može da nam pomogne da razumemo zašto se tako osećamo.

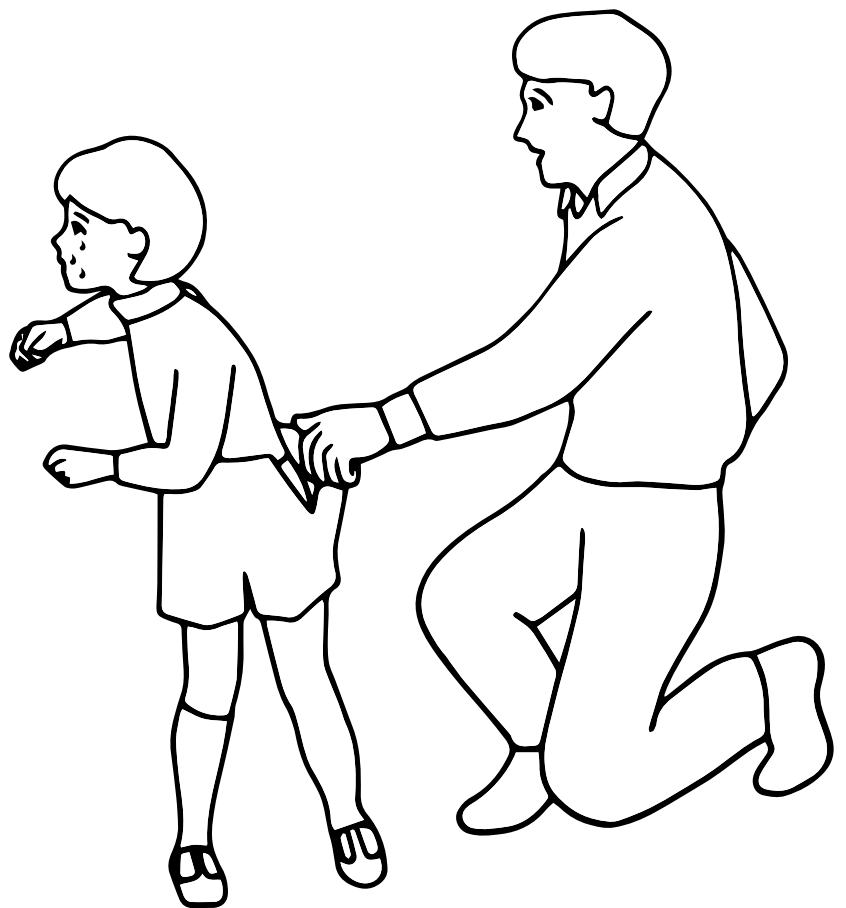
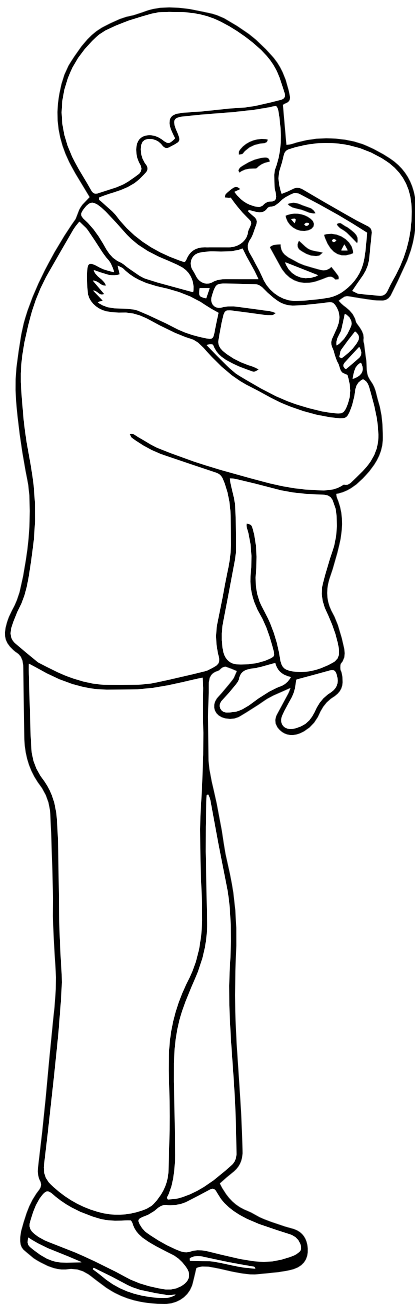

SUNCE je, ako dodir čini da se osećaš dobro, srećno, bezbrižno.

KIŠNI OBLAK je, ako dodir čini da se osećaš uplašeno, zbunjeno, tužno.

Koji crtež ćeš da obeležiš kao sunce,
a koji kao oblak? Obeleži ispod, nacrtaj.

TREĆI SUSRET

Ko je kišni oblak osoba?

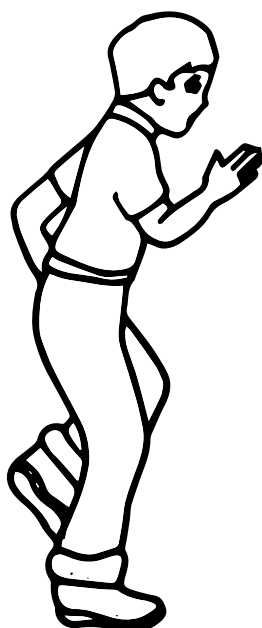
osobe mogu da budu prijatelji, članovi porodice, bebisiterka ili neko tebi nepoznat.

Kada njihovi dodiri čine da se ti osećaš tužno, uplašeno, zbunjeno - ne znaš kako se osećaš, oni su sigurno za tebe

Šta možeš da uradiš?

Reci NE
Reci jako glasno NE!
Ne daj da te dodiruje!
Odgurni tu osobu!

Skloni se, beži
trči jako
sa tog mesta
i od te osobe!
(tamo gde ima ljudi)

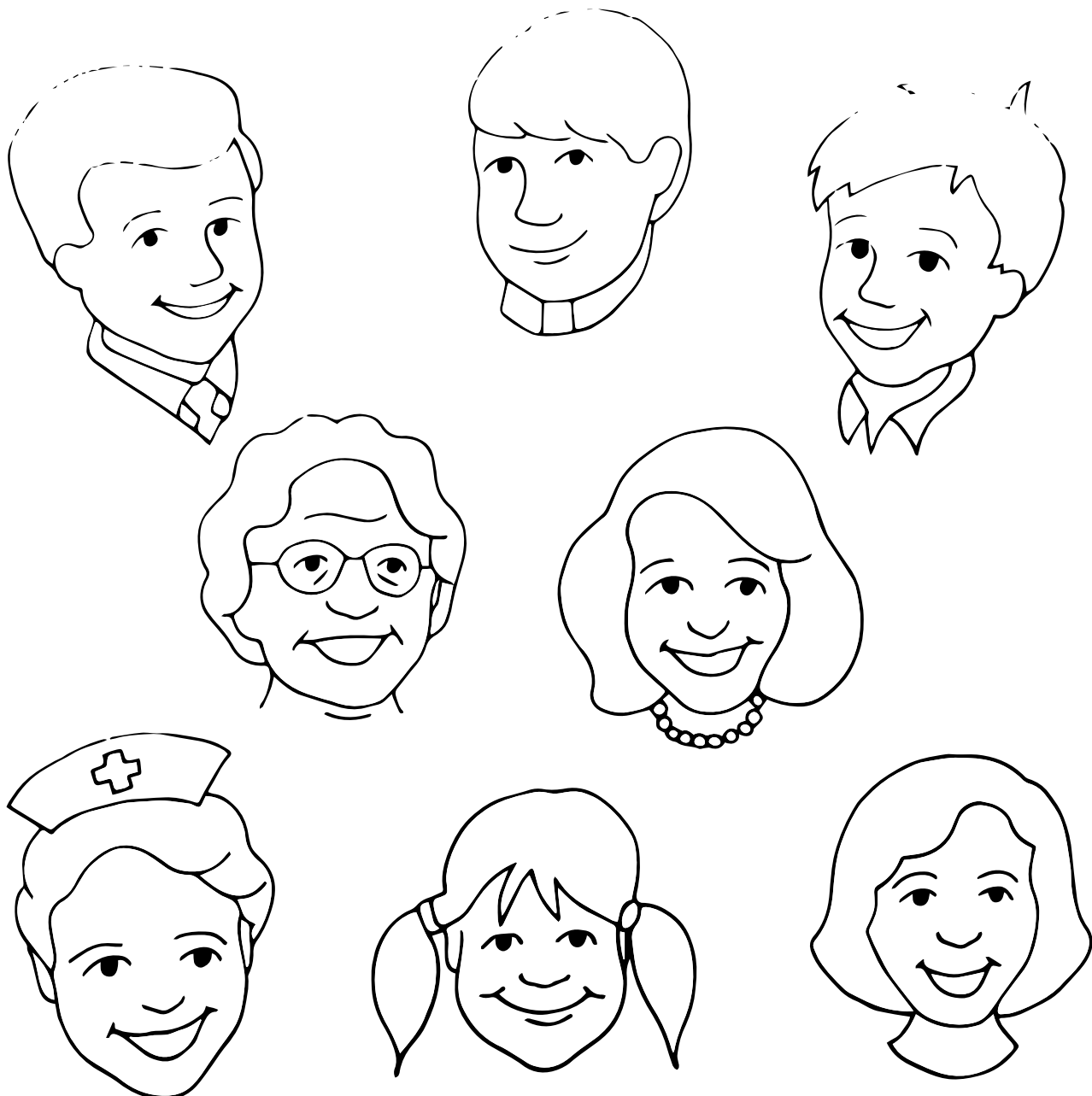
Potraži pomoć!
Reci osobi kojoj veruješ,
sa kojom ti je ugodno.

Odrasli koji mogu da ti pomognu

Koje su to osobe za tebe?

Ako kažeš nekom od njih da te neko dodiruje, a on ti ne veruje i ništa se ne promeni, nemoj da prestaneš da govoriš!

Reci onda još jednoj, pa drugoj, pa trećoj osobi koja će ti poverovati.

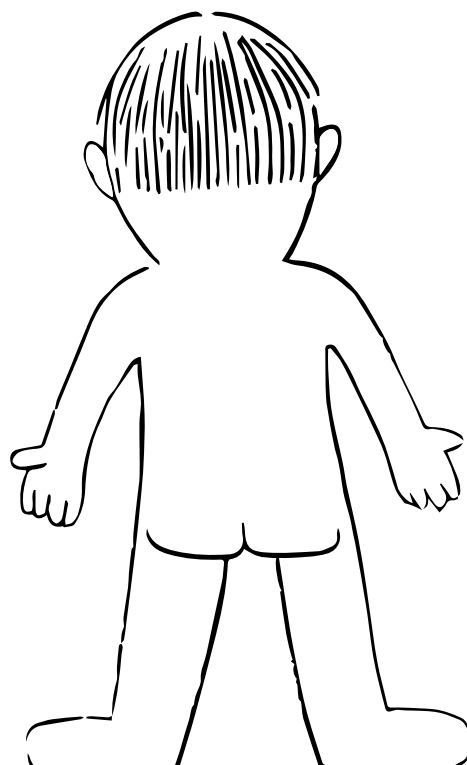
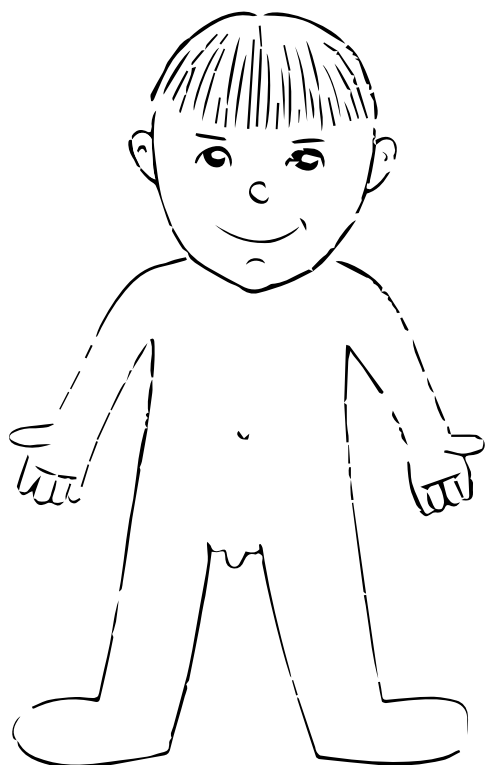
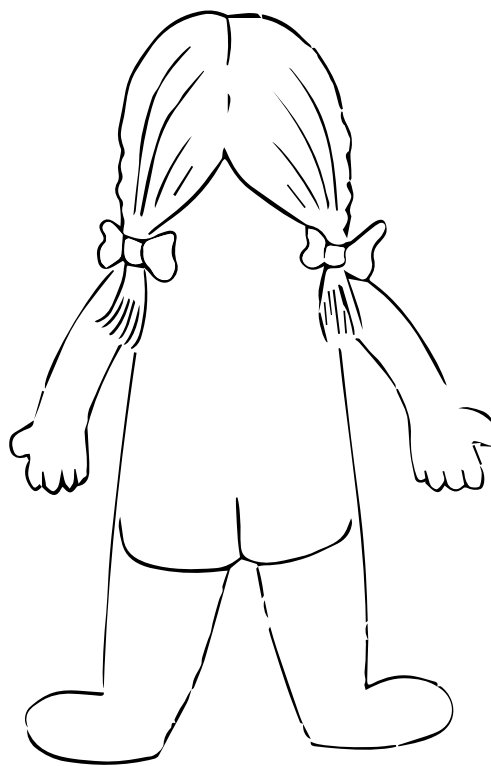
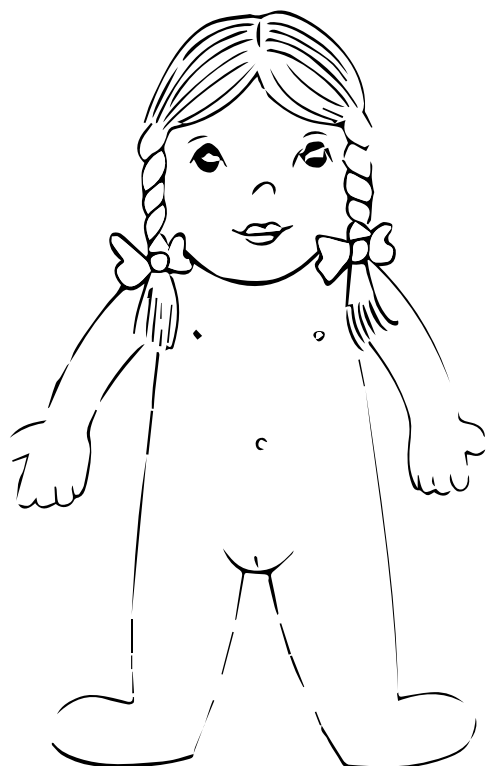

ČETVRTI SUSRET

Naše telesne mape

Kada bi te neko dodirivao, po kojim bi to delovima tela bilo, a da su to za tebe **SUNCE DODIRI**? Ako želiš, možeš prvo da pokažeš na sebi. Oboj ta mesta žutom bojicom.

A gde bi to bilo a da su za tebe to **KIŠNI OBLACI DODIRI**? Ako želiš, možeš prvo da pokažeš na sebi. Oboj ta mesta plavom bojicom.

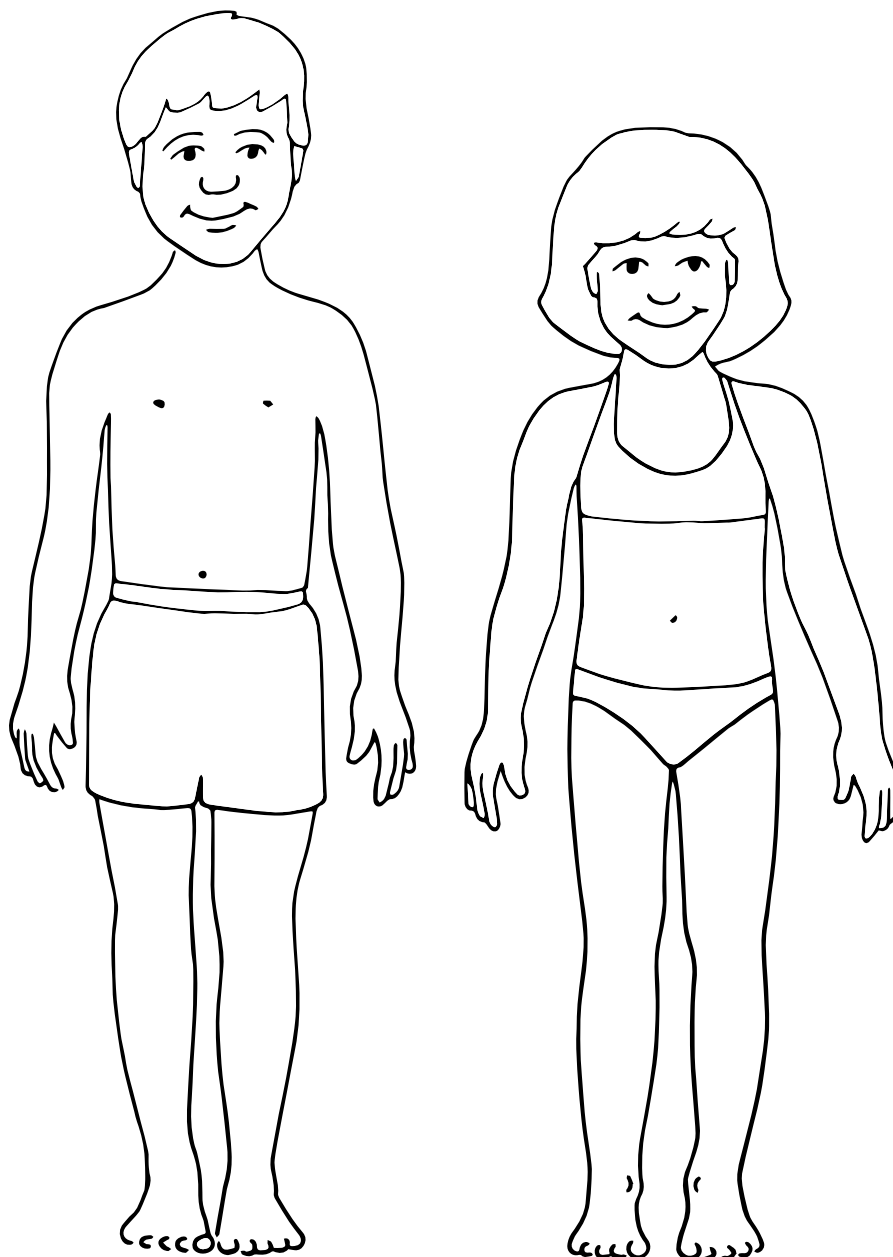

Privatni delovi tela

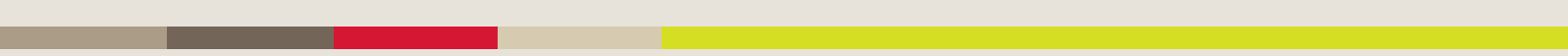
Delovi tela koji su pokriveni donjim rubljem ili kupaćim kostimom se nazivaju: privatni delovi. Oni pripadaju samo tebi i imaš pravo da kažeš NE, da te dodiruju po njima.

Učimo na glas svi:

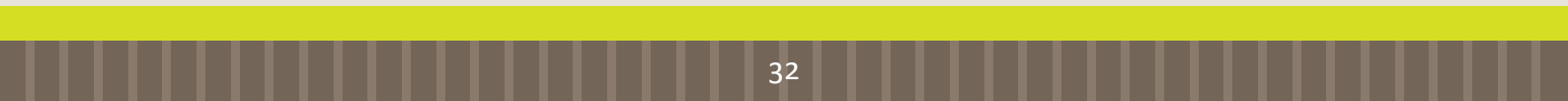
Moje telo
pripada meni
nije tvoje
od glave do pete
tražim da me poštuju!

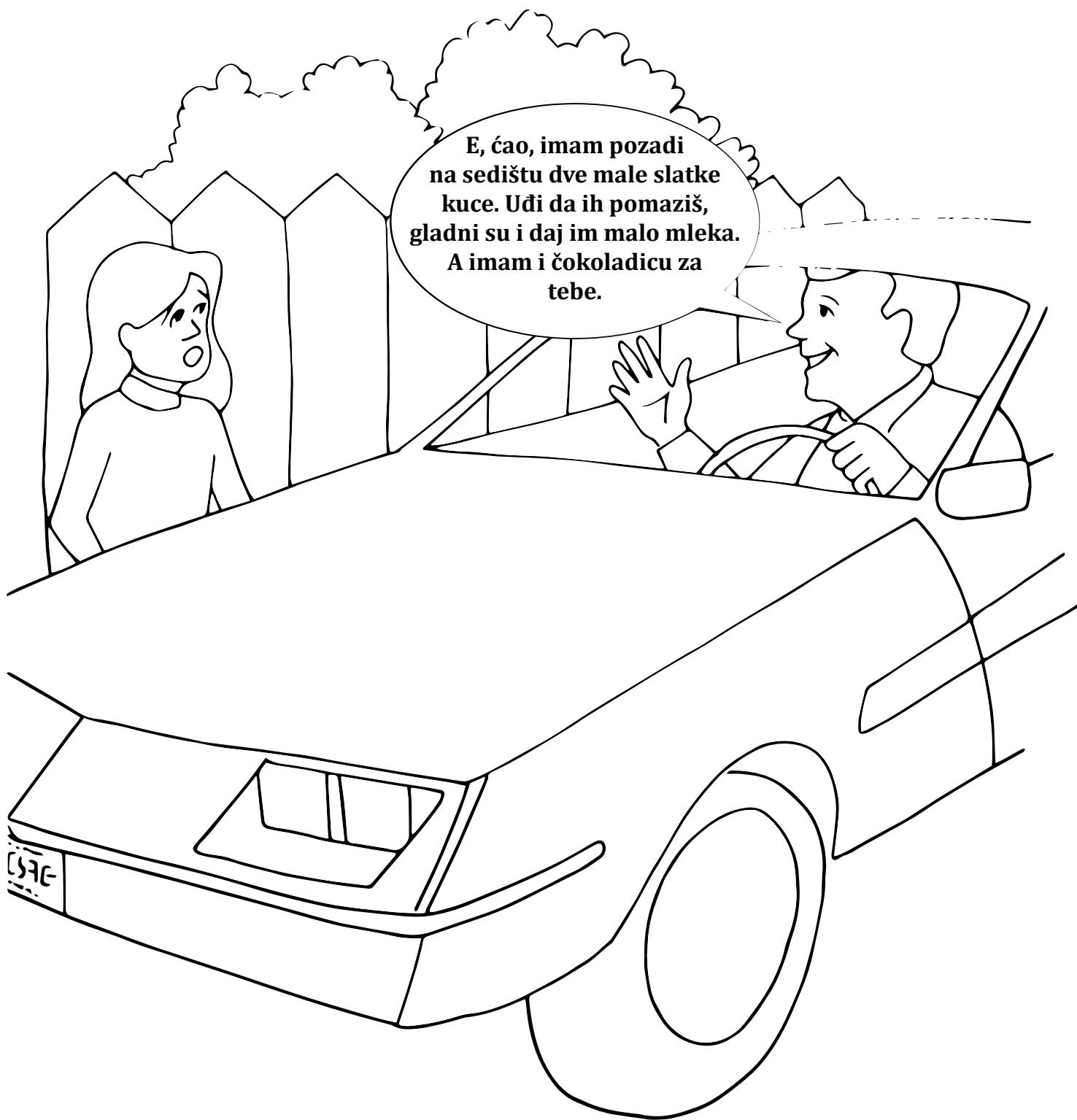

Za vaspitačice: Objasnite deci reč poštovanje

PETI SUSRET

**Šta ćeš da uradiš?
Šta ćeš da kažeš ovoj osobi?**

Uvek kad te neko plaši ili se osećaš zbunjeno ili ne znaš šta misliš i osećaš, reci nekome kome veruješ i sa kim se osećaš dobro i sigurno.

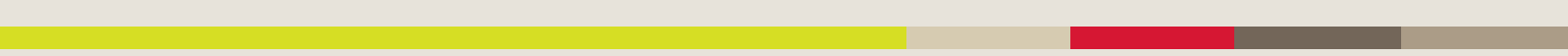
**Da se podsetimo:
Reci Ne
Skloni se što brže
Potraži pomoć**

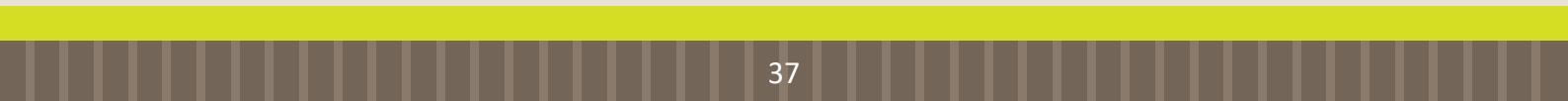
**Kada si sam/sama u kući, nikada
ne otvaraj vrata nepoznatoj osobi!**

Šta ćeš da uradiš?

Šta ćeš da kažeš ovoj osobi?

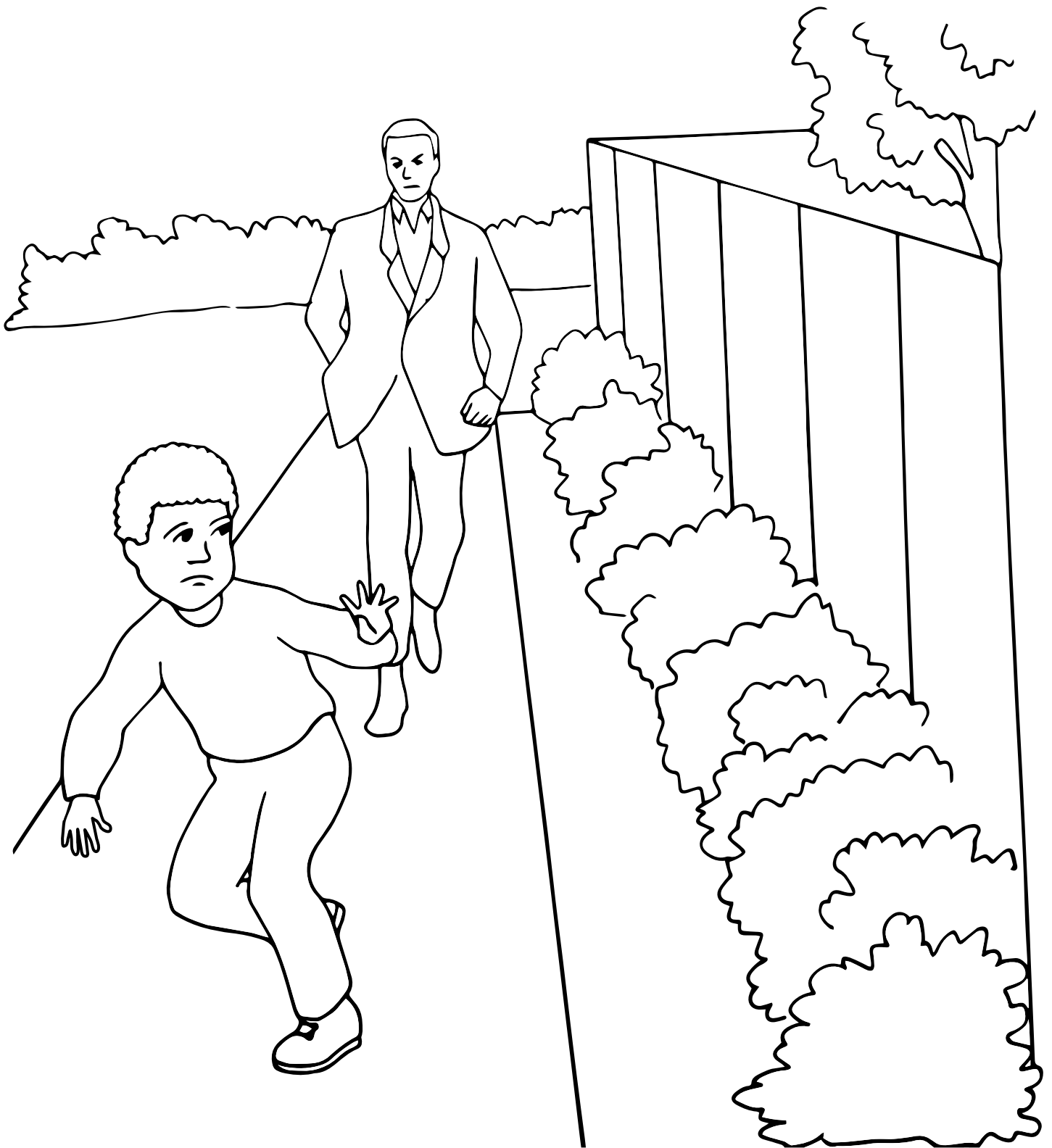
ŠESTI SUSRET

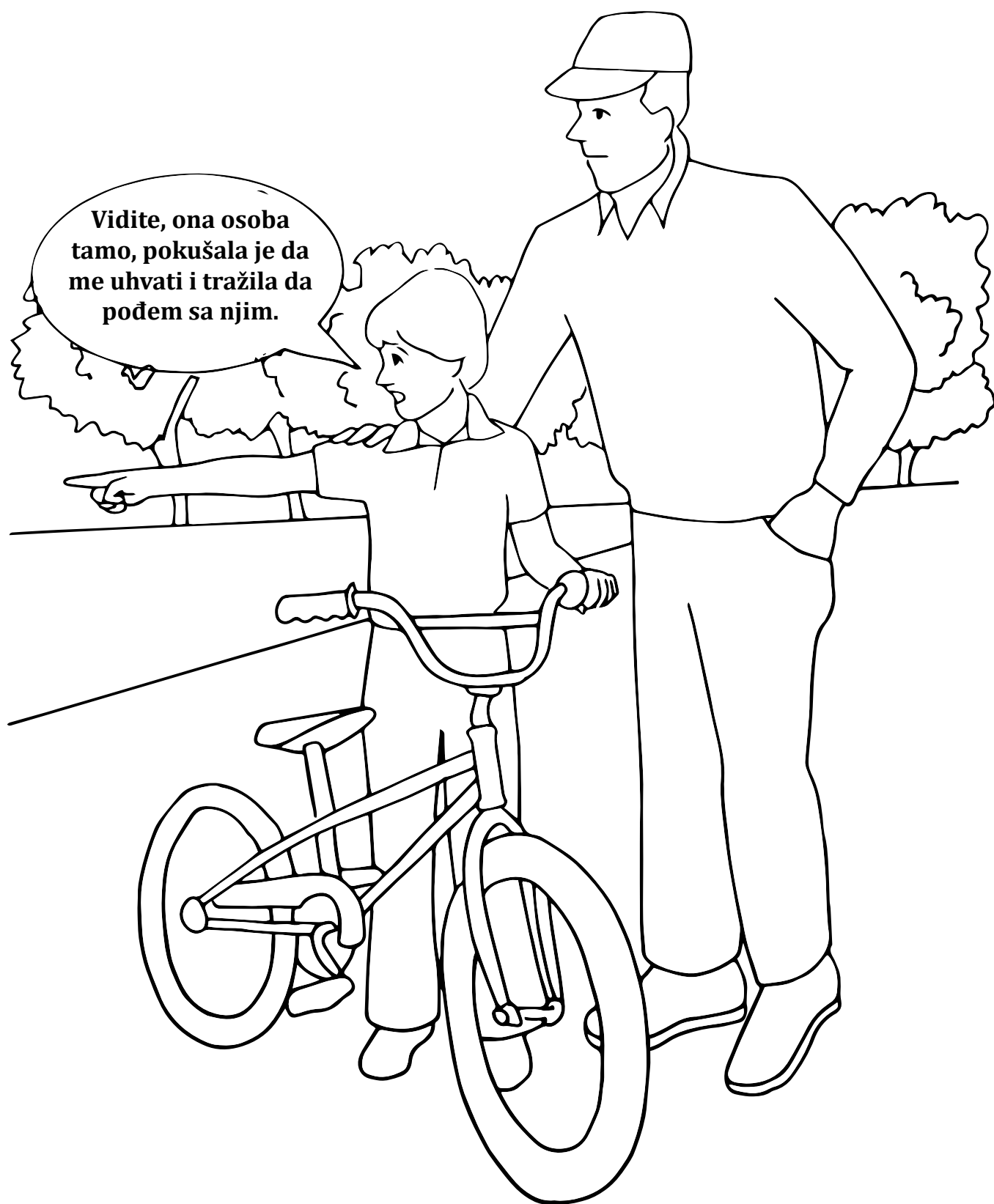

**Nikada nikome koga ne poznaješ
nemoj da govoriš svoje ime i adresu.**

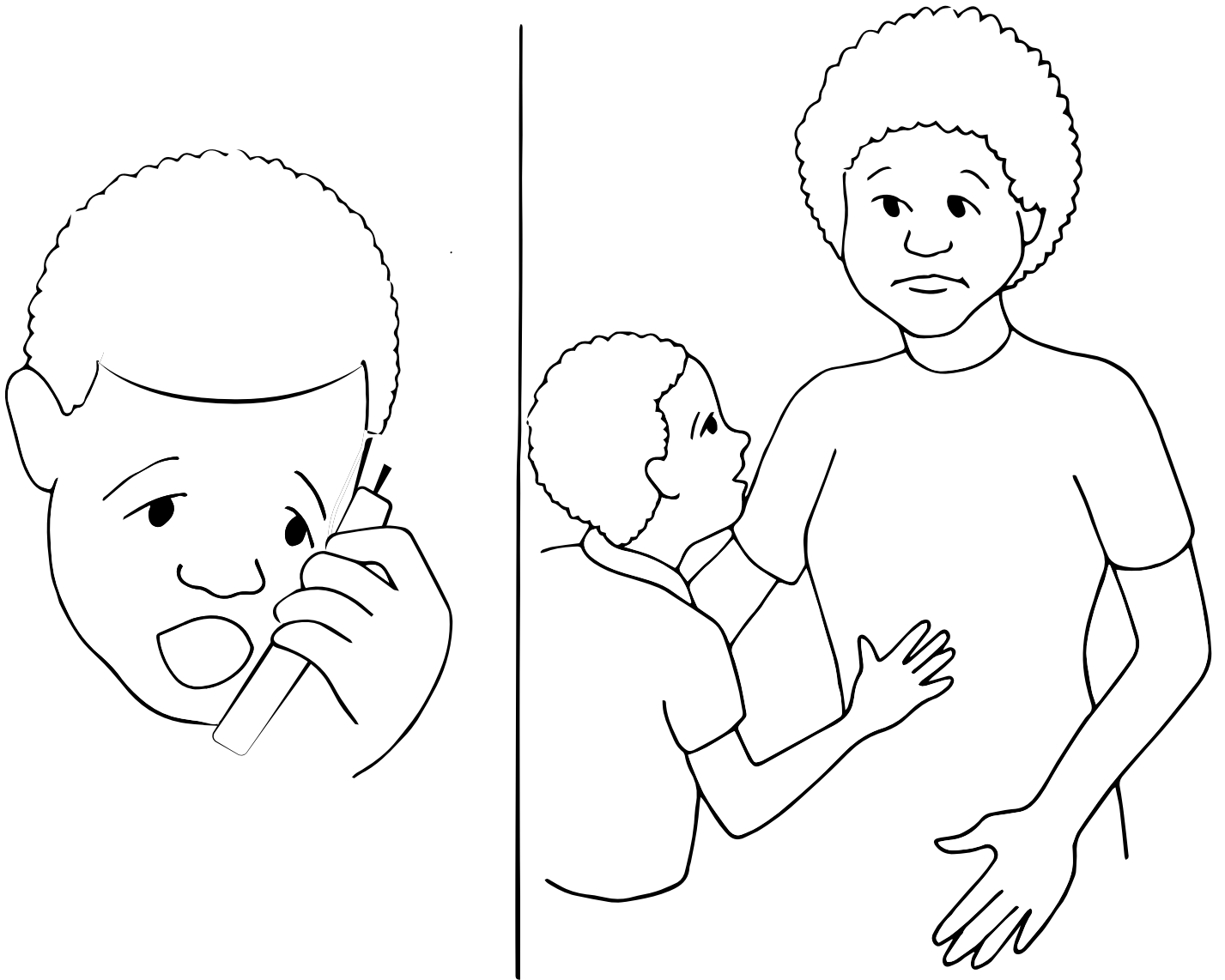
**Šta ćeš da uradiš?
Šta ćeš da kažeš ovoj osobi?**

**Ako primetiš da te neko prati,
ide za tobom,
potrči najbrže što možeš,
tamo gde ima ljudi,
viči najglasnije što možeš.**

**Ako kažeš, a osoba ti ne veruje,
potraži drugu, treću,
sve dok ne nađeš odraslu osobu
koja će ti poverovati i pomoći.**

**Pozovi i kaži šta se desilo.
Reci osobi kojoj veruješ.**

Kako se osećaju deca na ovoj slici? Šta su to **SUNCE DODIRI**?

A šta ćemo da uradimo kada postoje **KIŠNI OBLACI DODIRI**?

Da zapamtimo:

- **Reci NE, Reci jako glasno NE!
Ne daj da te dodiruje! Odgurni tu osobu!**
- **Skloni se, beži, trči jako, sa tog mesta i od te osobe! (tamo gde ima ljudi)**
- **Potraži pomoć! Reci odrasloj osobi kojoj veruješ, sa kojom ti je ugodno.**

Kad se završi šesti susret, vaspitač/ica kaže:

„Za uspešno učešće tokom ova četiri naša susreta, pripremila/o sam vam nagradu.“

Svakom detetu svečano uručuje komplet od 6 razglednica koji nosi naziv

„Šta je to nasilje i kako da se odbranim od njega?“ (Prilog 1)

UZRAST: Za decu od 5 do 7 godina

SEDMI SUSRET

AKTIVNOST: VREĆICA BRIGA

Danas ćemo da pričamo koje sve brige mogu da imaju deca, koja su njihova prava i kako da nađu pomoć.

Hajde odmah da vidimo šta nam prvo poručuje Patuljčica!

Slajd 1:

Sva deca imaju pravo da:

- ▶ kažu i pokažu svoju brigu i da to odrasli čuju i vide
- ▶ budu bezbedna
- ▶ dobiju pomoć kad im je potrebna.

Vaspitač/ica pročita naglas šta Patuljčica tekstem sa Slajda 1 poručuje.

Zatim, kaže:

Evo, sada je Patuljčica nestrpljiva da nam još nešto poruči!

Slajd 2:

Vaspitač/ica kaže:

Hajde da vidimo koje su i kakve sve mogu da budu te brige!

Šta sve dete može da čini zabrinutim, tužnim, uplašenim i nebezbednim?

Svaki primer koji kažete, to je jedan kamen i ubacićemo ga u Vrećicu briga!

Vaspitač/ica nacrtava vrećicu na hamer papiru i u nju upisuje sve što deca kažu. Svaki primer uokviri kao da je jedan kamen.

Kada svo „kamenje“ bude ubačeno u Vrećicu, odnosno kad svako dete bude dalo po jedan primer, vaspitač/ica razgovara sa decom.

Šta mislite koliko je teška ova Vrećica briga? Da li deca mogu sama da je nose? (Očekivano je da deca kažu da ne mogu. Ako neka devojčica ili dečak ipak kažu da mogu da nose tešku Vrećicu briga, vaspitač/ica izrekne pohvalu da je baš hrabra/hrabar, ali da odrasli nikada ne treba da dozvole da dete samo nosi težak teret.)

Ko može da im pomogne u nošenju? (Deca mogu da nabrajaju: član porodice, vaspitačica, i dr.).

Vaspitač/ica se zahvali za svaki odgovor i pohvali svako dete.

Hajde da još jednom pogledamo ovu Vrećicu briga od HH kilograma (navesti koliko su deca rekla) u *kojoj se nalazi kamenje* (pročita šta su deca navela kao sadržaj za svaki „kamen“)!

Zaključili smo da deca ne mogu sama da je nose.

Odložićemo Vrećicu briga do sledećeg susreta, stavićemo je sa strane.

Vaspitač/ica savije hamer papir i odloži ga.

Sledeći put kad se vidimo ćemo da naučimo da neke brige imaju svoja posebna imena, da naučimo kako da lakše nosimo Vrećicu briga, da je nosimo što kraće i što pre je ispraznimo.

Za doviđenja, da ponovimo šta nam je Patuljčica na početku poručila!
Vaspitač/ica pokazuje Slajd 1, čita šta na njemu stoji i deca ponavljaju.

Zatim, dodaje:

Slajd 3:

Nacionalna dečija linija (NADEL) dostupna je svakom detetu 24 sata, 365 dana u godini. Tvoj poziv je besplatan.

Razgovor je poverljiv. Ne moraš da kažeš kako se zoveš, već samo svoju brigu, šta te tišti, uznemirava, zbunjuje ili plaši.

Osobe sa kojima razgovaraš pomoći će ti u tome šta sve i kako možeš da uradiš da se briga smanji i nestane.

Jedino kada će ono što ispričaš da podele s nekim, jeste kada su jako zabrinuti ili kada ih ti zamoliš da nekog pozovu u pomoć u tvoje ime.

Ne dešava se to tako često i to neće učiniti ako nisu stvarno sigurni da je to najbolje za tebe.

▶ POZOVI BROJ DEČJE LINIJE 116 111. ◀

OSMI SUSRET

Dobar dan, deco! Nastavljamo sa učenjem i druženjem!

Danas ćemo se vratiti da vidimo šta ćemo i kako ćemo sa onom našom Vrećicom briga.

Vaspitač/ica pokazuje Slajdove 1 i 2 koji pripadaju prvom susretu i postavlja hamer papir sa prvog susreta sa slikom Vrećice briga.

AKTIVNOST: POSEBNE BRIGE IZ VREĆICE BRIGA

Postoje posebne brige o kojima ćemo danas da pričamo.

Te brige se zovu razne vrste nasilja.

Evo opet nje, naše petogodišnje snalažljive Patuljčice!

Patuljčica je naučila šta je to nasilje i da vidimo šta nam poručuje.

Vaspitač/ica prikazuje slajd po slajd i čita redom njihov sadržaj naglas.

- ▶ Kada roditelj ne brine na dobar način o detetu
- ▶ Kada dete ne dobija dovoljno hrane, tečnosti
- ▶ Kada dete ne dobija odgovarajuću odeću i zbog toga mu je hladno ili pretoplo
- ▶ Kada dete ostaje predugo samo.

TO SE ZOVE ZANEMARIVANJE.

Nikada se ne desi samo jednom. Ponavlja se i traje.

Nema nikakve veze s novcem.

Može da se dogodi u porodicama gde ima puno novca ili gde ima malo novca.

Često se dešava da neko namerno povređuje telo deteta.

To radi tako da ga: šutira, udara, grize, trese, čupa za kosu, da ga jako stegne da mu ostanu modrice.

To boli, pojave se modrice ili posekotine, a nekada dete može da ima i polomljene kosti.

▶ **TO SE ZOVE FIZIČKO NASILJE.**

Neke osebe namerno povređuju osećanja deteta. Rade ili kažu nešto da ga rastuže, ismeju ili učine da se dete oseća loše i da misli o sebi da je loše dete.

► **TO SE ZOVE EMOCIONALNO NASILJE.**

Kada dete vidi ili čuje roditelje/staratelje da oni jedno drugo povređuju, i to može da učini da se dete oseća loše, tužno, zabrinuto i nezbezbedno.

► **TO SE ZOVE NASILJE U PORODICI.
BOLI U DUŠI, A NE OSTAVLJA TRAGOVE KOJE
MOGU DRUGI DA VIDE.**

Neko može da dete natera, da od njega traži ili ga nagradi, da uradi nešto sa svojim telom što ga srami, plaši, brine. Ili da ga natera da to uradi nekom drugom.

To može da bude:

- dodirivanje po privatnim delovima tela
- da pokazuju svoje privatne delove tela
- da mora da gleda privatne delove tela druge osebe
- ljubljenje u usta jezikom ili po privatnim delovima tela.

Neko može da detetu pokazuje „čudne stvari“ od kojih se dete stidi, oseća loše i zbunjeno i plaši se.

To može da radi tako što pokazuje filmove ili slike, knjige ili časopise, na televiziji ili na mobilnom telefonu.

► **TO SE ZOVE SEKSUALNO NASILJE.**

Hej! Da li se sećate?

Privatni delovi tela su oni delovi tela koji su pokriveni donjim rubljem.

Vaspitač/ica podseća decu na 3. susret kada je bilo reči o privatnim delovima tela.

- Kada su deca zla jedna prema drugoj
- Kada je neko dete udarano, zadirkivano ili gurano
- Kada detetu prete ili ga zovu pogrđnim imenom

▶ **TO SE ZOVE BULING.**

Uvek se događa više nego jednom. Kad se dogodi putem sms poruka ili fejsbuka **TO SE ZOVE SAJBER BULING.** ◀

Ako se seksualno nasilje nije pojavilo kao briga u odgovorima dece, vaspitač/ica naglašava:

Ova briga nam se do sada nije pojavila u Vrećici briga.

I nju ćemo da ubacimo unutra.

Upisuje pojam „seksualno nasilje“ u Vrećicu briga i okruži ovaj pojam u oblik kamena.

Iz ovoga što nam je Patuljčica pokazala, sad znamo da svako nasilje donosi da se dete oseća uplašeno, tužno, nesrećno, nebezbedno.

Da vidimo koju to gromoglasnu poruku Patuljčica sada želi svima nama da pošalje?

Slajd 9

Vaspitač/ica kaže:

*Hajdemo sada svi u glas da kažemo: **NASILJE NIJE OK!***

I da to pokažemo palcem na dole koji ćemo snažno da zavrtime.

*Počinjemo SAD! **NASILJE NIJE OK!***

Zatim nastavlja:

O! Vidim da nam još nešto poručuje Patuljčica!

I prelazi na Slajd 10.

Slajd 10

DETE NIKAD NIJE
KRIVO ZA NASILJE
KOJEM JE IZLOŽENO.

Vaspitač/ica poziva decu:

Hajdemo sad svi da, kad kažemo NIKAD - i glavom i rukom snažno odmahujemo!

Jedan, dva, tri, SAD, SVI U GLAS! DETE NIKAD NIJE KRIVO ZA NASILJE!

Slajd 11

BRAVO! ODLIČNO!
ZA DANAS JE NAŠE
UČENJE GOTOVO!

DEVETI SUSRET

Vaspitač/ica otvara susret i najavljuje:

Evo nas opet! Nastavljamo naše učenje i druženje!

Videćemo šta ćemo svi zajedno danas da naučimo od Patuljčice.

Započecemo tako što ćemo svi zajedno u glas da uzviknemo:

NASILJE NIJE OK!

DETE NIKAD NIJE KRIVO ZA NASILJE!

Zatim, vaspitač/ica objašnjava:

Nekada ćete čuti da neko kaže da je nasilje OK, ali mi znamo da nasilje NIJE OK i da mora da stane.

Zato, moramo da kažemo ili pokažemo nekome kome verujemo šta nas tišti, brine i plaši.

AKTIVNOST: KAŽI SVOJU BRIGU ODRASLOJ OSOBI!

Vaspitač/ica pokazuje sliku Vrećice briga i poziva decu:

Hajde da opet pogledamo našu Vrećicu briga i razmislimo i naučimo kako da olakšamo ovaj teret.

Zamislite da je jako, jako teška Vrećica briga!

Da probamo da je podignemo.

Vaspitač/ica i deca pokretima tela i mimikom pokazuju koliko je teška Vrećica briga (pokušavaju da vuku Vrećicu, pa stanu, pa opet...).

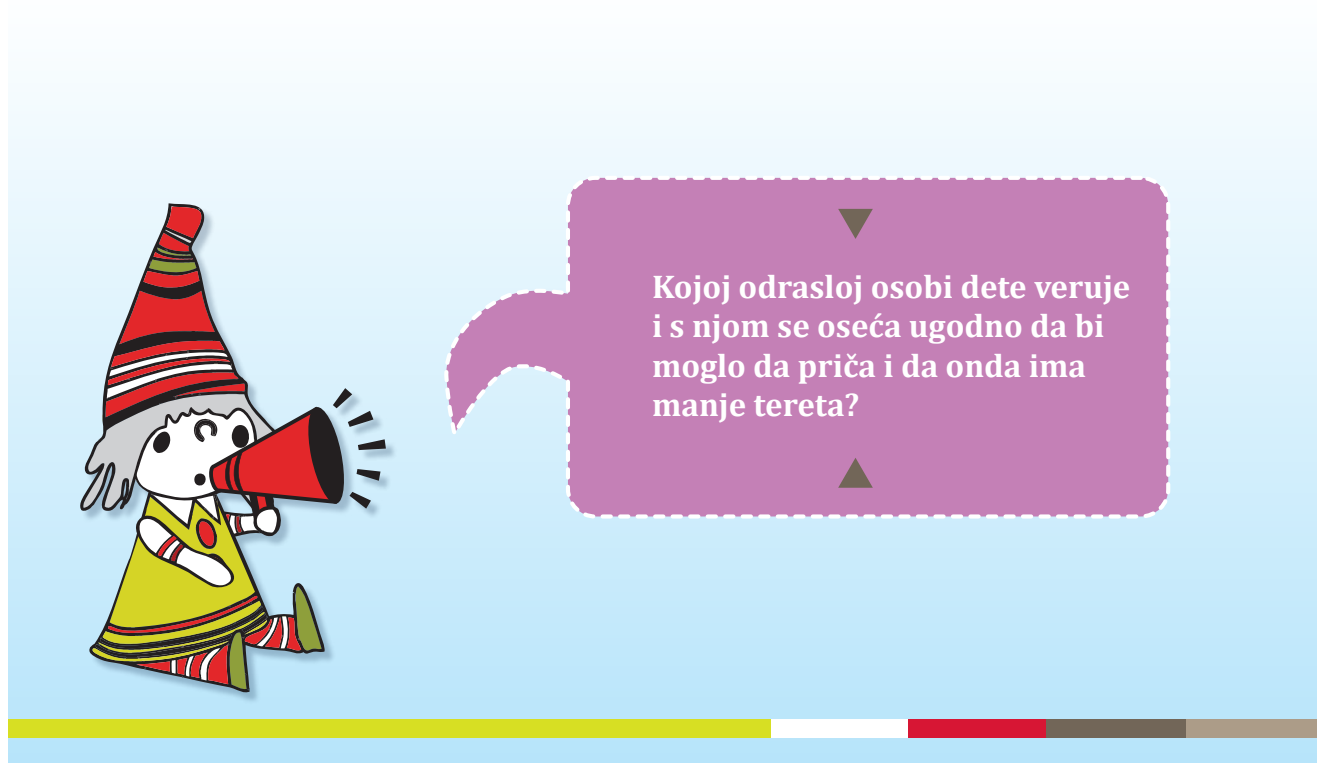
A kako izgleda kada nam je Vrećica briga na leđima?

I sada vaspitač/ica i deca pokretima tela i mimikom pokazuju (savijaju leđa, mršte se, skupljaju ramena, neko možda i padne na kolena, pa opet...).

Uh, koliko smo se umorili od ove teške Vrećice briga!

Ali, i pored umora, da vidimo šta mi možemo da učinimo da Vrećica briga bude lakša.

Da vidimo koje pitanje za nas ima Patuljčica!

Kojoj odrasloj osobi dete veruje
i s njom se oseća ugodno da bi
moglo da priča i da onda ima
manje tereta?

Deca navode imena odraslih osoba.

Pri svakom dobijenom odgovoru od dece, vaspitač/ica precrtava jedan kamen (bilo koju brigu) iz Vrećice briga i kaže:

Ovu brigu vadimo napolje! Nema je više!

Tokom prikupljanja odgovora, pobrine se da različiti izvori pomoći budu navedeni: vaspitač/ica, roditelj/staratelj, šira porodica, dečija lekarka, i dr.

Kada je izvađen jedan veći deo briga, vaspitač/ica poziva decu:

Hajde da vidimo koliko je Vrećica briga sada teška!

O! Mnogo je lakša!

I pokretom i mimikom pokazuje da je Vrećica briga lakša.

Čini mi se da Patuljčici nešto nije jasno. Ima jedno pitanje!

Ako kažem svoju brigu
jednoj odrasloj osobi, a
ipak se ništa ne
promeni, šta onda da
radim?

Vaspitač/ica pita decu:

Šta vi mislite?

Deca daju predloge. Mogu da kažu:

„Kaži i vaspitač/ici i mami.“

„Kaži to nekoliko puta!“

Vaspitač/ica upitno pogleda u Patuljčicu.

Aha! Sada znam!

Ako se ništa ne promeni, važno je da
nastavim da govorim još jednoj, pa
drugo, pa trećoj odrasloj osobi i tako
sve dok se nešto ne promeni!

Tako uradi i ti!

I nastavlja:

Ja verujem i da svako od vas može da pomogne jedno drugom.

Šta mislite, kako to možete da uradite?

Deca nabrajaju. Očekuje se da će predložiti:

„da se igramo“, „da pričamo“, „da ga utešim“, „da je ohrabrim“, „da kaže nekome“, „da pođem sa njom i zajedno kažemo nekome odraslom“, i dr.

Vaspitač/ica kaže:

Završićemo današnje učenje na sledeći način.

Poziva decu, da prvo uobičajenim tonom za njom izgovaraju:

„Ja sam dete i imam pravo da kažem i budem bezbedno.“

Zatim, najglasnije i najgromoglasnije izgovaraju:

„Mi smo deca i imamo pravo da kažemo i budemo bezbedni.“

Na kraju, vaspitač/ica pokazuje Slajd 15, zahvaljuje se deci i pohvaljuje ih.

Podstiče decu da aplaudiraju svom postignuću.

Zato što ste odlično učestvovali, evo i nagrade! To je sličica koja će da vas podseća šta ste sve do sada naučili i važno je da je pokažete svima kod kuće.

Vaspitač/ica podeli deci sličice (Prilog 4) i još jednom im se zahvali što su uspešno učestvovali.

DESETI SUSRET

KVIZ ILI OBNAVLJANJE ŠTA SMO NAUČILI

Dobar dan, deco!

Vaspitač/ica pokazuje Slajd 16 i objašnjava:

Ovde smo Patuljčica i ja!

Slajd 17

Danas ćemo da obnovimo sve što smo do sada učili i naučili.

Ako je neko nešto i zaboravio, ništa strašno.

Podsetićemo se ili ćemo sada naučiti.

AKTIVNOST: PATULJČICIN KVIZ

Vaspitač/ica najavljuje:

Da vidimo koja su to pitanja u Kvizu koja je smislila Patuljčica!

Slajd 18

Deca odgovaraju (Patuljčica ima pet godina, snalažljiva je, nestašna, i dr.). Tamo gde je potrebno, vaspitač/ica pomaže u odgovorima.

Posle svakog slajda, izrekne značajnu pohvalu deci za trud.

Slajd 19

Neka deca će dati odgovor. Neka će zastajkivati, biti neodlučna.

Vaspitač/ica podseća da smo razgovarali zašto decu nešto može da tišti, kada se osećaju tužno, zabrinuto i nebezbedno.

Slajd 20

Da li se sećate da smo naučili da brige uvek treba reći odrasloj osobi kojoj verujete?

Očekivano je da će deca u glas reći „Da!“ Vaspitač/ica može reći da ih dobro ne čuje, jer nisu dovoljno glasni. Time će ih podstaći da ponovo glasno potvrde da brige uvek treba reći odrasloj osobi kojoj dete veruje.

Slajd 21

Ko su odrasle osobe kojima verujete da možete da ispričate svoju brigu?

Vaspitač/ica će pomoći deci u navođenju različitih izvora pomoći.

Vaspitač/ica najavljuje deci:

Ja ću postavljati pitanja i ako se slažete sa onim što ću reći i mislite da je to OK, podignite palac na gore.

Ako se ne slažete i mislite da to što ću reći NIJE OK, pokažite palac na dole.

To su naša pravila i služe da pokažete šta mislite.

Nije važno šta će druga deca da pokažu palcem, najvažnije je šta ti misliš.

I započinje sa pitanjima:

*1. Da li je OK da dete kaže odrasloj osobi kojoj veruje, ako se oseća tužno, zabrinuto, uplašeno i nebezbedno?
Kada deca pokažu odgovore, vaspitač/ica onda nabroji koje sve to osobe mogu da budu.*

2. Da li je OK da dete vidi ili čuje roditelje/staratelje da povređuju jedno drugo?

Kada deca pokažu odgovore, vaspitač/ica pita:

A kako se zove ova vrsta nasilja?

Deca mogu da kažu da se radi o emocionalnom nasilju ili nasilju u porodici i treba prihvatiti oba odgovora. Ako deca ne odgovore, vaspitač/ica sama imenuje vid nasilja.

3. Da li je OK da neko deci namerno povređuje njihovo telo tako što ih šutira, grize, čupa im kosu, tres ih ili jako steže da im ostanu modrice?

Kada deca pokažu odgovore, vaspitač/ica pita:

A kako se zove ova vrsta nasilja?

Ako deca ne odgovore, vaspitač/ica sama imenuje da se radi o fizičkom nasilju.

4. Da li je OK da dete nema dovoljno hrane da jede kad je gladno ili odeće da mu bude toplo kad je zima?

Kada deca pokažu odgovore, vaspitač/ica pita:

A kako se zove ova vrsta nasilja?

Ako deca ne odgovore, vaspitač/ica sama imenuje da se radi o zanemarivanju.

(ime i prezime)

**USPEŠNO UČEŠĆE U KVIZU
„VERUJ UVEK SVOM UNUTRAŠNJEM
GLASIĆU. POTRAŽI POMOĆ.“**

(datum)

(potpis vaspitačice/vaspitača)

5. I evo, imamo još dva pitanja! Sledeće je:

Da li je OK da neko traži od deteta da dodiruje svoje ili tuđe privatne delove tela?

Kada deca pokažu odgovore, vaspitač/ica pita:

A kako se zove ova vrsta nasilja?

Ako deca ne odgovore, vaspitač/ica sama imenuje da se radi o seksualnom zlostavljanju.

6. Da li je OK da neka deca nazivaju drugu decu pogrdnim imenima i rade stvari zbog kojih se ta druga deca onda osećaju tužno, zabrinuto i nebezbedno?

Kada deca pokažu odgovore, vaspitač/ica pita:

A kako se zove ova vrsta nasilja?

Ako deca ne odgovore, vaspitač/ica sama imenuje da se radi o bulingu.

Zatim, nastavlja:

A ako se sve ovo dešava preko fejsbuka ili mobilnog telefona, kako se zove ta vrsta nasilja?

Ako deca ne odgovore, vaspitač/ica sama imenuje da se radi o sajber bulingu.

Vaspitač/ica objavljuje da je Kviz završen. Pohvaljuje svako dete i kaže:

Evo, Patuljčica se odmorila, vratila se i da vidimo šta nam za kraj poručuje!

Slajd 23

Vaspitač/ica ohrabruje da deca na kraju uzvikuju glasno:

NASILJE NIJE OK! I pokazuju palac na dole.

DE TE NIKAD NIJE KRIVO ZA NASILJE. I pokazuju palac na gore.

MI IMAMO PRAVO DA KAŽEMO I BUDEMO BEZBEDNI! I pokazuju palac na gore.

Vaspitač/ica zaokružuje susret tako što obrađuje decu time što kaže da je za svakoga pripremila plaketu za uspešno učešće u kvizu.

Plaketa (pogledati izgled niže u nastavku) je i potpisana od strane vaspitačice.

Ohrabruje decu da se kod kuće pohvale svojim uspehom.

Vaspitač/ica podeli deci plakete i još jednom im se zahvali što su uspešno učestvovali.

TREĆI DEO

JEDANAESTI SUSRET

Vaspitač/ica najavljuje da će danas i u sledećih 4 susreta (ukupno 5), pričati o jednoj posebno važnoj brizi iz Vrećice briga, a koja se zove „**seksualno nasilje**“.

Pokazuje Slajd 7 (pojam seksualnog nasilja) i čitanjem naglas podseća na njegov sadržaj.

Neko može da dete natera, da od njega traži ili ga nagradi, da uradi nešto sa svojim telom što ga srami, plaši, brine. Ili da ga natera da to uradi nekom drugom.

To može da bude:

- dodirivanje po privatnim delovima tela
- da pokazuju svoje privatne delove tela
- da mora da gleda privatne delove tela druge osobe
- ljubljenje u usta jezikom ili po privatnim delovima tela.

Neko može da detetu pokazuje „čudne stvari“ od kojih se dete stidi, oseća loše i zbunjeno i plaši se.

To može da radi tako što pokazuje filmove ili slike, knjige ili časopise, na televiziji ili na mobilnom telefonu.

► **TO SE ZOVE SEKSUALNO NASILJE.**

Zatim kaže:

Najbolji i najsigurniji način da zajedno ozbiljno pričamo o ovoj brizi, jeste da dogovorimo pravila.

Ja predlažem sledeća, a ako vi budete imali još neka, zapisaćemo i njih.

Na hamer papiru, vaspitač/ica beleži pravila.

- 1. Da svako ima istu šansu da može da govori.**
- 2. Da svako svakog sluša pažljivo i poštuje mišljenje drugih.**
- 3. Da je svako pažljiv i brižan prema drugome.**

Ako deca imaju svoje dodatne predloge, vaspitač/ica ih razmotri i uzima samo one koji donose sigurnost za rad. U formulisanju predloga im pomaže i vodi računa da se predlozi ne ponavljaju. Proces traje maksimalno 5 minuta.

Ako deca nemaju predloge, nije potrebno insistirati i razvijati diskusiju o tome.

Vaspitač/ica naglašava, da ako se neko u bilo kom trenutku tokom ovih 5 susreta oseća neugodno - da joj kaže. To ne mora da uradi pred svima, nego nasamo, samo njoj da kaže.

AKTIVNOST: UPOZNAJTE KIKA

Vaspitač/ica prikazuje Slajd 24.

Slajd 24

Sada ćete pogledati jedan spot i u njemu ćete se upoznati sa KIKOM.

Vaspitač/ica prikazuje spot „KIKO i Ruka“ (30 sek.).

Potrebno je da to učini 2 puta za redom, kako bi deca sa više pažnje ispratila sadržaj.

Vaspitač/ica pred oba prikazivanja proverava da li su deca spremna (fokusirana) i najavljuje da će ponoviti baš zato da bismo dobro upoznali KIKA.

Sledi kratak razgovor.

Kako vam se sviđa KIKO?

Šta mislite, da li je KIKO devojčica ili dečak?

Očekivano je da će neko odgovoriti da je devojčica, a neko da je dečak. Ako dete, na primer, kaže: „Kako može da bude devojčica, kad je KIKO muško ime?“, vaspitač/ica odgovara:

Ja znam i devojčice kojima neko ko ih voli tepa „Kiko moja“.

Šta je ono što nam je KIKO poručio u spotu?

Očekivano je da deca kažu da nije dozvolio i da se jako naljutio kada je Ruka htela da ga dira ispod gaćica. Ako deca ne odgovore, vaspitač/ica kaže:

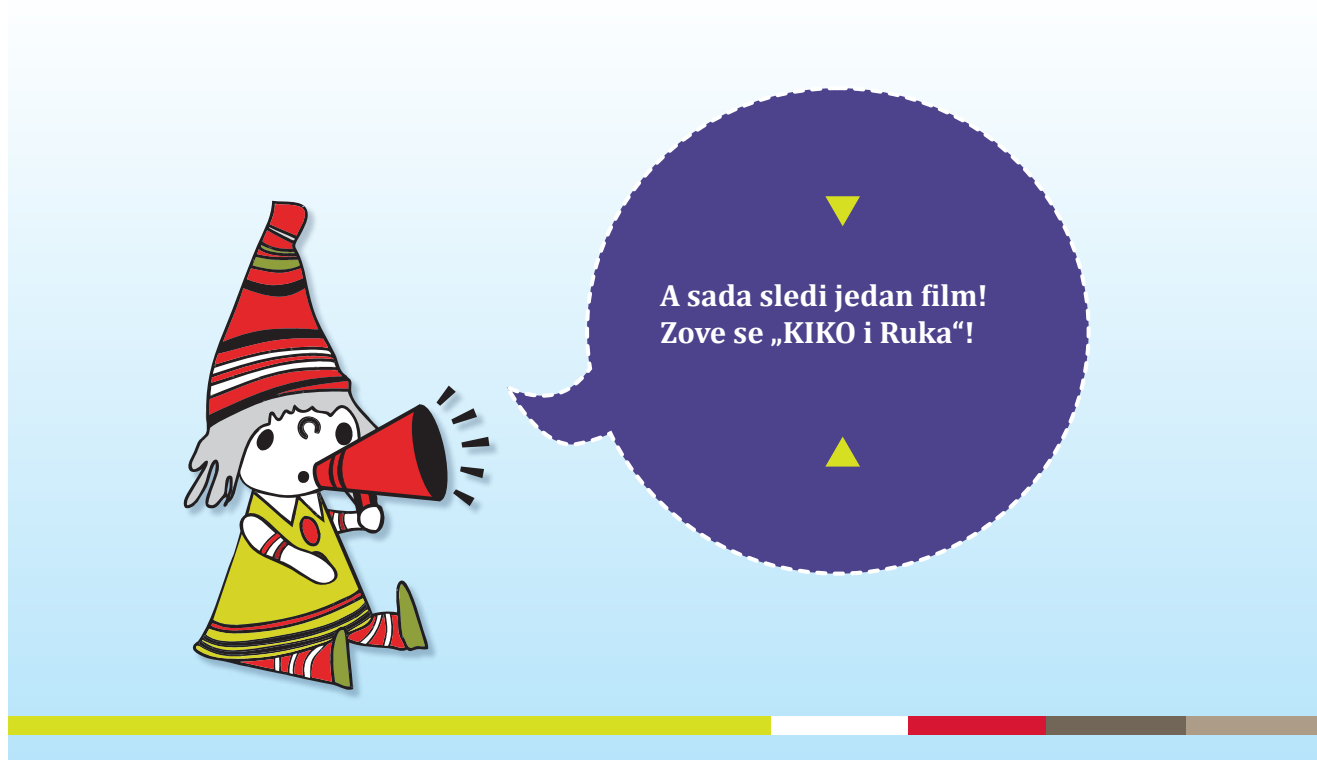
Kiko nije dozvolio da ga Ruka dira po privatnim delovima tela.

To je KIKO nazvao PRAVILO DONJEG VEŠA.

Ponavlja šta su privatni delovi tela o čemu se učilo tokom 3. susreta i još jednom prikaže spot.

Mislim da je Patuljčica jako nestrpljiva. Želi nešto novo da nam najavi!

Slajd 25

Vaspitač/ica prikazuje film „KIKO i Ruka“ (4 min.). Kad su film pogledali, objasni deci da je film napravila predškolska grupa pri OŠ „Đura Daničić“ iz Beograda, jer su jako zavoleli KIKA i puno naučili od njega.

Razgovara sa decom o utiscima, šta im se najviše svidelo.

Očekivano je da deca govore o tome što KIKO nije dozvolio da ga Ruka dira po privatnim delovima tela i da je dobio poruku da, ako se tako nešto desi, to ne sme da taji i da obavezno kaže nekome.

Ako o tome ne budu govorili, vaspitač/ica će taj sadržaj i poruku naglasiti tako što će reći:

Meni se najviše sviđa...

Deca će, naravno, govoriti i o tome što KIKO ume da svira, o kolačima, i dr. i važno je da vaspitač/ica pohvali svaki odgovor.

Vaspitač/ica nastavlja razgovor o tome šta im se nije svidelo.

Očekivano je da deca kažu da im se nije svidelo što je Ruka htela da dodiruje KIKA ispod gaćica. Ako deca ne budu o tome govorila, vaspitač/ica pita:

Da li je OK da Ruka dodirne KIKA ispod gaćica?

Poziva ih da odgovore palcem na gore (OK) ili palcem na dole (NIJE OK).

Očekivano je da deca kažu da NIJE OK i vaspitač/ica poziva:

*Hajde da završimo današnji dan gromoglasnom porukom koju smo već naučili: **NASILJE NIKAD NIJE OK!** (uzvikuju najglasnije što mogu uz palac na dole)*

Na kraju dana, kad roditelj/staratelj dođe po dete, vaspitač/ica ih upućuje:

Evo, ovde možete da pogledate šta smo danas naučili (i predaje im informaciju na papiru koja sadrži linkove do spota i filma „KIKO i Ruka“).

KIKO I RUKA! POGLEDAJTE OVDE.

KIKO SPOT (30 sek.)

incestrauamacentar.org.rs/kikospot.mp4

KIKO FILM (4 min.)

incestrauamacentar.org.rs/kikofilm.mp4

DVANAESTI SUSRET

Vaspitač/ica započinje obnavljanjem šta su deca naučila tokom prethodnog susreta.

Hajde da još jednom pogledamo KIKO!

Prikazuje spot „KIKO i Ruka“ (30 sek.).

AKTIVNOST: DOBRE I LOŠE TAJNE

Vaspitač/ica najavljuje:

Danas ćemo da pričamo o tajnama. Igraćemo se i učiti.

Igra se zove: Pitalice OK – NIJE OK.

Pravila već znamo. Ako je OK, palac podižemo na gore. Ako NIJE OK, palac je okrenut na dole.

Patuljčica je zabeležila jednu rečenicu koju odrasli mogu da kažu deci, a neka deca su je možda već čula.

Vaspitač/ica upućuje decu:

Sad pažljivo razmislite.

Dok čuvaš tu tajnu, ako se osećaš:

srećno, veselo, sve igra u tebi od radosti, uzbuđeno i nestrpljivo od sreće, jedva čekaš da se otkrije,

onda je to OK za tebe, jer je tajna dobra.

Dok čuvaš tu tajnu, ako se osećaš:

zabrinuto, tužno, uplašeno, zbunjeno, u tebi je nemir, drhtiš od straha da se ne otkrije,

onda to za tebe NIJE OK, jer je tajna loša.

To kako se osećaš, to je tvoj UNUTRAŠNJI GLASIĆ koji je istinit.

SLUŠAJ GA PAŽLJIVO I VERUJ UVEK SVOM UNUTRAŠNJEM GLASIĆU!

Dakle, da ponovimo.

Neko kaže detetu:

Ovo je samo naša tajna. Čuvaj je i nemoj nikom da kažeš.

Kada deca pokažu odgovore, vaspitač/ica prvo započinje razgovor sa onom decom koja su podigla palac na gore.

Pita svako dete da kaže koja je to tajna o kojoj je razmišljalo i uz svaku tajnu koju deca kažu, objašnjava zašto je ta tajna dobra.

Neke tajne koje mogu da ponude deca:

- rođendanski poklon
- žurka iznenađenja
- mama će roditi bebu
- iznenađenje gde će ići na letovanje/zimovanje
- tajna drugarice/druga
- tajna u porodici.

Važno je da vaspitač/ica posebno obrati pažnju na poslednje dve mogućnosti: tajna drugarice/druga i tajna u porodici.

Naglašava:

Ove dve poslednje tajne mogu da budu dobre ako se, dok ih čuvaš, osećaš lepo, srećno, lice ti se smejuji kad pomisliš na tu tajnu i jedva čekaš da je nekome ispričaš.

Loša tajna je, ako se, dok je čuvaš i misliš na nju, osećaš tužno, zabrinuto i strepiš šta će biti ako se otkrije i da li će na tebe biti ljuta osoba koja ti je rekla da čuvaš tu tajnu.

Sada da vidimo ko drži palac na dole.

Neke tajne koje mogu da ponude deca:

- neko povređuje dete
- neko dodiruje dete
- neko zanemaruje dete
- bilo koja tajna koja dete čini da se dete oseća uplašeno, zabrinuto i nebezbedno.

Neophodno je da vaspitač/ica tokom svoje pripreme za ovaj susret za potrebe ovog segmenta konsultuje definicije emocionalnog, fizičkog i seksualnog nasilja, nasilja u porodici, zanemarivanja i bulinga.

Kada je u pitanju „bilo koja tajna koja čini da se dete oseća uplašeno, zabrinuto i nebezbedno“, postoji mogućnost da u porodici postoji problem alkoholizma, narkomanije, bolesti u porodici, kriminala, i dr.

Deca u odgovorima mogu da budu neodlučna. Objasnjavanjem čime da se vode kada razmišljaju da li je tajna dobra ili loša, vaspitač/ica postiže da deca spoznaju za sebe o kakvoj se tajni radi i šalje im poruku da ne moraju u ovom trenutku da se otvoreno u grupi izjasne.

Takođe, vaspitač/ica podseća da svako dete koje je neodlučno da li se radi o dobroj ili lošoj tajni, uvek može da joj se nasamo obrati.

Danas smo naučili da postoje dobre tajne i loše tajne.

Sa dobrim tajnama se osećamo lepo i sve igra u nama od radosti. One traju kratko. Imaju početak i kraj. U jednom trenutku se čuje za njih i svi se onda obradujemo.

Sa lošim tajnama se osećamo loše, uplašeno, tužno, nebezbedno. Za takve tajne neko nam kaže „nemoj nikada nikome da kažeš“ ili preti detetu da ne sme da ispriča i onda dete takvu tajnu jako dugo čuva.

I još nešto što je jako važno! Čak i ako ta tajna čini tu osobu srećnom, a dete tu osobu poznaje, voli je i veruje joj – to nikako nije dobra tajna, to je uvek loša tajna.

Loše tajne su brige iz Vrećice briga.

Evo, Patuljčica će da nas podseti šta smo naučili: šta treba da radimo da olakšamo Vrećicu briga?

Sva deca imaju pravo da:

- ▶ kažu i pokažu svoju brigu i da to odrasli čuju i vide
- ▶ budu bezbedna
- ▶ dobiju pomoć kad im je potrebna.

Vaspitač/ica na kraju još jednom ohrabri decu:

UVEK SLUŠAJTE SVOJ UNUTRAŠNJI GLASIĆ I VERUJTE MU!

TRINAESTI SUSRET

Vaspitač/ica na početku ovog susreta obnavlja sa decom šta su dobre, a šta loše tajne, šta su privatni delovi tela, i kaže:

KIKO opet hoće danas da nas pozdravi!

Vaspitač/ica prikazuje spot „KIKO i Ruka“ (30 sek.).

AKTIVNOST: DOBRI I LOŠI DODIRI

A znam da je Patuljčica pripremila novo pitanje za našu igru: Pitalice OK – NIJE OK.

Pravila znamo, a da pogledamo koje je to pitanje!

Znači, ako je OK, palac podižemo na gore. Ako NIJE OK, palac je na dole.

Kao pomoć deci da odluče da li je ova situacija OK ili NIJE OK, vaspitač/ica ih ohrabruje da razmisle o razlozima zašto bi neko dodirivao dete, a da ono to ne želi.

Situacije koje deca mogu da ponude, a da su OK:

- maloj deci može da zatreba pomoć da se okupaju ili obuku, na primer, da se promeni pelena; dete je uganulo ruku ili nogu;
- roditelj/staratelj ili vaspitač/ica mogu da posmatraju decu da se uvere da su bezbedni dok se igraju;
- deca mogu da imaju neku povredu ili se razbole, pa moraju da idu lekaru;
- deca mogu da se osećaju ugodno, da se kupaju ili oblače pred drugima: brćkanje u kadi ili bazenu, oblače se ili presvlače da bi obukli omiljenu garderobu (a odrasle pitaju za savet);
- postoji neki zdravstveni problem deteta i član porodice mora da dodiruje dete;

Za poslednju ponuđenu situaciju, važno je da vaspitač/ica **objasni** koji dodiri su dobri dodiri, a koji nisu.

Situacije koje deca mogu da ponude, a da nisu OK:

- ako je neko nepoznata osoba;
- telo deteta pripada detetu;
- neko dodiruje dete po privatnim delovima tela bez zdravstvenog razloga i bez prisustva odrasle osobe kojoj dete veruje;
- dodir koji povređuje telo deteta, boli ga telo;

Za preposlednju ponuđenu situaciju, neophodno je da vaspitač/ica odmah imenuje da se radi o fizičkom nasilju.

Za poslednju, neophodno je da odmah imenuje da se radi o seksualnom nasilju.

Vaspitač/ica se na kraju obraća deci:

Postoje dobri i loši dodiri.

Dobri dodiri čine da se osećaš srećno, veselo, poštovano, sigurno, važno.

Loši dodiri čine da se osećaš tužno, uplašeno, nesrećno, zabrinuto, nebezbedno.

I evo, Patuljčica nam stalno ponavlja šta dete može da uradi ako se nađe u nekoj od situacija o kojima smo danas pričali!

Pokazuje **Slajd 1.**

Sva deca imaju pravo da:

- ▶ kažu i pokažu svoju brigu i da to odrasli čuju i vide
- ▶ budu bezbedna
- ▶ dobiju pomoć kad im je potrebna.

Vaspitač/ica zaokružuje susret:

Danas ćemo da završimo dan jednom pesmicom!

Pokazuje Slajd 28 na kojem se nalazi pesmica „Moje telo pripada meni“

Slajd 28

MOJE TELO
PRIPADA MENI
NIJE TVOJE.
OD GLAVE DO PETE
TRAŽIM DA ME
POŠTUJETE.

Vaspitač/ica pročita tekst pesme i pozove decu da svi zajedno, u glas, ponove. Svaki naredni put kad ponove, podstiče ih da to bude najglasnije što mogu.

ČETRNAESTI SUSRET

Vaspitač/ica obaveštava decu da je ovo pretposlednji susret, a da će poslednji posebno pripremiti tako što će napraviti priredbu za roditelje i drugu decu iz vrtića kada će pokazati šta su sve naučili.

Sledi kratko obnavljanje šta su naučili o dobrim i lošim tajnama i dobrim i lošim dodirima.

Zatim:

Hajde da započnemo pesmicom „MOJE TELO PRIPADA MENI“!

AKTIVNOST: OK - NIJE OK POLJUBAC

A danas, čini mi se, Patuljčica predlaže još jedno pitanje o kojem ćemo da razmislimo kada je nešto OK, a kada NIJE OK.

Vaspitač/ica prikazuje Slajd 29.

Slajd 29

Pravila znamo. Ako je OK, palac podižemo na gore. Ako NIJE OK, palac je okrenut na dole.

U prvom trenutku, deca će uglavnom da biraju da je navedena situacija OK.

Vaspitač/ica kaže:

Hajde da ponovimo šta smo ono naučili!

Treba da odgovarimo da li je nešto OK ili NIJE OK.

U ovom slučaju, pričamo o tome to kako se dete oseća kad dobije taj poljubac.

Da li je srećno, bezbrižno, mirno pred spavanje?

Ili se oseća uplašeno, zbunjeno, uznemireno, neugodno mu je?

Polako, sad razmislite.

Opet pročita rečenicu: *Član porodice poljubi dete za laku noć.*

Deca pokazuju odgovore u skladu sa pravilima.

Situacije koje mogu da ponude deca kao OK:

- to je član porodice
- to je samo poljubac
- onda se dete oseća srećno i bezbrižno
- ako je poljubac u kosu ili nos
- ako poljubi dete u usta, ali brzo i kratko

Vaspitač/ica naglašava da bez obzira da li je to član porodice, poljubac je OK u zavisnosti gde član porodice poljubi dete, kako ga poljubi, a uvek je najvažnije kako se dete oseća u tom trenutku.

Uvek je važno da dete sluša svoj unutrašnji glasić i da veruje unutrašnjem glasiću.

Situacije koje deca mogu da navedu da NISU OK:

- ako je član porodice nov u porodici ili ga dete dovoljno ne poznaje
- član porodice je poznat detetu, ali čini da se dete oseća neugodno
- zavisi gde je poljubac na telu, po privatnim delovima tela
- zavisi kakav je poljubac, u usta jezikom
- ako ti drugarica/drug ostaje kod tebe da spava, a tvoj član porodice te poljubi za laku noć pred njom/njim:
a) da li te je „blam“ kao da si ti sad mala/mali
b) ili ti je neprijatno gde i kako te je poljubio

Ako deca ne pomenu sve situacije koje su ovde navedene, vaspitač/ica treba obavezno da navede prve dve situacije.

Upućuje decu da kad se nađu u ovim situacijama, OK je da član porodice samo poželi „laku noć“ ili dlanom o dlan „baci kosku“ kao pozdrav.

Ako dođe u posetu tetka, baba, ujak ili neki drugi član porodice i krene da te cmače po celom licu, u glavu, ljubi ruku, grli, steže – imaš pravo, iako to tu osobu čini srećnom, a tebi se ne sviđa u tom trenutku, da se izmigoljiš i makneš ili kažeš „izvini, ali ja ne bih da me ljubiš“.

Ovim uči decu da uspostavljaju i brane svoje lične granice. Dovoljno je da poljubac ili dodir ne prijaju i dete treba da nauči da to kaže i pokaže.

A sada, evo, Patuljčica je sve ovo slušala i nestrpljivo ima nešto da nam poruči!

Ako je poljubac od člana porodice kojem dete veruje, voli ga i posle tog poljupca se dete oseća dobro, srećno, bezbedno i bezbrižno, i veselo svima priča o tome – onda je to **OK poljubac**.

Ako se od tog poljupca dete oseća neugodno, zbunjeno ili ne želi poljubac bez obzira od koga je – onda taj poljubac **NIJE OK**.

Vaspitač/ica pročita šta Patuljčica poručuje.

Na kraju, kaže:

Patuljčica opet hoće nešto da nam poruči! Ja mislim da će to biti šta ako se neko nađe u ovakvoj situaciji.

Prikazuje **Slajd 1**

Sva deca imaju pravo da:

- ▶ kažu i pokažu svoju brigu i da to odrasli čuju i vide
- ▶ budu bezbedna
- ▶ dobiju pomoć kad im je potrebna.

Vaspitač/ica čita šta piše na Slajdu i poziva decu da ponavljaju za njom.

Zato što ste vredno i naporno radili svih ovih nedelja, sledi i nagrada!

Unapred je pripremila celokupan KIKO materijal (Prilog 1) i deli svakom detetu uz pohvalu za njen/njegov trud.

Podseća da je sledeći put poslednji susret i da će on biti kao priredba koju će u međuvremenu zajedno da pripreme. Na tom susretu će pokazati roditeljima i drugoj deci iz vrtića šta su naučili.

PETNAESTI SUSRET

AKTIVNOST: PROSLAVA NAŠIH ZNANJA

Vaspitač/ica ovaj susret organizuje u formi priredbe za roditelje i drugu decu iz vrtića. Ovo je prilika da deca pokažu šta su naučila.

Sažetak naučenog se može prikazati putem:

- pitanja iz Kviza „VERUJ UVEK SVOM UNUTRAŠNJEM GLASIĆU. POTRAŽI POMOĆ.“
- Slajdova:
 - a) Nasilje NIJE OK (Slajd 8)
 - b) Dete nikad nije krivo za nasilje (Slajd 9)
 - v) Gromoglasne poruke iz sedmog susreta:
„Ja sam dete i imam pravo da kažem i budem bezbedno.“
 - „Mi smo deca i imamo pravo da kažemo i budemo bezbedni.“
 - g) Pesmica „MOJE TELO PRIPADA MENI“
 - d) „KIKO i Ruka“ spot (30 sek.) i film (4 min.)
 - e) Gromoglasna poruka iz desetog susreta:

To kako se osećaš, to je tvoj UNUTRAŠNJI GLASIĆ koji je istinit.

SLUŠAJ GA PAŽLJIVO I VERUJ UVEK SVOM UNUTRAŠNJEM GLASIĆU!

Za kraj

Po završetku Programa „UVEK VERUJ SVOM UNUTRAŠNJEM GLASIĆU. POTRAŽI POMOĆ“, preporuka je da vaspitač/ica tokom tri 20-ominutna susreta deci čita slikovnicu protiv seksualnog nasilja „Plašim se onog gospodina“ (Prilog 2). Tokom svih susreta, detaljno s decom razgovara i odgovara na njihova pitanja.

Literatura:

1. Sanders van der Doef met illustraties van Marian Latour “Ik vind jou lief”; Een informatief prentenboek voor peuters en kleuters; In samenwerking met de Rutgers Stichting (1997);
2. Child Sexual Abuse Prevention Curriculum: Kindergarten – Grade 12; Incl. Parents’ Guide and Teachers’ Guide; Mary A. Lentz (2003-2004);
3. Safer Smarter Kids: Kindergarten Curriculum; Lauren’s Kids (2016);

PRILOG 1:

**Komplet od 6 razglednica koji nosi naziv
„Šta je to nasilje i kako da se odbranim od njega?“**

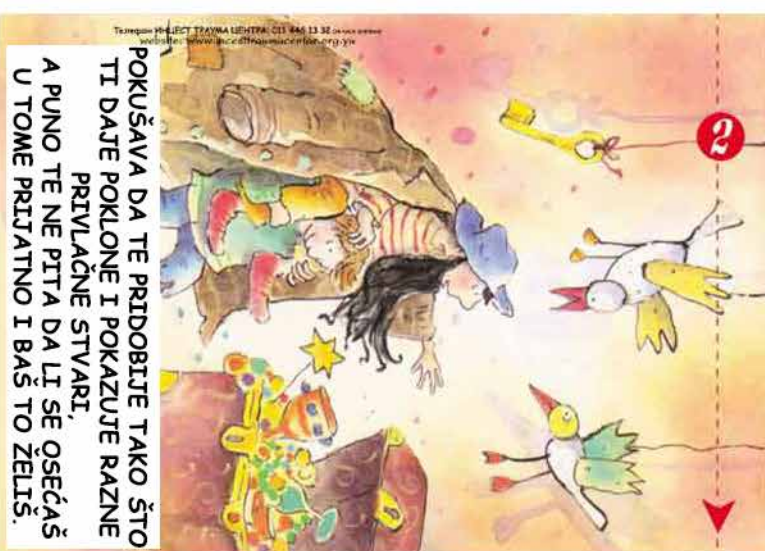
ŠTA JE TO NASILJE I KAKO DA SE ODBRANIM OD NJEGA?

NEKADA SE NEKA ODRASLA I STARIJA OD TEBE OSOBA PRERUŠI U LJUBAZNOST KOJA TO U STVARI NIJE.

U SEBI SE BORIŠ SA RAZLIČITIM OSEĆANJIMA I PRIŽELJKUJEŠ DA SE POJAVI NEKO KO BI TE SASLUŠAO KAKO TI JE I RAZUMEO TVOJU ZBUNJENOST.

POKUŠAVA DA TE PRIDOBILJE TAKO ŠTO TI DAJE POKLONE I POKAZUJE RAZNE PRIVLAČNE STVARI, A PUNO TE NE PITA DA LI SE OSEĆAŠ U TOMJE PRIJATNO I BAŠ TO ZELIŠ.

KAKO VREME PROLAZI, SVE TI JE TEŽE, ALI ODLUČUJEŠ DA PAŽLJIVO PRONAĐEŠ JEDNU ODRASLU OSOBU KOJOJ VERUJEŠ I SVE JOJ ISPRIČAŠ.

KAD HOĆEŠ DA TOJ OSOBI KAŽEŠ DA TI JE NEPRIJATNO I ŠTA TI SMETA ONA - HOOPI! - PRETVORI SE U NAJDOBROČUDNIJU I NAJODANIJU OSOBU.

SADA SI MNOGO JAČE DETE KOJE JE USPELO DA POBEDI OPASNOST I MOGUĆI NEPRIJATNI DOGAĐAJ (NASILJE).

PRILOG 2:

**Materijal za decu i roditelje/staratelje
„KIKO I RUKA“**

Ovde možete preuzeti materijal o Kiku i na drugim jezicima
http://www.underwearrule.org/default_hr.asp

Kiko razglednica

Council of Europe campaign to stop sexual violence against children

Kampanja Saveta Evrope da se zaustavi seksualno nasilje nad decom

Jedno od petoro

Približno JEDNO od PETORO dece je žrtva seksualnog zlostavljanja.

Ilustracija: Punga - © Savet Evrope - SER

КИКО И РУКА

КИКО И РУКА

Ово је Кико.

А поред Кикоа можеш видети његову пријатељицу: руку.

„Али, од какве је користи другару само једна рука?“
пита Кико.

„Ускоро ћеш сазнати“, одговара рука.

„Тао, руко! Желео бих да летим,
али немам крила“, каже Кико.

„Без бриге, Кико“, каже рука.
„Ја ћу бити твој авион. „Можеш да
се попнеш, одмах полећем.“

ФИИИИЈУУУ, одлази авион.

„Ћао, руко! Моје ноге хоће да плешу, али немам никакву музику“, каже Кико.

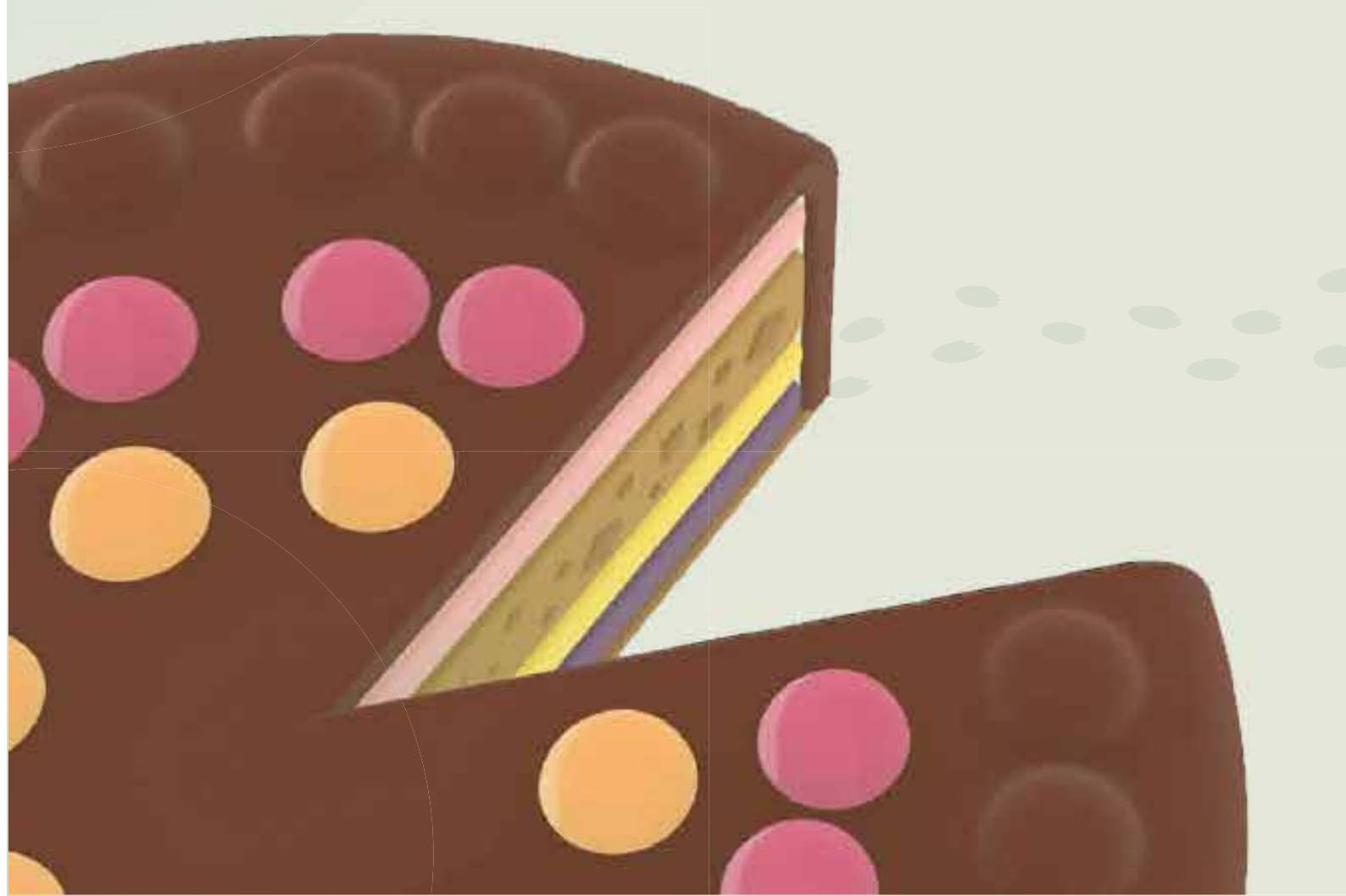
„Буди без бриге Кико“, каже рука.

„Ја ћу бити твој музичар. Имам клавир, а под мојим прстима дирке просто пропевају.“

ПЛИНГ, ПЛОНГ, ПЛИНГ, свируцка клавир.

„Ђао, руко! Желим нешто укусно да чалабрцнем,
али не знам шта“, каже Кико.

„Буди без бриге, Кико. Ја ћу бити твоја мала пекарка“, каже рука. „Желиш ли питу од јабуке, чоколадну тарту, тарту од слатког корена или банана тарту?“

„Желим чоколадну тарту од јабуке, слатког корена и банане!“ виче Кико.

„ЊАМ, ЊАМ, ЊАМ.“

A large, stylized hand with a rainbow gradient (yellow, orange, red, pink, purple, blue) reaches down from the top of the page. The hand is positioned as if about to touch the head of a small green character.

„Ћао, руко! Желим да се играм шуге, али не могу сам!“ каже Кико.

„Буди без бриге, Кико. „Ја ћу се играти с тобом“, каже рука.

„Могу ли да ти додирнем косу?“ пита рука.

„Да, наравно да можеш“, каже Кико.

A small, round green character with large dark eyes and a pink mouth is sitting on the ground. It is wearing a blue and white striped shirt with yellow trim. The character is surrounded by several small, colorful pebbles in shades of orange, purple, and blue.

„Могу ли да ти додирнем нос?“ пита рука.

„Да, можеш“, каже Кико.

„Могу ли да ти додирнем руку?“ пита рука.

„Да, можеш“, каже Кико.

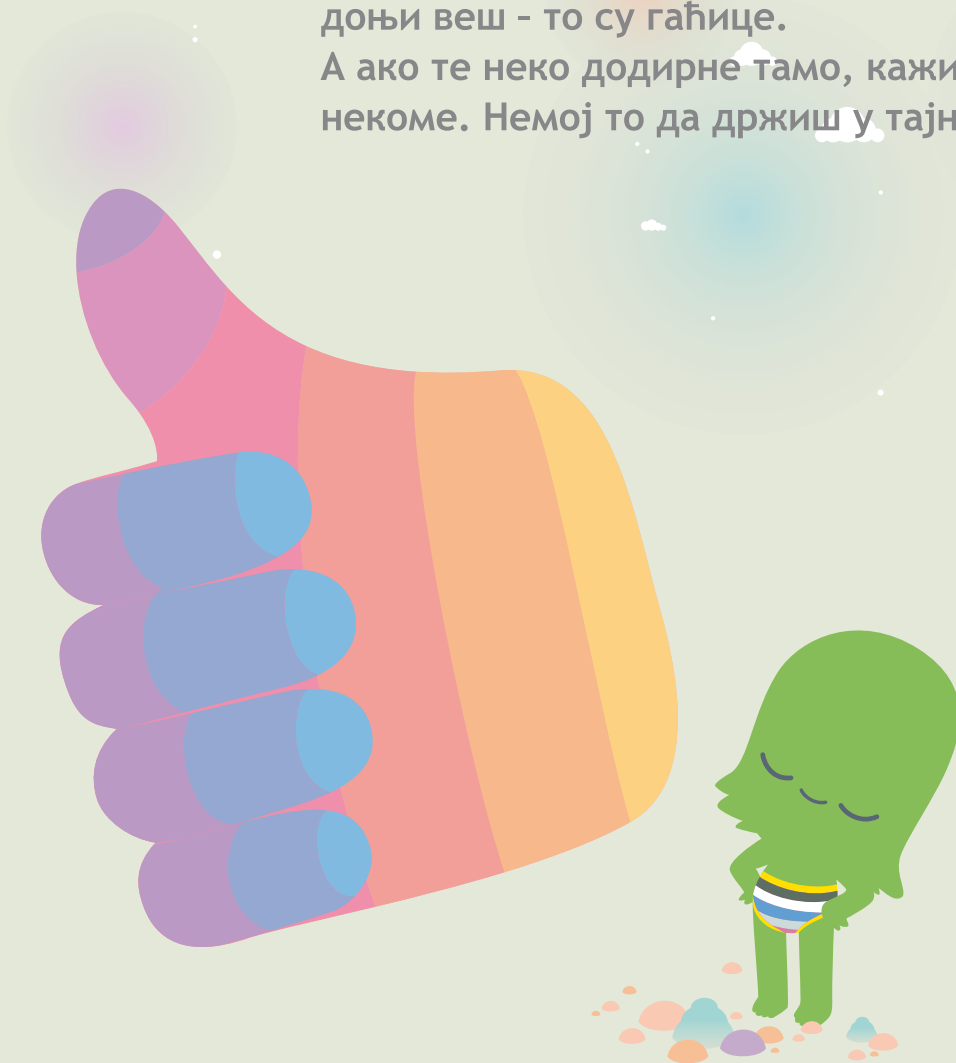

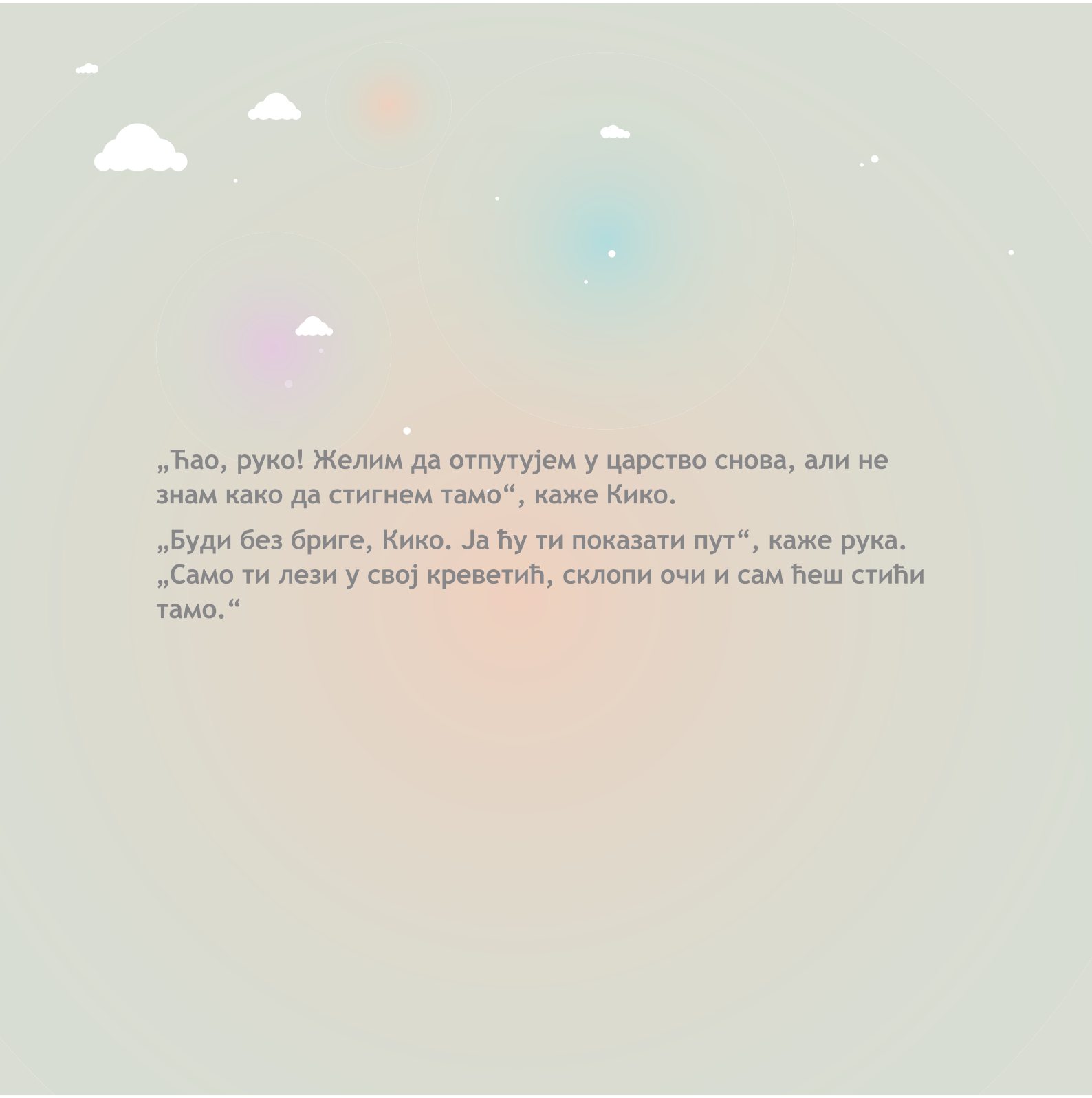
„А могу ли да те додирнем
испод гаћица?“ пита рука.

„НЕ !“ виче Кико.
„НЕ МОЖЕШ!“

„Врло добро, Кико“, каже рука.
“Нико не сме да те додирује испод
гаћица. То је Правило доњег веша, а
доњи веш - то су гаћице.
А ако те неко додирне тамо, кажи то
некоме. Немој то да држиш у тајности.“

„Тао, руко! Желим да отпутујем у царство снова, али не знам како да стигнем тамо“, каже Кико.

„Буди без бриге, Кико. Ја ћу ти показати пут“, каже рука.
„Само ти лези у свој креветић, склопи очи и сам ћеш стићи тамо.“

ЗЗЗЗЗЗЗЗЗЗ, Кико спава.

Приближно једно од петоро деце жртва је сексуалног злостављања. Ову књигу произвео је Савет Европе у оквиру своје акције спречавања сексуалног насиља над децом под називом „ЈЕДНО од ПЕТОРО“.

Council of Europe campaign
to stop sexual violence
against children

Кампања **Савета Европе**
да се **заустави сексуално насиље**
над децом

Једно
од петоро

www.coe.int/oneinfive

© 2012 Сва права задржана - SER
Концепт: Grey Amsterdam
Производња: Not to scale
Илустрације: Punga
Захваљујемо се Рикију Шреверу и и Манон Сикел

www.incesttraumacentar.org.rs

Једно
од петоро

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

У овој књизи деци је објашњено Правило доњег веша. Можете је прочитати својој деци како би могла да науче разлику између додиривања које је у реду и оног које је недопустиво.

Ако желите да сазнате више о овој теми, посетите www.kikopravila.org

НАУЧИТЕ СВОЈЕ ДЕТЕ ПРАВИЛО ДОЊЕГ ВЕША
www.kikopravila.org

Naučite svoje dete Pravilo donjeg veša.

Približno jedno od petoro dece žrtva je seksualnog zlostavljanja. Možete sprečiti da se to desi vašem detetu. Naučite svoje dete Pravilo donjeg veša.

Pravilo donjeg veša

Pravilo donjeg veša je jednostavno uputstvo koje roditeljima treba da pomogne da objasne deci gde druge osobe ne smeju da pokušavaju da ih dodirnu, kako da reaguju i gde da potraže pomoć. Šta je to Pravilo donjeg veša? Ono je jednostavno: druge osobe ne smeju da dodiruju decu po delovima tela koji su obično pokriveni donjim vešom. Isto tako, ne treba da dodiruju druge osobe po tim delovima tela. Ova knjiga takođe pomaže da se deci objasni da njihovo telo pripada njima, da postoje dobre i loše tajne i dobro i loše dodirivanje.

Kako naučiti decu Pravilo donjeg veša?

Pravilo donjeg veša je osmišljeno kako bi se roditeljima i starateljima pomoglo da započnu razgovor sa svojom decom. To može biti veoma efikasan instrument za sprečavanje seksualnog zlostavljanja. Pravilo donjeg veša ima 5 bitnih aspekata.

1. Tvoje telo pripada tebi

Deca treba da nauče da njihovo telo pripada njima i da niko ne sme da ga dodiruje bez njihove dozvole. Otvorena i neposredna komunikacija o seksualnosti i „intimnim delovima tela“ na ranom uzrastu, uz korišćenje pravilnih naziva za genitalije i druge delove tela, pomoći će deci da shvate šta nije dozvoljeno. Deca imaju pravo da odbiju poljubac ili dodir, čak i od osobe koju vole. Decu treba naučiti da odmah i odlučno kažu „ne“ neprihvatljivom fizičkom dodiru, da pobegnu iz nebezbednih situacija i da odrasloj osobi u koju imaju poverenja ispričaju šta im se desilo. Važno je naglasiti da deca treba da istraju sve dok neko ozbiljno ne shvati njihov problem.

U ovoj knjizi, ruka od Kikoa uvek traži dozvolu pre nego što će ga dodirnuti. Kiko daje dozvolu. Kada ruka želi da dotakne Kikoa ispod donjeg veša, Kiko kaže: „Ne!“. Roditelji ili staratelji mogli bi da iskoriste ovaj segment knjige da objasne deci da u bilo kom trenutku imaju pravo da kažu „ne“.

2. Dobar dodir - loš dodir

Deca ne prepoznaju uvek prihvatljivo i neprihvatljivo dodirivanje. Recite deci da nije u redu ako neko posmatra ili dodiruje intimne delove njihovog tela ili od njih traži da pogledaju ili dodiruju intimne delove tela drugih osoba. Pravilo donjeg veša pomaže im da prepoznaju očiglednu granicu laku za pamćenje: donji veš. Ono takođe pomaže odraslima da započnu razgovor sa decom. Ako deca nisu sigurna da li je ponašanje neke osobe prihvatljivo, proverite da li znaju da zatraže pomoć od odrasle osobe kojoj veruju.

U ovoj knjizi, Kiko ne dopušta da ga dodiruju po delovima tela koji se nalaze ispod donjeg veša. Roditelji mogu da objasne da neki odrasli (kao što su negovatelji, roditelji ili lekari) moraju da dodiruju decu, ali decu treba podsticati da kažu „ne“ ako se zbog neke situacije osećaju neprijatno.

3. Dobre tajne - loše tajne

Tajnovitost je glavna taktika seksualnih zlostavljača. Zato je važno naučiti dete da razlikuje dobru od loše tajne, kao i stvoriti klimu poverenja. Svaka tajna zbog koje su deca zabrinuta, plašljiva ili tužna ili zbog koje se osećaju neprijatno nije dobra i ne treba je čuvati; treba je otkriti pouzdanoj odrasloj osobi (roditelju, nastavniku, policajcu, lekaru).

U ovoj knjizi, ruka podstiče Kikoa da kaže da li neko želi da ga dodirne na bilo kakav neprikladan način. Ovaj segment knjige može se upotrebiti za razgovor o razlici između dobre tajne (kao što je iznenađenje za slavljenika) i loše tajne (nešto što zbog čega je dete tužno i uznemireno). Roditelji treba da podstiču decu da s njima podele loše tajne.

4. Prevencija i zaštita odgovornost su odraslih

Kada su deca zlostavljana, ona osećaju stid, krivicu i strah. Odrasli bi trebalo da izbegavaju stvaranje tabua vezanih za seksualnost i trebalo bi da se postaraju da deca znaju kome da se obrate ako su zabrinuta, uznemirena ili tužna. Deca mogu osetiti da nešto nije u redu. Odrasli treba da obraćaju pažnju i budu otvoreni za njihova osećanja i ponašanje. Može postojati mnoštvo razloga zbog kojih dete odbija kontakt sa drugom odraslom osobom ili drugim detetom. To treba poštovati. Deca uvek treba da osećaju da mogu sa roditeljima da razgovaraju o ovom pitanju.

Ruka u knjizi je Kia, Kikova prijateljica. Odrasli su tu da pomognu deci u njihovom svakodnevnom životu. Sprečavanje seksualnog nasilja je pre svega odgovornost odrasle osobe, i važno je da se celokupan teret ne stavlja na dečija pleća.

5. Ostali korisni saveti uz Pravilo donjeg veša

Prijavlivanje i otkrivanje

Decu treba naučiti o tome koji odrasli mogu biti deo njihove bezbedne mreže. Treba ih podsticati da izaberu odrasle kojima mogu da veruju i koji su na raspolaganju i spremni da ih saslušaju i pomognu. Važno je da jedan član bezbedne mreže živi sa detetom, dok bi drugi član trebalo da živi izvan kruga uže porodice. Deca treba da znaju kako da zatraže pomoć od takve mreže poverenja.

Poznati počinioci

U većini slučajeva počinitelj je neko poznat detetu. Maloj deci je posebno teško da shvate da bi neko ko ih poznaje mogao da ih zlostavlja. Imajte na umu proces pripreme koji zlostavljači koriste da bi zadobili poverenje dece. U kući mora da se uvede pravilo o redovnom obaveštavanju roditelja o nekome ko daje poklone, traži da se čuvaju tajne ili pokušava da nasamo provodi vreme sa detetom.

Nepoznati počinioci

U nekim slučajevima počinitelj je nepoznata osoba. Naučite dete jednostavnim pravilima o kontaktu sa nepoznatima: nikada ne ulaziti u automobil sa nepoznatima, nikada ne prihvatati poklone ili pozive od nepoznate osobe.

Pomoć

Deca treba da znaju da postoje stručnjaci koji mogu biti posebno korisni (nastavnici, socijalni radnici, zaštitnici građana, lekari, školski psiholog, policija) i da postoje specijalni telefonski brojevi koje deca mogu da pozovu da bi zatražila savet.

Zašto Pravilo donjeg veša?

Približno jedno od petoro dece žrtva je nekog oblika seksualnog zlostavljanja. To se dešava deci oba pola, bilo kog uzrasta i boje kože, iz svih društvenih slojeva i svih religija. Počinitelj je često neko koga dete zna i kome veruje. Počinitelj može biti i dete.

Možete sprečiti da se to desi vašem detetu.

Dobra komunikacija sa decom od ključnog je značaja. To podrazumeva otvorenost, odlučnost, neposrednost i prijateljsku atmosferu, bez zastrašivanja.

Pravilo donjeg veša može da vam pomogne u vezi s tim.

Dete nikada nije premalo da bi naučilo Pravilo donjeg veša jer se zlostavljanje može desiti detetu bilo kog uzrasta. Ako vam je neprijatno da razgovarate o ovoj temi sa svojim detetom, imajte na umu da je to verovatno teže vama kao odrasloj osobi nego detetu.

Šta da uradite ako sumnjate na zlostavljanje?

Kada posumnjate da je vaše dete zlostavljano, veoma je važno da se ne ljutite na dete. Nemojte da se dete oseća kao da je uradilo nešto pogrešno. Ne ispitujte dete. Možete da pitate šta se možda dogodilo, kada i sa kim, ali ne pitajte zašto se to dogodilo. Pokušajte da ne budete uznemireni pred svojim detetom. Deca mogu lako da se osete krivom i da prikriju informacije. Pokušajte da ne donosite prenapregnute zaključke na osnovu malo informacija ili na osnovu nejasnih informacija. Uverite dete da ćete učiniti nešto u vezi s tim, i obratite se nekom ko bi mogao da pomogne, kao npr. psihologu, stručnjaku za brigu o deci, lekaru, socijalnom radniku ili policiji. U nekim zemljama uvedeni su posebni SOS telefoni i centri odgovorni za pomaganje deci žrtvama seksualnog nasilja. Oni takođe mogu da vas usmeravaju i treba da im se obratite kada je dete moguća žrtva seksualnog nasilja.

Gde pronaći materijale i informacije?

Savet Evrope je kreirao materijale kako bi se roditeljima pomoglo da decu nauče Pravilo donjeg veša. To su:

- TV spot (animirani crtani film)
- knjiga koju roditelji mogu da čitaju deci uzrasta od 3 do 7 godina
- poster i razglednice

Svi ti materijali mogu se preuzeti sa www.kikopravila.org

Pravilo donjeg veša je deo akcije Saveta Evrope za sprečavanje seksualnog nasilja nad decom pod nazivom „Jedno od petoro“. Možete naučiti više o ostalim merama prevencije i zaštite koje podržavamo na: www.coe.int/oneinfive

www.incestraucentar.org.rs

ЕВРОПСКА УНИЈА

Једно од петоро

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

AKO DODIRIVANJE IZAZIVA OSEĆAJ NELAGODE, ONDA ONO NIJE U REDU.

Približno jedno od petoro dece žrtva je seksualnog zlostavljanja. Obično od strane nekoga koga dete poznaje. Sprečite da se to desi vašem detetu. Slušajte svoje dete i potrudite se da shvatite njegova osećanja. Naučite dete Pravilo donjeg veša. Jednostavno pravilo koje jasno govori koje delove tela vašeg deteta druge osobe ne treba da dodiruju.

Naučite svoje dete Pravilo donjeg veša.
www.kikopravila.org

www.incesttraumacentar.org.rs

ЕВРОПСКА УНИЈА

Једно
од петоро

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

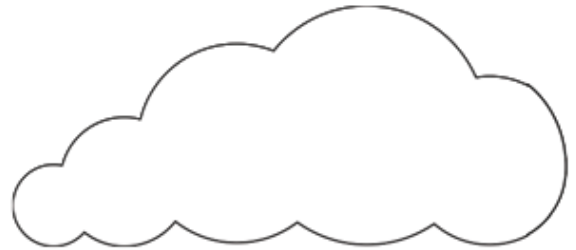
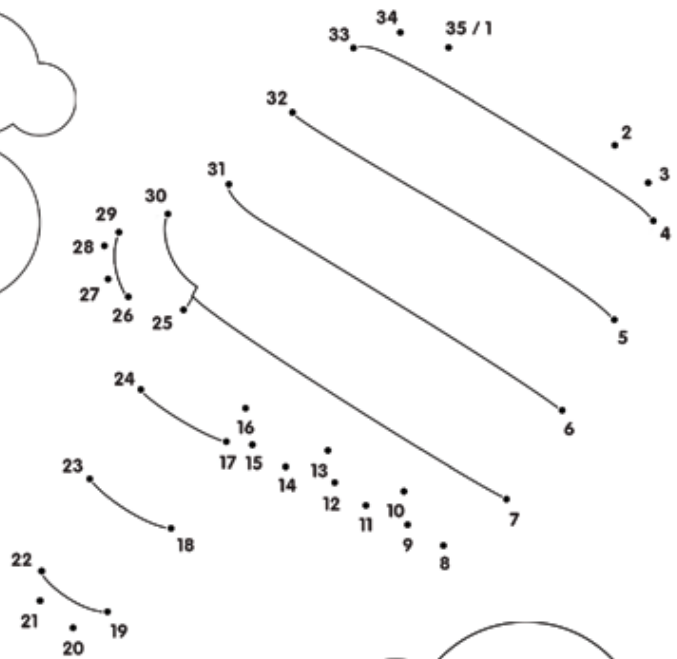
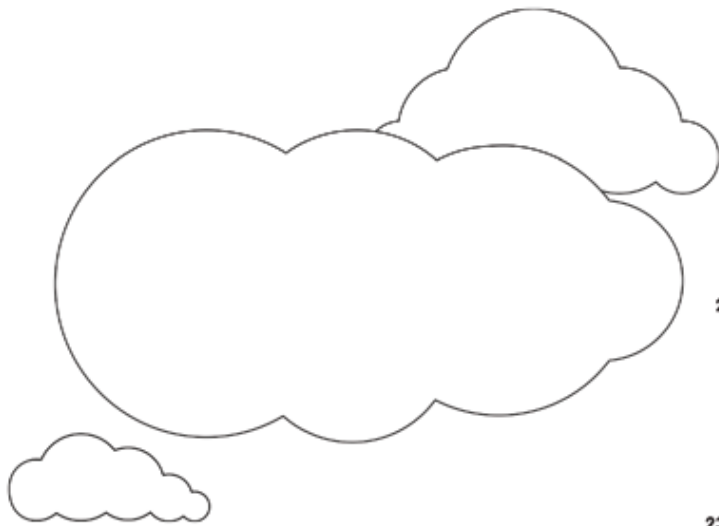

RAZGOVARAJTE SA SVOJOM DECOM I POSTARAJTE SE DA MOGU DA RAZGOVARAJU S VAMA.

Približno jedno od petoro dece žrtva je seksualnog zlostavljanja. Obično od strane nekoga koga dete poznaje. Sprečite da se to desi vašem detetu. Slušajte svoje dete i potrudite se da shvatite njegova osećanja. Naučite dete Pravilo donjeg veša. Jednostavno pravilo koje jasno govori koje delove tela vašeg deteta druge osobe ne treba da dodiruju.

Naučite svoje dete Pravilo donjeg veša.
www.kikopravila.org

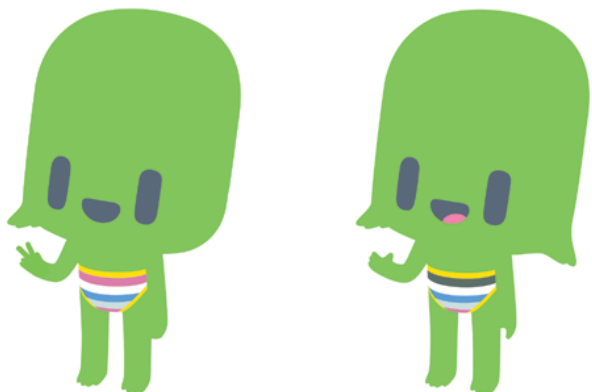
H• J• K• L• M•

**Zdravo! Moje ime je Kiko!
Kako se ti zoveš?**

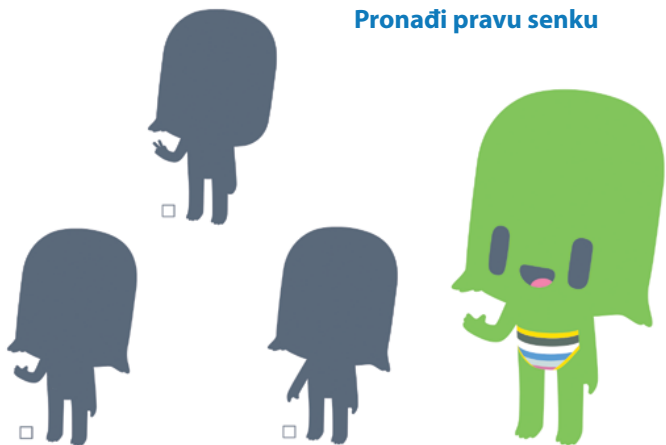
.....
.....

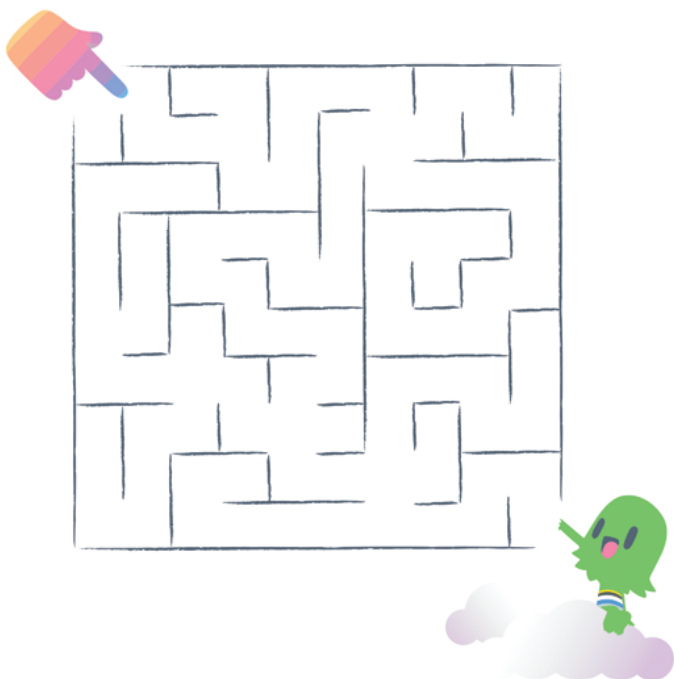
Pronađi pet razlika

Pronađi pravu senku

Pomozi Kiku da pronađe ruku

Poveži pravu reč sa pravim delom Kikovog tela

- Stopalo
- Oko
- Ruka
- Glava
- Usta
- Gačice

SUDOKU

	4		
			3
		1	
2			

			1
3			
	4		
		2	

	4	3	
3			
			1
	1	2	

**IGRAJ SE SA
KIKOM**

PRILOG 3:

**Slikovnica protiv seksualnog nasilja nad decom
„PLAŠIM SE ONOG GOSPODINA“**

VIRGINIE DUMONT

PLAŠIM SE ONOG GOSPODINA

Ilustracije
MADELEINE BRUNELET

Knjiga za decu
da nauče da strahove
iskažu rečima
i za roditelje
da nauče da slušaju,
razumeju i postave
prava pitanja.

VIRGINIE DUMONT

PLAŠIM SE ONOG GOSPODINA

Ilustracije
MADELEINE BRUNELET

Izdaje Incest Trauma Centar - Beograd
uz podršku
Ambasade Kraljevine Holandije u Beogradu.

INCEST TRAUMA CENTAR - BEOGRAD
Grupa za podršku seksualno zlostavljanoj deci,
žrtvama incesta i žrtvama rata
Adresa: Nušićeva 8
11000 Beograd, Jugoslavija
tel/fax: 011/3243-963
e-mail: itcentar@EUnet.yu

Naziv originala: J'ai peur du monsieur
© 1997 Actes Sud, Francuska
© 1997 Virginie Dumont, tekst
© 1997 Madeleine Brunelet, ilustracije

© 1998 Van Buuren Uitgeverij BV
Postbus 10356
6000 GJ Weert, Holandija

© 2002 Incest Trauma Centar - Beograd
Nušićeva 8, 11000 Beograd, SR Jugoslavija

Priredila i s holandskog prevela: Dušica Popadić
Prelom: Aleksa Ždero, 064/110 70 51
Štampa: MarDox štampa 064/116 23 28
Korektura: Stanislava Lazarević
II izdanje
Tiraž: 1000

Sva prava zadržava izdavač. Za svako korišćenje, umnožavanje i stavljanje u promet dela teksta ili teksta u celini potrebna je saglasnost Incest Trauma Centra – Beograd.

PREDGOVOR

Svako dete se ponekad strašno uplaši kad se odrasli jako čudno ponašaju.

O strahu koji se javi, ne usuđujes se da govoriš, plašiš se da će te ismejati ili se plašiš da će ti neko reći: "Prestani sa tim glupostima". Danas, kao dete imaš pravo i treba o tome da govoriš i zato je, takođe, ova knjiga važna za decu. Na taj način pokazuješ da svojim roditeljima možeš da veruješ i da oni treba da razumeju da se plašiš. Treba da te shvate ozbiljno.

Snaga ove knjige je u tome što pomaže deci da svoj strah iskažu rečima, a roditelje uči da daju odgovor na najosetljivija pitanja. Dobar dijalog između roditelja i dece o 'osetljivim' temama je od suštinske važnosti za vaspitanje i razvoj naše dece.

Nathalie Baye

PRVO POGLAVLJE

SOFI SE VRAĆA SAMA IZ ŠKOLE KUĆI

Sofi ima osam godina; ona je radosna devojčica koja provodi ugodno vreme sa svojim drugaricama i rado se mazi sa svojim roditeljima. Kao i sva deca njenog uzrasta, ide u osnovnu školu i sada po prvi put ide kući pešice sama. Čitavog svog života je to priželjkivala, ali tek od nedavno su se sa tim složili njeni roditelji.

Ponosna je da, konačno, kao velika deca, sme da ide sama kući. Nije uopšte opasno, prošla je tim putem sto puta sa mamom, tatom ili njenom starijom sestrom. Ulice kojima treba da se kreće veoma dobro poznaje. Sada može bar posle škole da proćaska sa drugaricama pre nego što se svaka zaputi na svoju stranu.

Čak i ljudima koji zalutaju, može da pokaže put.
"Kaži, devojčice, znaš li gde mogu da nađem apoteku?"
"Ne, znam samo gde je pekara!"
Ponekad pomogne starim licima da ponesu teške torbe.
Kad stigne kući, ako su mama, tata ili starija sestra tu,
ispriča im iskustva koja je tog dana stekla. Ako niko nije
kod kuće, zna da mamu mora da pozove telefonom.
"Ja sam, kod kuće sam i sve je bilo u redu danas. Hoćeš li
kasno doći kući?"
"Ne brini, bićemo kod kuće pre ručka".
Sofi nije uznemirena kao njena mama koja uvek želi da zna
da li je dobro stigla kući. Njoj se samo ne sviđa da bude
sama kod kuće.

Jednom nije odmah telefonirala, zato što je svoju drugaricu Anu ispratila kući i odmah su svi bili u panici: mama je zvala tatu, a on je opet zvao deku i baku. Telefon je zvonio i zvonio!

"Šta se dogodilo? Jesi li se izgubila?"

"Nipošto, išla sam zaobilaznim putem da ispratim Anu, to nije ništa loše, zar ne?"

"Da, jeste, zato što smo se jako zabrinuli."

Sofi nije baš mnogo ovo razumela; bila je zajedno sa Anom, tako da nije postojao razlog za zabrinutost. "To je samo pet minuta odavde i ne moram ni da prelazim ulicu. Dovoljno sam velika, stvarno to mogu."
"Da, ali ne da nam pre toga nisi rekla."
Od tada Sofi više nikada ne zaboravi da se odmah javi čim stigne kući, zato što ne voli da se svi brinu.

DRUGO POGLAVLJE

POJAVIO SE JEDAN ČUDNI GOSPODIN KOJI ŠETA

Već par dana slušaju Sofi i njene drugarice kako se priča o jednom čudnom događaju: deca u školi kažu da ima jedan gospodin koji šeta ulicom i koji prolaznicima pokazuje svoju 'pišu'.

"Kakva svinja."

U stvari, niko ga baš nije dobro video, ali se zna kako izgleda: ima veliki šešir na glavi i sivu jaknu za kišu, baš kao 'zlikovci' u napetim filmovima.

A šta ako je sve izmišljeno? pitala se Sofi.

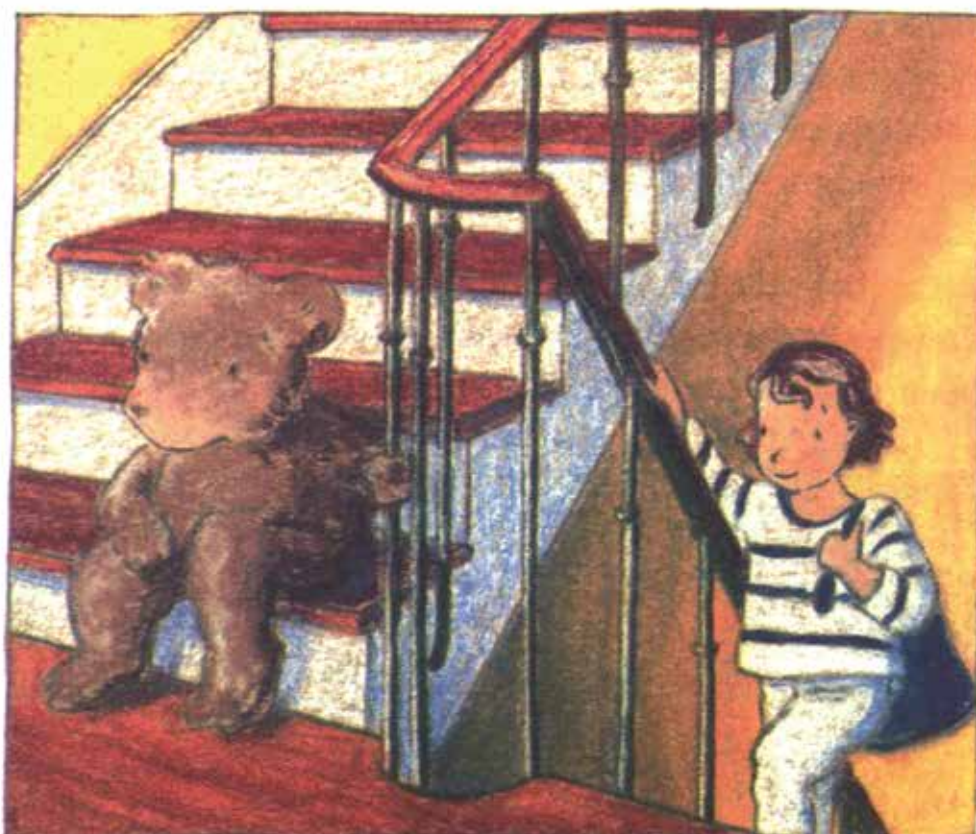
Dobro je znala da nekad neke stvari koje se pričaju nisu istinite, služe samo da bi se neko napravio važan.

Prošle godine je jedna devojčica ispričala da je naišla na braon medvedića na odmorištu između stepeništa u njenoj zgradi. Ponela ga je sa sobom, ali niko nije mogao da ga vidi zato što je bio jako stidljiv. I svakako da ga niko nikad nije video. Ako je neko sada pita o njemu, ona kaže da ga je vratila u njegovu zemlju.

To je naravno moguće, ali ipak...

Ali ovo o tom 'gospodinu' nisu mogli da veruju.

Nikad ne vidiš odrasle ljude da tako hodaju ulicom. Kod kuće naravno možeš da hodaš gola ako treba da se tuširaš ili da se kupáš u kadi. Kao mala devojčica, Sofi se kupala u kadi sa tatom i mamom i to nije smatrala nimalo čudnim. Sada o tome razmišlja malo drugačije i lično smatra da nije lepo da je neko posmatra голу: malo se tada stidi.

Osećanje stida znači da nešto želiš da zadržiš samo za sebe zato što misliš da će drugi misliti da je to neobično. I upravo zato, ne dopuštaš da tvoju 'pišu' vide ljudi koje ne poznaješ.

Sofi i njene drugarice misle da je to neko izmislio. Nakon par dana niko to više nije spominjao. Povrh svega, uskoro je stizao Božić. U ovo doba godine postoje druge stvari o kojima treba razmišljati: kakve ću poklone izabrati? Kuća mora biti okićena, a ti samo čekaš da vidiš kakve ćeš poklone dobiti...

TREĆE POGLAVLJE

SOFI HOĆE DA POMOGNE JEDNOJ MACI

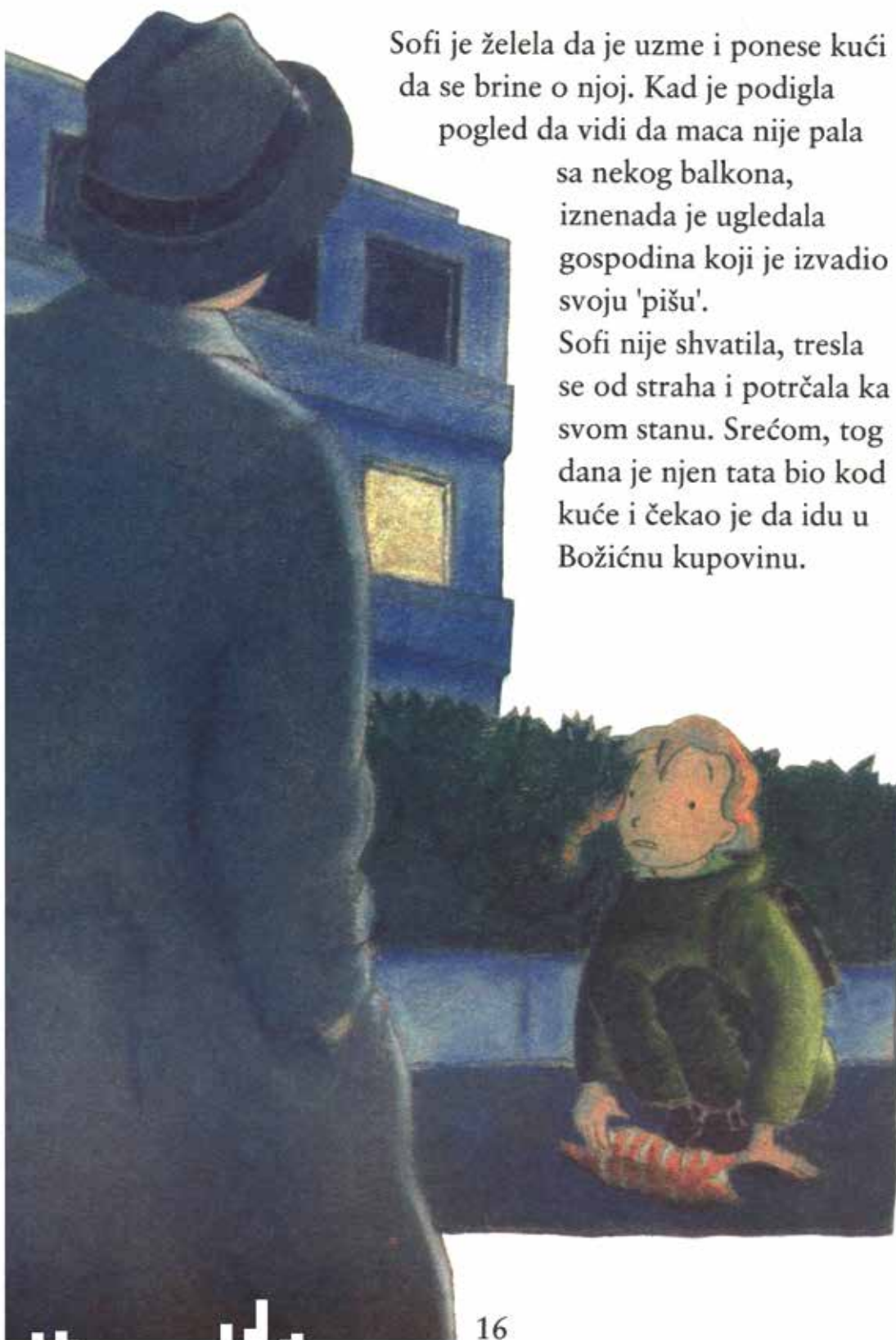
Prošle su nedelje i Sofi se osećala sve sigurnije na ulici. Ponekad je išla i jednim malim zaobilaznim putem pored prodavnice bombona da kupi bombone.

I onda, jednog popodneva, kad se već malo smrklo jer su u decembru dani kraći, Sofi se užasno uplašila. Njeno srce je ubrzano kucalo i klecala su joj kolena.

Upravo se na ćošku svoje ulice oprostila sa svojim drugaricama i htela je brzo da stigne kući, jer je već bio mrak i jako hladno.

Kad je bila nadomak kuće, ugledala je na zemlji malu, povređenu macu.

Sofi je želela da je uzme i ponese kući
da se brine o njoj. Kad je podigla
pogled da vidi da maca nije pala

sa nekog balkona,
iznenada je ugledala
gospodina koji je izvadio
svoju 'pišu'.

Sofi nije shvatila, tresla
se od straha i potrčala ka
svom stanu. Srećom, tog
dana je njen tata bio kod
kuće i čekao je da idu u
Božićnu kupovinu.

Kad je otvorio vrata, odmah je primetio da se nešto dešava. Sofi nije mogla da izusti ni reč. Uzeo ju je u naručje da bi se malo smirila i došla do daha.

Smirivši se u velikim sigurnim rukama svoga oca, briznula je u plač i dugo nije ništa govorila.

Zažmurila je da ne bi opet videla sliku tog 'gospodina'.

Kad je opet otvorila oči, odmah je pomislila na macu koja je napolju ostala.

"Tata, zaboravila sam macu i sad će umreti."

"Kuju mačku? Dođi, ako hoćeš, idemo da je uzmemo."
"Ne, ja ne idem s tobom."
"Onda idem ja," predložio je tata.
"Ne, neću da ostanem sama, plašim se onog gospodina."
"Kog gospodina? Ispričaj mi, ništa ne razumem."
Sofi je pokušala svojim rečima da objasni ocu šta se dogodilo: o pričama koje su se pričale u školi i u koje nije poverovala, o povređenoj maci i gospodinu sa 'pišom'.
Dok je pričala, i dalje je bila na smrt preplašena.
"Razumeš, morala sam da pogledam u to i sad više nikad ne mogu da se pretvaram kao da to nisam videla."

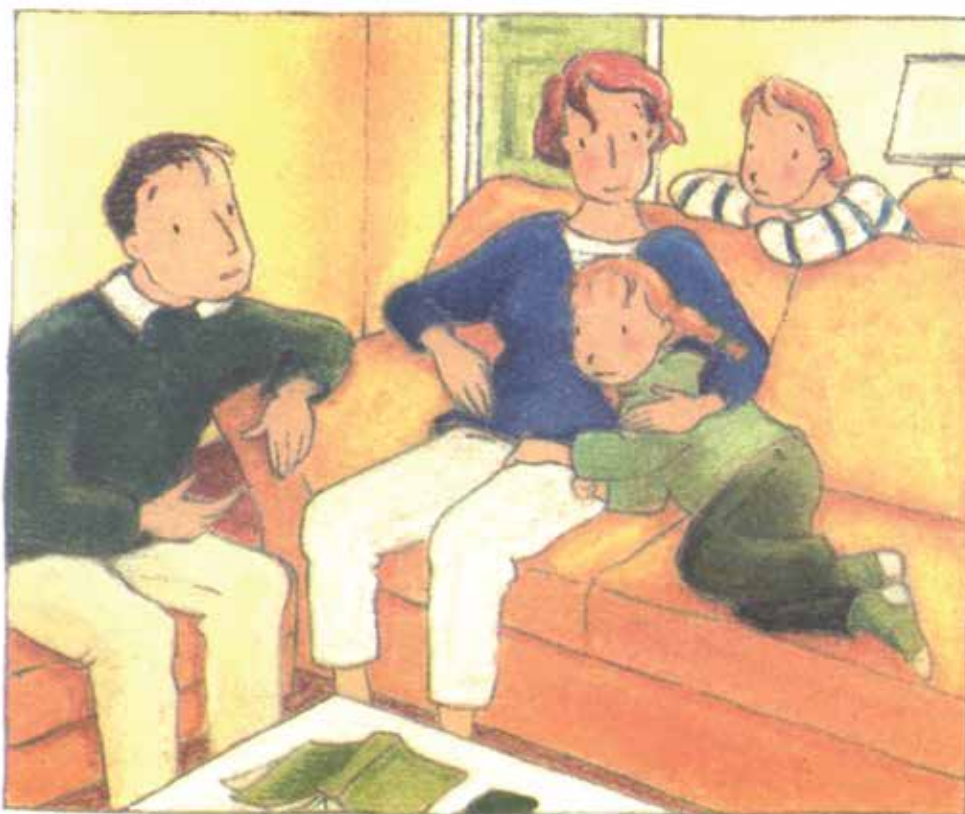

ČETVRTO POGLAVLJE

REČI KOJE SE TEŠKO RAZUMEJU

Od tog dana Sofin život više nije bio isti. Kod kuće su svi razumeli da u vezi sa tim ima puno teškoća. Objasnili su joj da nije njena krivica i da je taj gospodin - jedan 'egzibicionista'.

Njen tata je otišao u policiju da kaže šta se desilo.
"To ne sme opet da se dogodi, ni tebi ni drugoj deci."

Ali, za Sofi je sve vrlo zbunjujuće:

"Tata, zašto se ljudi toga boje? Zašto postoje ljudi koji to rade? Ništa mi nije uradio, ali osećam kao da me je povredio!"

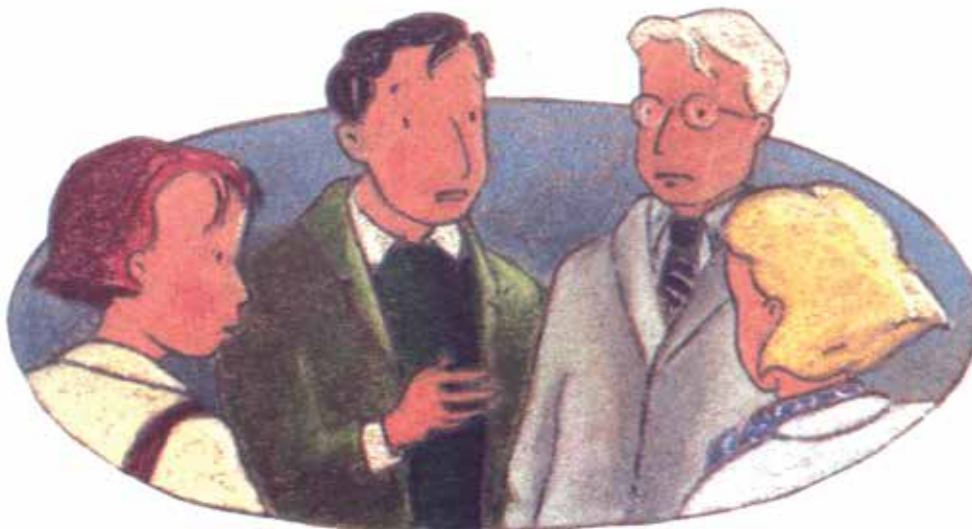
Za malu devojčicu je jako teško da razume izraze kao što su "seksualna agresivnost" i "egzibicionizam". Takođe je odrasloj osobi veoma teško da to objasni jednostavnim rečima.

Svakako da Sofi o tome nije sve vreme razmišljala; ipak, iz škole se nije više vraćala sama, zato što se plašila, a i zato što to njeni roditelji nisu želeli; više nije htela naveče da ostaje sama i noću je tražila da jedno malo svetlo ostane upaljeno.

"Ranije sam se bojala duhova i zmajeva, ali sam dobro znala da ne postoje. Sada je drugačije, ovo je stvarno." U školi su naravno svi o tome pričali, bez obzira što Sofi o tome nije htela da govori. Njeni tata i mama su o ovome rekli učiteljici i direktoru, a oni su sve roditelje obavestili. Pored svega, direktor je odlučio da se pola dana u svim razredima razgovara o ovom događaju.

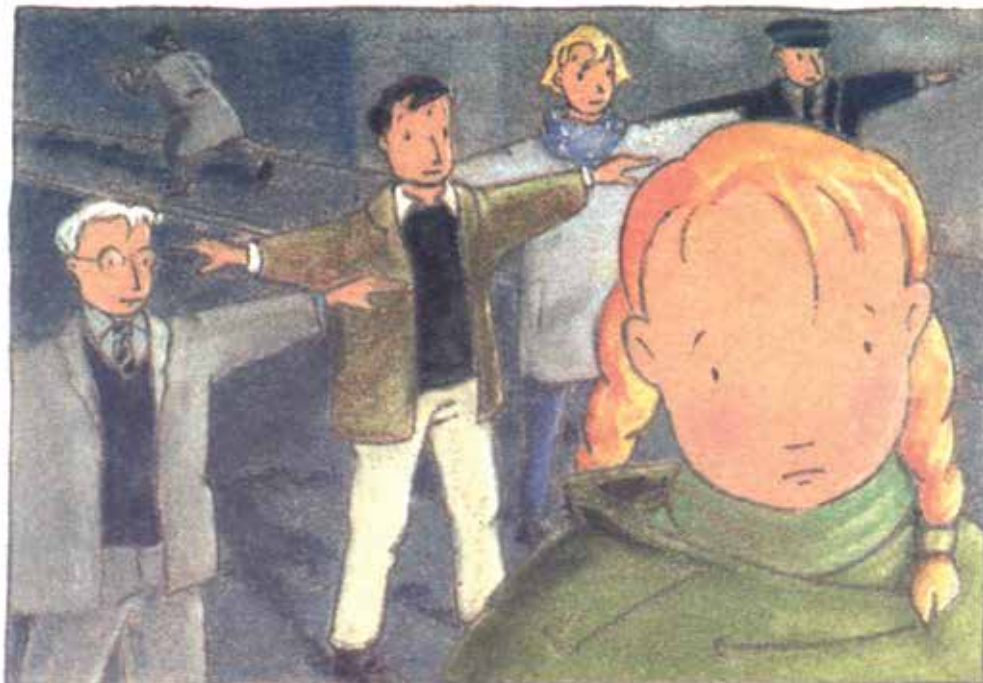
Cela priča je postala tako važna, da je Sofi osećala olakšanje, ali se takođe i stidela.

Osećala je olakšanje zato što je znala da više ne mora da se plaši. Gospodin koji ju je uplašio se više neće vraćati, kada je toliko policije u kraju: on sigurno zna da je bio jako glup i da će, ako to ponovo učini, biti kažnjen.

Osećala je stid, tako da je želela da zaboravi događaj i ništa više ne čuje o tome.

Tako bi možda sve opet bilo kao ranije i mogla bi da misli na životinje, Božić Batu i diktate koje je užasno mrzela.

Ali njeni roditelji kažu da o tome treba da se govori, da se ničega ne treba stideti...

PETO POGLAVLJE

DRUGAČIJI ČAS NEGO OBIČNO

Poslednji je dan pred Božićni raspust i zato što se najčešće tog dana nije predavalo, Sofi je u školu otišla bez torbe. Svakako, odvela je mama. Najčešće učiteljica uključi neki video film da pogledaju ili deca ponesu sa sobom igrice. Ali, ovaj put je direktor predložio da se ujutro razgovara o 'seksualnoj agresiji'.

"Morate naučiti da se od ovakvih opasnosti branite. A to ne može uspeti ukoliko o njima ništa ne saznate",

objasnio je deci koja su bila malo razočarana što ne mogu da se zabavljaju...

U Sofinom odeljenju je učiteljica odlučila da sa njima razgovara o telu;
Zna jednu pesmu koju uče deca u školi u Kanadi. Živela je dve godine u Kanadi i deca vole kad im o tome govori.
Ona piše na tabli:

*"Moje telo pripada meni,
Nije tvoje.
Od glave do pete,
Imam pravo na poštovanje."*

Najpre ona jednom otpeva, a zatim svi pevaju zajedno s njom. Lako se pamti i melodija je jako vesela. Zatim ona objasni da je svako gospodar svog tela, da je ono vredno, jedinstveno i da o njemu mora dobro da se brine i da mora da se poštuje; zato moraš da ga pereš, kad je hladno da ga toplo oblačiš...

"Moraš dobro da se brineš o svom telu kad je zdravo i da ga neguješ kad je bolesno."

Onda učiteljica objasni šta znači poštovati sebe i druge.

"Deca poštuju odrasle:

Ne polivaju ih sosom od paradajza, ne guraju se da stanu ispred njih, ne staju im na prste, ne vređaju ih, čak ni kad su vrlo ljuti. A oni se obično dobro brinu o vama i trude se da se bezbedno osećate, da biste i vi kad odrastete poštovali decu. Sve što je živo ima pravo na poštovanje i svi ljudi treba da nauče da kažu 'ne' kad neko s njima namerava da postupa loše. Deca treba da nauče da zaštite sebe."

Kad su sva deca pravilno razumela šta znači da *'moje telo pripada meni'* i šta je *'poštovanje'*, razgovarala je sa decom o seksualnoj agresiji od strane odraslih.

ŠESTO POGLAVLJE

KO SU DOBRI, KO SU LOŠI ?

Svakako, kao prvi primer je navela događaj kada je Sofi morala da gleda genitalije / privatni deo tela gospodina na ulici.

"To je agresija, zbog toga što je taj gospodin pokazao Sofi nešto što ona nije želela."

" Tačno," kaže Sofi, "nisam to htela".

Učiteljica je umirila Sofi i kaže da je ona pravilno reagovala što je pobjegla i sve ispričala svojim roditeljima. Objašnjava da se neki odrasli žale na bolest koju ne možeš da vidiš. "Takvi ljudi opisuju decu kao objekte: oni ih iskorišćavaju." "Ali ako to ne možeš da vidiš, kako onda možeš da znaš da li su bolesni?" pita devojčica koja sedi pored Sofi. "To je naravno teško," odgovara učiteljica. "Postoje odrasli koji imaju loše namere prema vama, a za koje vi ne možete da znate." "Ali," reče mala devojčica, "to su uvek nepoznati ljudi. Moja majka kaže da ne razgovaram sa nepoznatim i da ne treba da uzimam bombone na ulici."

"To uopšte nije tačno" reče učiteljica, "neka deca su žrtve seksualne agresije od strane čoveka kojeg malo ili čak i veoma dobro poznaju i kojem veruju: na primer, neki sused ili prijatelj njihovih roditelja."

"Znači li to da treba da se plašiš svakoga i da svi odrasli ljudi mogu da ti naude?" pitaju sve zabrinutija deca.

Učiteljica objašnjava da svakako ne treba svakog sumnjičiti.

Morate samo poznavati određena pravila da biste se osećali bezbedno.

"Ako te neko pita da podeš s njim, na pet minuta ili na čitavo popodne, možeš da učiniš jednu od

ove dve stvari: ili ćeš imati potrebu da to uradiš ili ćeš imati potrebu da izbegneš. Ako to želiš, moraš da upitaš sebe dve stvari:

"Ako krenem, hoće li moji mama i tata znati gde sam?" i

"Ako se nađem u opasnosti, može li mi neko pomoći?"

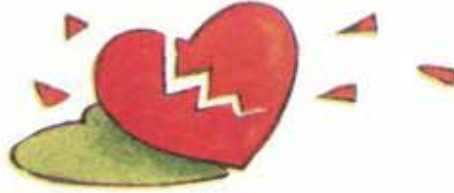
Ukoliko je odgovor na jedno od ova dva pitanja 'ne', bez ikakvog stida, moraš da kažeš:

"To bi baš bilo lepo, ali moram najpre da pitam moje roditelje."

Ako se uprkos čitavom oprezu i dalje bar malo ne osećaš bezbedno, ne oklevaj da o tome govoriš.

SEDMO POGLAVLJE

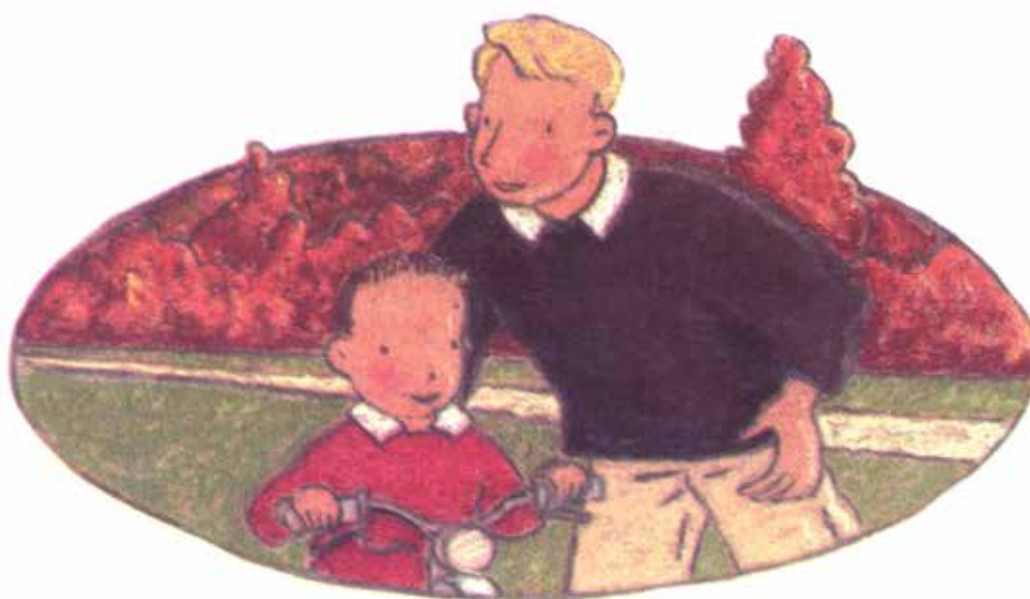
JAN VIŠE NIJE TAKO SIGURAN

Tog dana su Sofi i njeni drugari iz odeljenja naučili puno toga što čini život vrlo komplikovanim, ali ih je učiteljica takođe ponovo umirila i ispričala šta treba da učine. Na sreću, za tri dana je Božić i većina dece želi da sve što pre zaboravi i da misli još samo na poklone ispod Božićne jelke...

Svi, osim Jana. Svake večeri pre nego što zaspi, on razmišlja o tome što je učiteljica pričala. "Mogu biti u pitanju male devojčice isto kao i mali dečaci, a gotovo uvek je neki muškarac ta zlonamerna odrasla osoba."
"To može biti neko koga dobro poznaješ i kome veruješ."

Svake nedelje Jan se lepo provodi sa svojim ujakom Antonom, jer tog dana njegovi roditelji rade. Njegov ujak Anton nema decu i ima uvek vremena na pretek da pričuva Jana, koji nema braću i sestre. Dok je bio mali, išao je s njim da vozi bicikl ili u cirkus. Sada često idu u bioskop nedeljom. Jednom

ga je poveo na pozorišnu predstavu. To je bilo divno: pozorišni komad u kojem su pozorišni glumci nosili prelepe kostime. Svuda su bila svetla i bila je jedna prava, ogromna, crvena zavesa. Na kraju su svi ustali da aplaudiraju.

Njegov ujak Anton mu je obećao da će još jednom ići i Janu se to veoma dopalo.

Ali zašto je Jan ipak toliko zabrinut ?

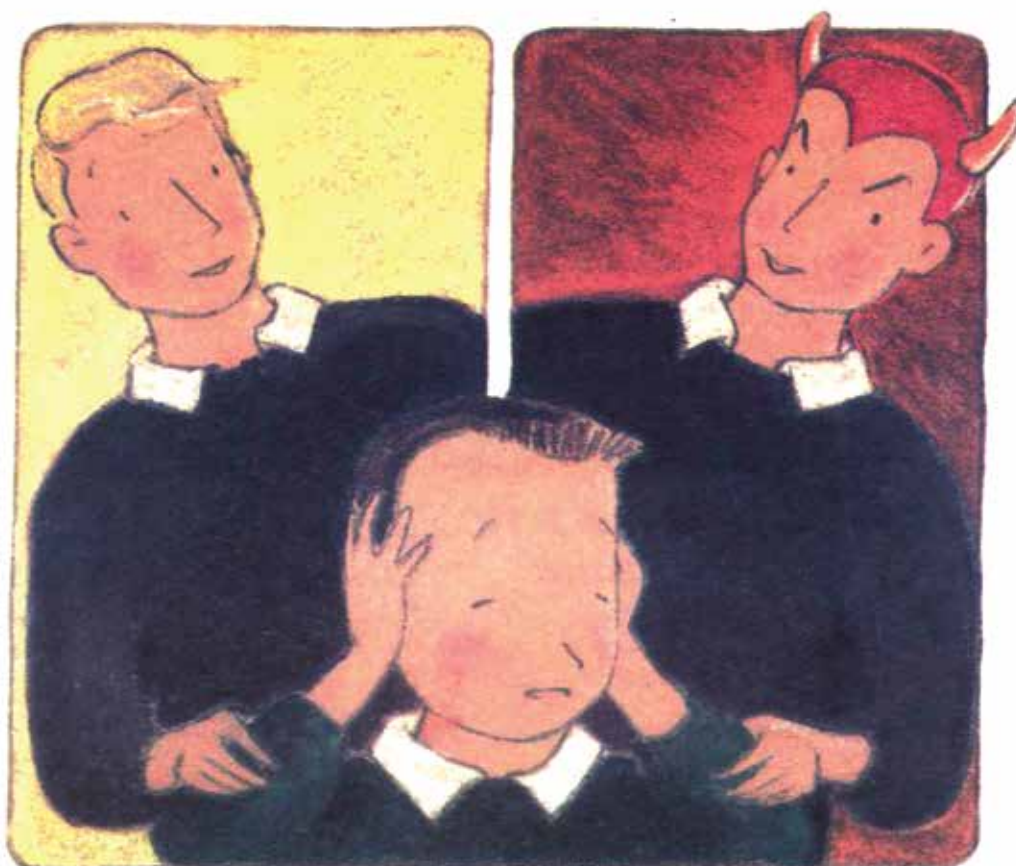
Pre onog specijalnog časa o telu i poštovanju, nikad nije razmišljao da li svom ujaku, koji je uvek tako dobar prema njemu, može verovati. Na ulici ga povremeno privuče za ramena i često ga tek tako poljubi.

Da li ove stvari pripadaju 'seksualnoj agresiji' o kojoj je učiteljica pričala?

Da li njegov ujak ima čudne ideje? Boluje li od bolesti koju ne možeš videti?

Jan više nije siguran i sledećih nedelja se ne oseća uopšte ugodno, ali se ne usuđuje da sa nekim o tome razgovara. Nakon onog što je slušao, ima utisak kao da se sve pomešalo: san i stvarnost, odrasli i mališani, ljubazni i ljuti ljudi, dobro i loše...

OSMO POGLAVLJE

BITI BOLESTAN NIJE REŠENJE

Onda je Jan, ne znajući kako o tome da priča, bio nedeljom stalno bolestan.

Dobro je znao da se, kad je bolestan, mama uvek pobrine da bude kod kuće.

Tako se on prve nedelje oseća veoma loše. Svi kažu da je za Božić jeo previše čokolade i da će se posle jednog dana lepo provedenog kod kuće osećati bolje.

Druge nedelje je stvarno imao bol u uhu; pozvan je i doktor da dođe. On je ustanovio da Jan svakako ima upalu uha i dao mu antibiotike.

Njegov ujak Anton svraća u posetu i mnogo je zabrinut.
"Šteta, stalno si nedeljom bolestan!"

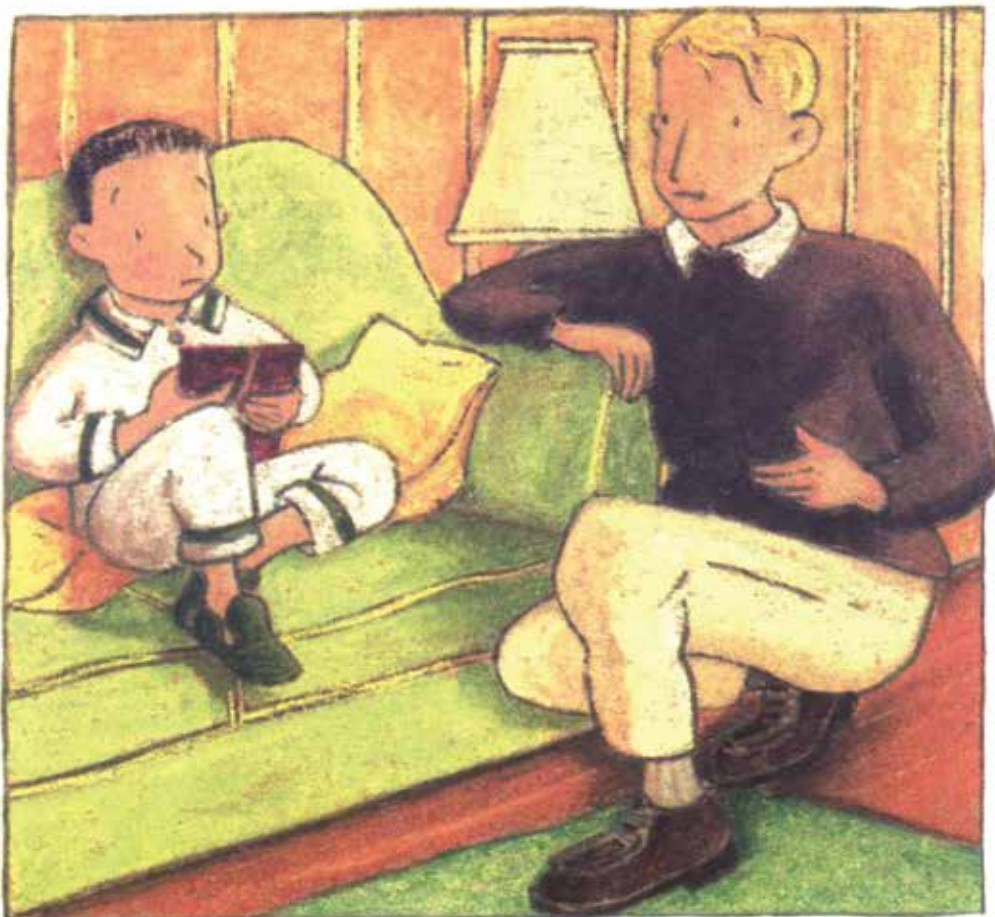
"Nipošto," odgovara njegova mama, "to je bolje nego u dane kad ide u školu."

Treće nedelje se upala uha, koja je tokom nedelje izlečena, počela opet da razvija.

Doktor se iznenadio.

"Čudno, obično su antibiotici u stanju da dovoljno zaštite."

Upozorava Jana: "Ako opet počne, mora da se snimi u bolnici na rendgenu da bi se videlo o čemu se radi."

Jan se pitao da li se na jednom snimku ušiju sa rendgena može videti šta ti je u glavi.

"Možda će videti moje misli, male kule od misli, oko mojih ušiju!"

I Jan ne želi da se njegove misli vide: čuvao bi ih za sebe, zato što jako voli svog ujaka Antona, uprkos stvarima koje je čuo i koje su ga zbunile.

Četvrte nedelje je imao bol u stomaku, ali ništa nije rekao.

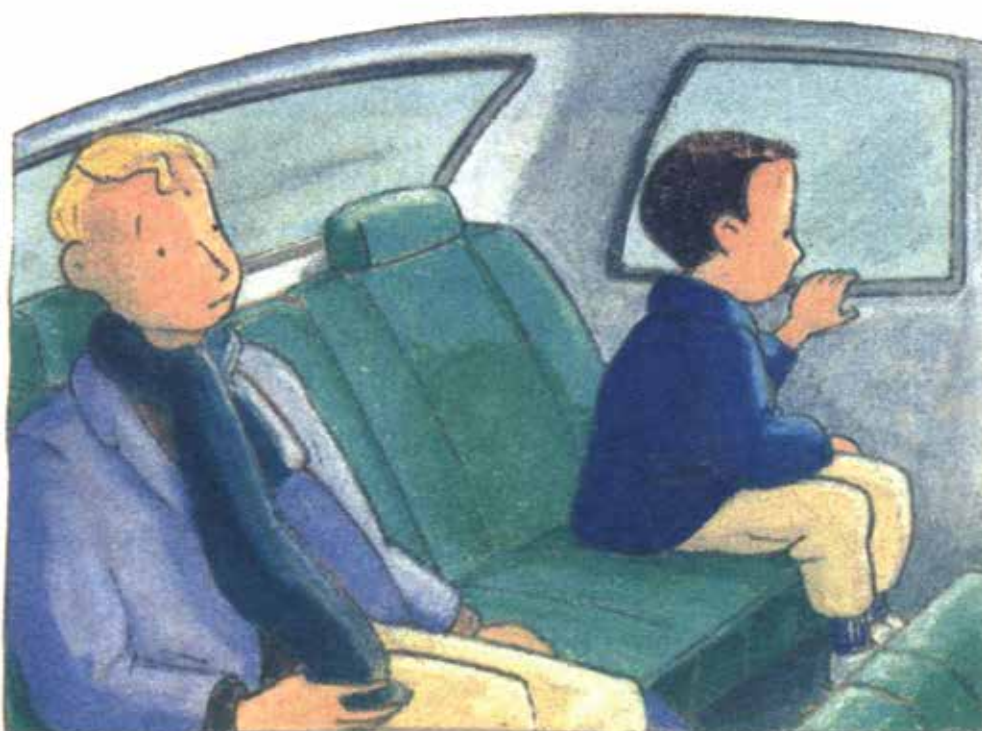
I kad je njegov ujak došao i saopštio mu da idu ponovo na pozorišnu predstavu da proslave što mu je opet bolje, Janu je bilo teško da bude istinski srećan.

"Videćeš da će ti se dopasti; to je pozorišni komad sa muzikom."

U taksiju, Jan je izbegavao da sedne blizu ujaka, kako je to ranije činio.

"O čemu se radi? Izgleda kao da me se bojiš," reče Anton zabrinuto jer je njegov sestrić izgledao tako tužno i potišteno.

Tada je Jan shvatio da se plaši nečega što samo misli da je tako. Odlučio je da sa njim razgovara o tome, zato što zapravo u potpunosti veruje svom ujaku.

DEVETO POGLAVLJE

ZAJEDNIČKI RAZGOVOR UZ ŠOLJU ČOKOLADE

Po završetku pozorišne predstave, koja se Janu mnogo svidela, otišli su kući da popiju po šolju čokolade. Kao i uvek, ujak Anton je prošao pored pekare i poneo odatle dva velika parčeta torte. U toploj atmosferi kuhinje sede i piju po šolju tople čokolade. "Jan, o čemu je reč? Već si mesec dana bolestan i čini mi se da nije u pitanju samo upala uha."

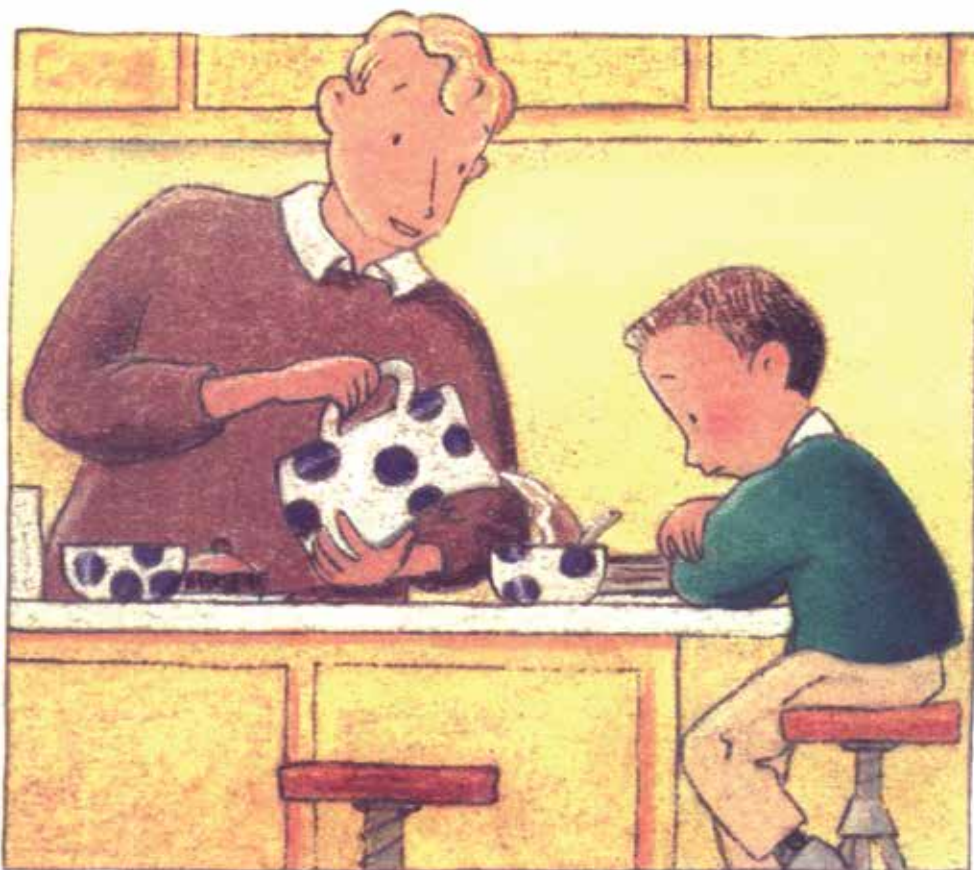
"Kako znaš?" pita njegov sestrić.

"Vrlo jednostavno, zato što se i sam, kad imam brige, brže umaram, postanem ranjiv i razbolim se."

Tada je Jan pokušao da ispriča ujaku o odraslima koji nemaju poštovanja prema deci. A kad imaš samo osam godina, iznenada sve biva komplikovano.

"Odrasli ljudi često ne znaju da ti pomišljaš da su svi loši i da še bojis, zato što si mali."

"Ali već sa tim užasnim crtanim filmovima koje gledate na televiziji, ipak ste se navikli!"

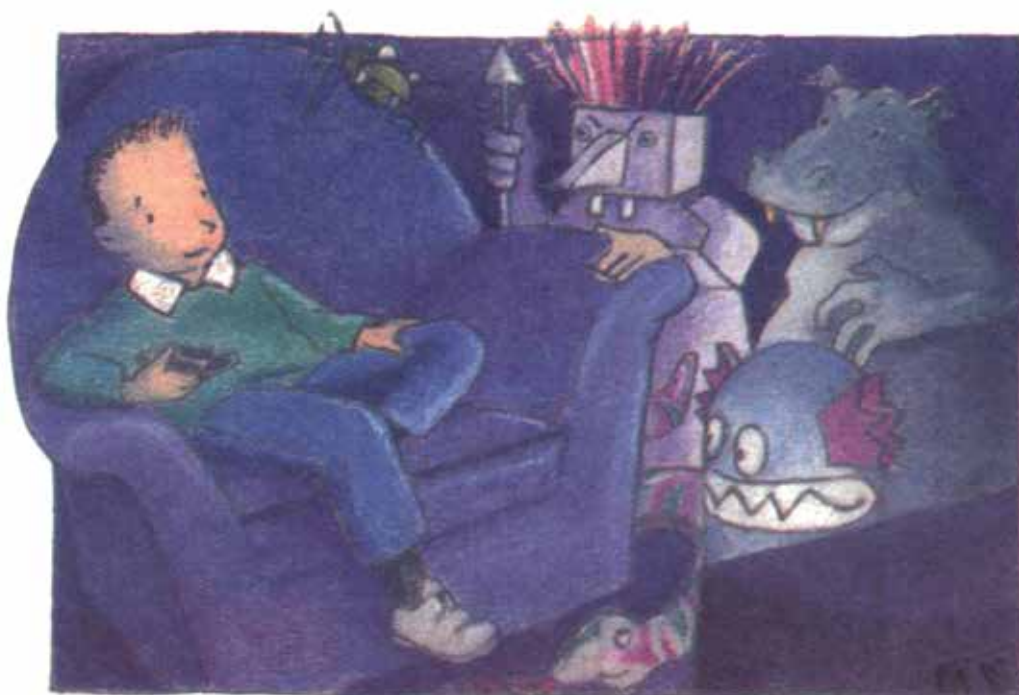
"To nije isto: zato što znaš da film ili crtani film nisu stvarni, možeš mirno da se plašiš."

Ujak Anton pokušava da razume šta muči njegovog sestrića.

"Imaš li utisak da nisam bio ljubazan prema tebi, da hoću da te povredim?"

"Ne, ne, naravno da si bio jako fin. Ali... ponekad... ne znam... Učiteljica nam je ispričala da čak i male dečake... eh... mogu da prate gospoda koja rade čudne stvari sa svojom pišom... I još je rekla "Moje telo pripada meni, nije tvoje!" trudi se Jan da kaže, crveneći.

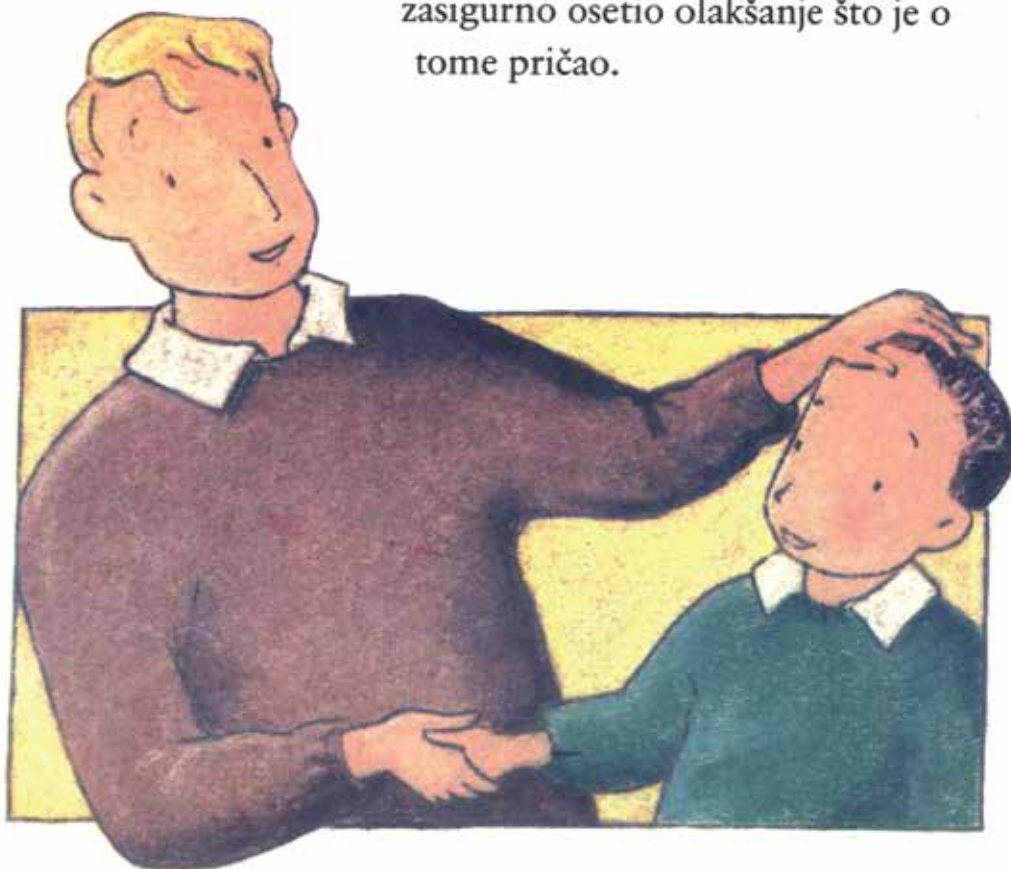
Malo po malo, postade ujka Antonu jasno! Jan mu ispriča šta se dogodilo Sofi, a zatim

o jutru kad se govorilo o telu i poštovanju, kao i o sopstvenim strahovima.

"Znaš, kad jako privučesh moja ramena, znam da je to uobičajeno, a istovremeno - sad kad mi je ona sve to rekla - nisam više siguran šta da mislim o tome."

"Slušaj, Jan: iskazivanje nežnosti između odraslog i deteta je najčešće prirodno i ti se pri tome dobro osećaš. Ali, čim se ne osećaš ugodno s nekom osobom, članom porodice ili prijateljem, najbolje je o tome razgovarati kao što si to sada uradio." I Jan je zasigurno osetio olakšanje što je o tome pričao.

DESETO POGLAVLJE

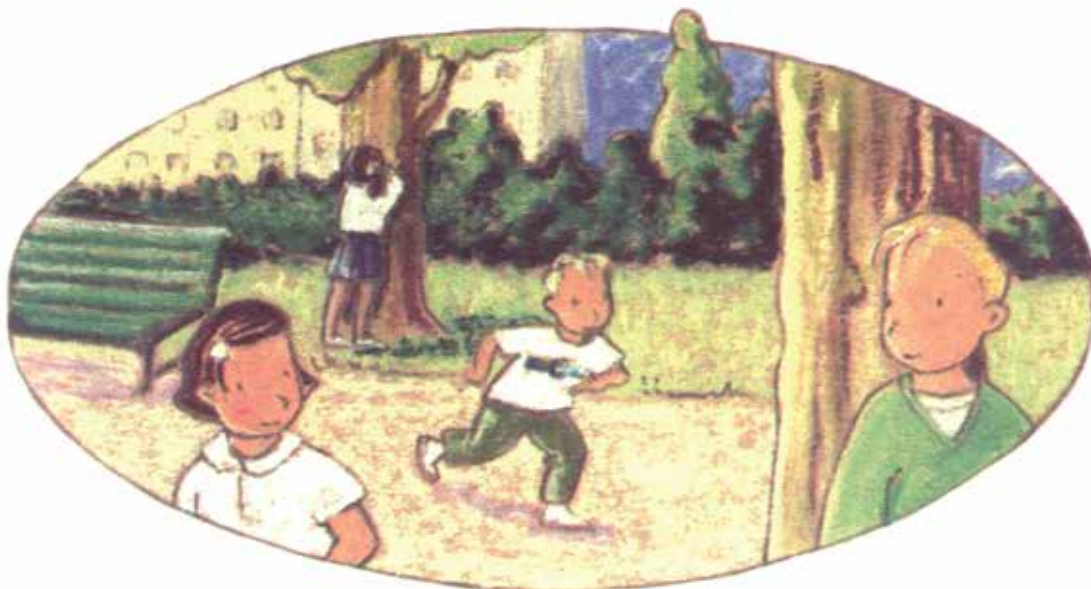

JAN I SOFI SU DOBRO RAZUMELI

Proteklo je nekoliko meseci od 'avanture sa gospodinom'; deca i sada to prepričavaju...

Niko ga kasnije nije video i život u školi je poprimio svoj uobičajen tok.

Jan je nastavio da se lepo provodi nedeljom popodne sa svojim ujakom.

Sofi se opet vraća sama iz škole kući. Ponekad se još uvek pomalo boji, ali onda se seti učiteljicine pesmice...

Od toga se oseća veoma snažno.

A da bi bila sigurna da neće zaboraviti pesmicu, ponekad je pevuši: na primer, kad nije raspoložena da se pere ili kad zapne da po svaku cenu obuče suknju sa cvetnom majicom. Jednog dana, na kraju školske godine, u školu je došao jedan novinar da intervjuiše decu: negde drugde se nešto slično dogodilo i svi su govorili o tome, na televiziji, radiju i u novinama.

Niko nije znao kako je novinar ušao u trag 'avanturi o gospodinu', ali je bio dobro upoznat i u odeljenju se uputio pravo ka Sofi.

"Možeš li nam reći šta ti se dogodilo i šta je bilo posle?" pitao je.

Sofi je pogledala ka učiteljici jako stidljivo, što je ova istog trenutka razumela:

"Sofi, sada je tenutak da pokažeš da deca imaju pravo da kažu 'ne' odraslima kad se radi o nečemu ozbiljnom."

Ohrabrena ovim rečima, Sofi odgovori:

"Ne, ne želim da razgovaram o tome."

Vidno pometen, novinar je insistirao:

"Da li bi možda neko drugi nešto rekao?"

"Da, ja imam nešto da kažem", povika Jan.

"Jako je dobro takve stvari ispričati da bismo se zaštitili.

Jer, sa osam godina, pa čak i kasnije nisi još sasvim odrastao. Želiš jos da sanjariš, misliš da su svi odrasli ljudi fini i srećni. Zbog toga, kad previše ovakvih stvari znaš, više ne želiš da odrasteš."

Celo odeljenje je aplaudiralo Janu, zajedno sa učiteljicom i novinarom, zato što je imao hrabrosti da kaže.

I pogodi šta su svi zajedno zapevali...?

**Mrežu poverenja protiv nasilja
zasnovanog na rodnoj pripadnosti
čine sledeće organizacije:**

- *Savetovalište protiv nasilja u porodici*
tel: 011/3293-205, 787-615; kontakt osoba: Vesna Stanojević
- *Dečiji romski centar*
tel: 011/361-34-50, kontakt osoba: Milica Simić
- *Centri za decu bez roditeljskog staranja na području Beograda*
tel: 011/648-622, 648-034; kontakt osoba: Jasminka Marković
- *"...Iz kruga" - Grupa za podršku ženama i deci invalidima žrtvama nasilja*
tel: 011/3618-648; kontakt osoba: Vesna Draženović
- *Odsek za adolescentnu psihijatriju Klinike za psihijatriju Dr Dragiša Mišović*
tel: 011/663-946; kontakt osoba: Vesna Brzev-Ćurčić
- *Kuća žena iz Krajine "Lastavica" - Grupa za ekonomsko osnaživanje žena*
tel: 011/844-00-54, 013/353613; kontakt osoba: Sanja Miloradović
- *Klinika za neurologiju i psihijatriju za decu i omladinu*
tel: 011/658-355; kontakt osoba: Aneta Lakić
- *Grupa 484*
tel: 011/324-86-86, 3342-999; kontakt osoba: Zorica Živojinović
- *Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata univerziteta u Beogradu*
tel: 011/344-15-47; kontakt osoba: Miroslava Vuković
- *Žene na delu - Grupa za ekonomsko osnaživanje žena*
tel: 011/455-846; kontakt osoba: Milica Gudović
- *Odeljenje za krvne i seksualne delikte GSUP-a*
tel: 011/762-052; kontakt osoba: Milena Živanović
- *Odeljenje za maloletničku delikvenciju GSUP-a*
tel: 011/762-222-lokal 3514; kontakt osoba: Olga Martinović
- *Centar za socijalni rad u Subotici*
tel: 024/548-220; kontakt osoba: Dušanka Ivančević
- *Centar za socijalni rad u Kraljevu*
tel: 036/337-716; kontakt osoba: Svetlana Stanić
- *Centar za socijalni rad u Kruševcu*
tel: 037/425-504; kontakt osoba: Srbijanka Đorđević
- *Incest Trauma Centar - Beograd*
tel: 011/3243-963, kontakt osoba: Ljiljana Bogavac

PLAŠIM SE ONOG GOSPODINA

Dopustite deci da shvate da u formi slikovnice mogu sa svojim roditeljima razgovarati o temama kao što je seksualno zastrašivanje, da će roditelji ove strahove razumeti i mogu pružiti pomoć.

Ova knjiga uči decu da kažu "NE" i da se bolje zaštite, a da ne odbiju iskrenu nežnost porodice ili da ne sumnjaju u svakoga bez razloga.

Pozadi u knjizi su nevedene adrese i brojevi telefona organizacija koje mogu pomoći kako deci, tako i roditeljima.

PRILOG 4:

Sličica za štampu, kao nagrada deci posle slajda 16

Radi lakše štampe, ima 6 sličica na strani koje treba iseći i podeliti deci.

**DETETU JE VAŽNO
DA KAŽE SVOJU BRIGU I
DA GA ODRASLI ČUJU.
TAKO DETE OSTAJE
BEZBEDNO.**

**DETETU JE VAŽNO
DA KAŽE SVOJU BRIGU I
DA GA ODRASLI ČUJU.
TAKO DETE OSTAJE
BEZBEDNO.**

**DETETU JE VAŽNO
DA KAŽE SVOJU BRIGU I
DA GA ODRASLI ČUJU.
TAKO DETE OSTAJE
BEZBEDNO.**

**DETETU JE VAŽNO
DA KAŽE SVOJU BRIGU I
DA GA ODRASLI ČUJU.
TAKO DETE OSTAJE
BEZBEDNO.**

**DETETU JE VAŽNO
DA KAŽE SVOJU BRIGU I
DA GA ODRASLI ČUJU.
TAKO DETE OSTAJE
BEZBEDNO.**

**DETETU JE VAŽNO
DA KAŽE SVOJU BRIGU I
DA GA ODRASLI ČUJU.
TAKO DETE OSTAJE
BEZBEDNO.**

**VERUJ UVEK SVOM
UNUTRAŠNJEM GLASIĆU.
POTRAŽI POMOĆ.**

www.incesttraumacentar.org.rs
www.ijasamuztebe.org.rs

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ,
НАУКЕ И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА